

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

ALİ YILMAZ

**SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ
YOKSULLUKLA MÜCADELEYE ETKİSİ: “HİLVAN SOSYAL
YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI ÖRNEĞİ”**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ YÖNETİCİSİ:
PROF. DR. LOKMAN ÇİLİNGİR**

KIRIKKALE – 2009

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ali YILMAZ tarafından hazırlanan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, Sosyoloji Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir. Ekim 2009

Başkan

Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ORÇAN

Üye

Yrd. Doç. Dr. SEMA ÖNAL

ÖZET

Tarihsel açıdan bakıldığında yoksulluk yeni bir sorun değildir. Tarihin her döneminde var olmuştur. Fakat içinde bulunduğumuz dönemde, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler ile geri kalmış tüm ülkeleri içine alan küresel bir boyut kazanmıştır. Yaşanılan ekonomik krizlerle birlikte ekonomik açıdan güçsüz olan ülkelerde, yoksullukla mücadele hususunda önemli bir yere sahip dayanışma mekanizmaları çözülmeye yüz tutmuş ve toplumsal patlamalar baş göstermiştir. Yoksulluğun insani ve toplumsal bir sorun olması nedeniyle, yoksullukla mücadele konusunda, özellikle hükümetlerin ve diğer toplumsal organizasyonların müdahalesi zorunlu hale gelmiştir. Özellikle hükümetler yoksullukla mücadelede ‘sosyal fonları’ faaliyete geçirmişlerdir. Bu sosyal fonların kullanımı; ülkelerin sosyo-ekonomik düzeylerine, yönetim anlayışlarına, sosyal politikaların niteliğine göre değişkenlik göstermektedir. Ülkemizde sosyal fonların en önemlilerinin devlet eliyle oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu fonların en başta geleni, yoksullukla mücadelede dolaysız yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirebileceğimiz, yoksul ve yardıma muhtaç kişileri ilgilendiren, geniş kapsamlı sosyal yardım kuruluşu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından kullanılan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonudur. SYDGM, tüm sosyal yardım faaliyetlerini toplam 973 il ve ilçede, illerde vali ve ilçelerde kaymakamlar başkanlığında oluşturulmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütmektedir. Bu araştırma, yoksullukla mücadele konusunda SYD Vakıfları aracılığıyla yapılan yardımların oynadığı rolün ne olduğunu ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu araştırmanın konusu: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: Hilvan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfi Örneği”dir. SYDGM tarafında yapılan ve SYD Vakıfları eliyle yürütülen yardımlara ilişkin çeşitli eleştiriler yapılmaktadır. Yapılan sosyal yardımların bir bağımlılık yaptığı, insanları tembelleğe sürüklediği söylenmektedir. Bu konuda birçok araştırmacı tarafından “onlara balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek.” vurgusu sürekli olarak gündeme getirilip tartışılmaktadır. Bu nedenle bu araştırma genelde Türkiye’nin, özelde Hilvan İlçesi’nin gelişim stratejilerinin çerçevesini göstermekle birlikte; SYD Vakıflarının yoksullukla mücadeledeki yerini belirleme açısından oldukça önemli rol almaktadır.

Akademisyen çevrelerce az bilinen SYD Vakıflarının, yoksullukla mücadele konusunda yaptığı sosyal içerikli ve proje destekli yardımların, yoksul hanelerin yaşamlarında ne tür değişimler meydana getirdiği, sosyal içerikli ve proje destekli yardımlardan hangisinin daha etkili olduğu, bu araştırmada tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamındaki fayda sahiplerinin yardımlardan/proje desteklerinden yararlanmadan önceki ve sonraki sosyo-ekonomik durumlarının karşılaştırılmasına ve yararlanıcıların, yardımlara/proje desteklerine ilişkin görüşlerine bakıldığında genelde Türkiye'deki tüm il ve ilçelerde organize olmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının, yoksullukla mücadele konusunda çok önemli bir görevi üstlendiğini söyleyebiliriz.

Anahtar Kavramlar: Yoksulluk, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Dışlanma ve İçerme, Sosyal Politika, Yoksullukla Mücadele, Sosyal Yardımlar, Proje Destekleri

ABSTRACT

If we consider the matter in historical way, poverty is not a new problem. It has lived in every term of history. But in present term, it loses all sense of proportion in also advanced countries and underdeveloped countries or developing countries. With the economic recessions in economically underdeveloped countries the mutual societies start to break down and social rebellions arise. Because of that poverty is humane and social problem, the intermeddling of especially government and the other public organizations comes to imperative. Especially governments activate the social funds to fight with the poverty. Usage of these social funds can show differences according to the socio-economic levels of countries, the managerial systems and quality of social policy. In our country we see the huge part of social fund is made by government. The foremost of these funds is Social Assistance and Solidarity Fund which is used by Social Assistance and Solidarity General Directorate (SYDGM) and can be evaluated as part of direct approach to poverty. It is aimed to reach existing social assistance programs to citizens who have economic and social deprivation in a more efficient and faster way by restructuring of Fund administration as a General Directorate. Moreover, those funds are being used through 973 Social Assistance and Solidarity Associations established in all provinces and districts headed by Governors and District Governors with the authorization given in the same law. The interest group of social reliefs is determined in the stated law and constituted by poor people with no social security. These associations are like a bridge between the poor people and the government to achieve the right aid to right place on time.

The topic of this research is “ The Effect of the Social Assistance and Solidarity Corporations’ to the Fight Against Poverty: the sample case Hilvan Social Assistance and Solidarity Corporations”. There has been critical attitude to the assistance held by SYDGM and SYD. It has been affirmed that the social assistance addict people and impelled them to indolence. A great many of researchers emphasize continuously to teach people how to fish instead of giving them fish. Therefore this research is considered to be reasonably important in terms of explaining the frame of the development strategies of Hilvan in particular and Turkey in general and emphasizing the spot of SYD Corporations in fighting

against poverty. How SYD Corporations that has been known rarely by academics has affected and changed poor's life raised by the social and project supported assistance through fight against poverty, and which social and project supported assistance is more effective are attempted to be ascertained by means of this research.

We can say Social Assistance and Solidarity Corporations which are organized in all cities of Turkey take the most important task for the fight against poverty if we compare the persons economically and socially who has taken social assistance before and after the helps and if we listen their opinions about the helps and supports.

Key Words: Poverty, Social Assistance and Solidarity Corporations, Social Sideline and Included, Social Politics, Fight against poverty, Social assistance, Project supports.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “**Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği**” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Ekim 2009

Ali YILMAZ

ÖNSÖZ

Anayasa’da belirlenmiş olan “Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir hukuk devletidir.” İlkesine uygun olarak; ülke genelinde gelir dağılımındaki dengesizliklerin engellenmesine ve yoksul kesimlerin desteklenmesine yönelik sosyal politikalar, toplumsal dayanışmanın pekiştirilmesi ve sosyal barışın korunması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Bu temel gerekçeden hareketle, 1986 yılında 3294 sayılı kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu oluşturulmuştur. Bu fonun amacı; yoksul ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek, gelir dağılımındaki dengesizlikleri gidermek, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamaktır.

Bu çalışma, SYDGM tarafından SYD Vakıfları aracılığıyla yapılan sosyal ve proje destekli yardımların, yoksullukla mücadelede oynadığı rolün ne olduğunu ortaya çıkarmayı temel hedef olarak belirlemiştir.

Her şeyden önce danışmanlığımı üstlenen ve araştırmam boyunca yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Lokman Çilingir’e ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa Orçan’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İsmi burada saymadığım diğer değerli hocalarıma, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (HSYDV) çalışanlarına ve uygulayıcıları evinde konuk eden yoksul ailelerimize, teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xx
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xxi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

YOKSULLUĞUN TANIMI VE KAPSAMI	6
1.1. Mutlak yoksulluk	7
1.2. Ultra Yoksulluk;	7
1.3. Görelî yoksulluk	8
1.4. Öznel Yoksulluk	8
1.5. Yoksulluk Sınırı	10
1.6. Sosyal dışlanma	10

BÖLÜM II

YOKSULLUĞUN GÖRÜNÜMÜ VE SÜRECİ.....	13
2.1. Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk.....	13
2.1.1. Dünyada Yoksulluk.....	13
2.1.2. Türkiye’de Yoksulluk	16

BÖLÜM III

SOSYAL DEVLET, SOSYAL POLİTİKA VE YOKSULLUKLA MÜCADELE.....	25
3.1. Yoksullukla Mücadele.....	26
3.1.2. Sosyal Devlet Anlayışı Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları.....	27
3.1.2.1. Yoksullukla Mücadelede Faizsiz Destek Örneği: Mikro Kredi.....	31
3.1.2.1.1. Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları.....	34
3.1.2.2. Türkiye’de Yoksullukla Mücadele.....	35
3.1.2.3. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik.....	39
3.1.2.3.1. Sosyal Sigorta.....	40
3.1.2.3.2. Sosyal Yardımlar.....	41
3.1.2.3.2.1. Sosyal Yardımları İyileştirilmesi Çabaları.....	45

BÖLÜM IV

SYDTF’NİN OLUŞUMU VE YAPISI.....	48
4.1. Fon’un Kuruluş Süreci.....	48
4.2. Örgütsel Yapı.....	49
4.2.1. Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (FAK-FUK-FON).....	49

4.2.1.1. Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıfları	52
4.2.1.2. SYDGM Tarafından Fon Kaynaklarıyla Desteklenen Sosyal Yardım Faaliyetleri.....	55
4.2.1.2.1 Aile Yardımları:.....	55
4.2.1.2.1.1. Gıda Yardımları:.....	55
4.2.1.2.1.2 Yakacak Yardımları:.....	56
4.2.1.2.1.3 Barınma Yardımları:.....	56
4.2.1.2.2. Eğitim Yardımları:.....	57
4.2.1.2.2.1.Öğrenci İhtiyaçları Yardımı.....	58
4.2.1.2.2.2. Şartlı Nakit Transferleri Eğitim Yardımları.....	58
4.2.1.2.2.3. Taşınmalı Eğitim.....	59
4.2.1.2.2.4. Yüksek Öğrenim Burs Yardımı.....	59
4.2.1.2.3. Aşevi Faaliyetleri.....	59
4.2.1.2.4. Özürlü Yardımları:.....	60
4.2.1.2.4.1. Özürlü İhtiyaç Yardımları.....	60
4.2.1.2.4.2. Özel Eğitime Gerekksinim Duyan Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması.....	60
4.2.1.2.5. Sağlık Yardımları:.....	61
4.2.1.2.5.1. Tedavi Destekleri.....	61
4.2.1.2.5.2. Şartlı Nakit Transferleri (Sağlık Yardımı)	62

4.2.1.3. SYDGM Tarafından Fon Kaynaklarıyla Desteklenen Proje destek Faaliyetleri.....	63
4.2.1.3.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP):.....	64
4.2.1.3.2. SRAP (Sosyal Riski Azaltma Projesi)	65
4.2.1.3.3. Gelir Getirici Proje Destekleri:.....	67
4.2.1.3.4. İstihdam Eğitimi Proje Destekleri:.....	68
4.2.1.3.5. İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Proje Destekleri:.....	68
4.2.1.3.6. Geçici İstihdam Proje Destekleri:.....	69
4.2.1.3.7. Toplum Kalkınması Proje Destekleri:.....	69
4.2.1.4. Periyodik Pay Aktarımı ile Yapılan Yardımlar.....	70

BÖLÜM V

5.1. HİLVAN İLÇESİNİN SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ.....	71
5.1.1. Tarım.....	73
5.1.2.Sanayi.....	73
5.1.3. Nüfus ve Demografik Özellikler.....	74
5.1.3.1. Nüfus.....	74
5.1.4. Eğitim.....	76
5.1.5. Sağlık.....	77
5.1.6. Ticaret.....	78
5.1.7. İstihdam.....	79
5.1.8. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması.....	79

5.2. HİLVAN SOSYAL YARDIMLASMA VE DAYANISMA VAKFI'NIN YOKSULLUKLA SAVAŞIMA YÖNELİK FAALİYETLERİ.....	82
---	-----------

BÖLÜM VI

ARAŞTIRMANIN ALANI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	87
6.1. Sınırlılıklar.....	87
6.2. Araştırma Yöntemi.....	87
6.2.1. Evren ve Örneklem.....	87
6.2.2. Verilerin Toplanması.....	89
6.2.2.1. Veri Kaynakları Ve Veri Toplama Teknikleri	89
6.3. Varsayım	90
6.4. Araştırmanın Hipotezleri	90

BÖLÜM VII

ARAŞTIRMANIN PROFİLİ.....	92
7.1 BULGULAR VE YORUM	
7.1.1 Hanelerin Demografik Yapıları	92
7.1.2. Sosyal Yardımlar.....	106
7.1.2.1. Aile Yardımları.....	106
7.1.2.1.1. Gıda Yardımları.....	107
7.1.2.1.2. Yakacak Yardımları.....	107
7.1.2.1.3. Sosyal Destek Nakdi Yardımları.....	107
7.1.2.2. Eğitim Yardımları	111

7.1.2.3. Sağlık Yardımları:.....	115
7.1.2.4. Aşevi Yardımı.....	117
7.1.2.5. Sosyal Yardımlara İlişkin Genel Bulgular.....	119
7.1.3. Proje Destek Yardımları.....	125
7.1.4. Görüşülen Kişilerin Hane ve Yaşam Bilgileri.....	134
7.1.4.1. Yardım Öncesi ve Şu Anki Eşya Sahipliliğinin Karşılaştırılması	146
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	157
KAYNAKÇA.....	166
EK: YOKSULLUK ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU.....	174
ÖZGEÇMİŞ.....	186

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları, 2002–2007.....	19
Tablo 2: Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar, 2004–2005	23
Tablo 3: SYDGM'nin Gelir ve Giderleri	51
Tablo 4: 2004–2008 Kömür Yardımlarına Aktarılan Kaynak İle Yararlanıcı Sayısı	56
Tablo 5: 2004–2008 Eğitim Yardımlarına Aktarılan Kaynak ile Yararlanıcı Sayısı	57
Tablo 6: 2003–2008 Yılları Arasında Özürlü Araç-Gereç Yardımları	60
Tablo 7: Tedavi Giderlerine Yönelik Destekler (TL).....	61
Tablo 8: 2003–2008 Sağlık Yardımlarına Aktarılan Kaynak ve Faydalanan Çocuk Sayısı	62
Tablo 9: 2003–2008 Yılları Arasında KASDEP Kapsamında Desteklenen Toplam Proje ve Aile Sayısı ile Aktarılan Kaynak.....	65
Tablo 10: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Gelir Getirici Küçük Ölçekli Proje Destekleri.....	68
Tablo 11: 2003–2008 (Kasım) Dönemi İstihdam Eğitimi Proje Destekleri.....	68
Tablo 12: 2003–2008 (Kasım) Dönemi İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Proje Destekleri	69
Tablo 13: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Geçici İstihdam Proje Destekleri	69
Tablo 14: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Toplum Kalkınması Proje Destekleri.....	69
Tablo 15: Periyodik Pay Aktarımları (TL).....	70
Tablo 16: Hilvan İlçesinde Yetiştirilen Belli Başlı Ekili-Dikili Tarımsal Ürünlerin Ekim Alanı (Ha) ve Verim Durumu (Da/Kg).....	73

Tablo 17: Şanlıurfa İlinde İlçeler Bazında Kırsal Nüfus Miktarı Ve Oranı (%).....	76
Tablo 18: Şanlıurfa Ve Türkiye Ortalamasına Göre Okuma-Yazma Oranları.....	76
Tablo 19: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	81
Tablo 20: Görüşülen Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı.....	92
Tablo 21: Görüşülen Kişilerin Hane Tipi Durumu.....	93
Tablo 22: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu ve Hane Halkı Büyüklüğü ..	94
Tablo 23: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları	95
Tablo 24: Görüşülen Kişilerin Ne İş Yaptıkları	95
Tablo 25: Görüşülen Kişiler Çalışmıyorsa Eğer, Ne Zamandır Çalışmadığı.....	95
Tablo 26: Görüşülen Kişilerin Şu An Neden Çalışmadığı	96
Tablo 27: Görüşülen Kişi Dışında Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı.....	97
Tablo 28: Görüşülen Kişi Dışındaki Hane Bireylerinin Çalışma Durumu	97
Tablo 29: Görüşülen Kişinin Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu.....	98
Tablo 30: Görüşülen Kişilerin 2022 Yasa İle Maaş Alma Durumu.....	99
Tablo 31: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu	100
Tablo 32: Dört Kişilik Bir Ailenin Kira Hariç Aylık Gelirin Ne olması Gerektiğine İlişkin Görüşler	102
Tablo 33: Görüşülen Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	103
Tablo 34: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	103
Tablo 35: Görüşülen Kişilerin Medeni Durumları	104

Tablo 36: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	105
Tablo 37: Görüşülen Kişinin Hane Reisi Olup Olmadığı	105
Tablo 38: Aile Yardımlarından Faydalanma Durumu.....	106
Tablo 39: Aile Yardımlarından Faydalananların Mahallelere Göre Dağılımı	106
Tablo 40: Aile Yardımlarından Faydalananların Hane Tipine Göre Dağılımı	107
Tablo 41: Aile Yardımı Alanların Ne tür Aile Yardımları Aldıkları	108
Tablo 42: Aile Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu.....	108
Tablo 43: Aile Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu	109
Tablo 44: Aile Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu	109
Tablo 45: Aile Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu Anda Gıda İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	110
Tablo 46: Aile Yardımlarında Faydalananların Yardımlar Öncesi ve Şu An Düzenli Beslenme Durumu	110
Tablo 47: Aile Yardımı Alanların Yardımlar Öncesi ve Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu	111
Tablo 48: Eğitim Yardımlarından Faydalanma Durumu	112
Tablo 49: Eğitim Yardımları Alanların Mahallelere Göre Dağılımı.....	112
Tablo 50: Eğitim Yardımları Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı.....	112
Tablo 51: Eğitim Yardımı Alanların Ne Tür Eğitim Yardımı Aldıkları	113
Tablo 52: Eğitim Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu.....	113

Tablo 53: Eğitim Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu	114
Tablo 54: Eğitim Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu	114
Tablo 55: Sağlık Yardımlarından Faydalanma Durumu	115
Tablo 56: Sağlık Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı.....	115
Tablo 57: Sağlık Yardımı Alanların Ne Tür Sağlık Yardımı Aldıkları.....	116
Tablo 58: Sağlık Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu.....	116
Tablo 59: Sağlık Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu.....	116
Tablo 60: Sağlık Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu.....	117
Tablo 61: Aşevi Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu	117
Tablo 62: Aşevi Yardımını Yeterli Bulma Durumu.....	118
Tablo 63: Aşevi Yardımından Genel Memnuniyet Durumu	118
Tablo 64: Aşevinden Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu.....	119
Tablo 65: Alınan Sosyal Yardımların İhtiyaçları Karşılama Durumu	119
Tablo 66: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltma Durumu	120
Tablo 67: Alınan Sosyal Yardımların Topluma Katkısına İlişkin Görüşler.....	122
Tablo 68: Alınan Sosyal Yardımlardan Dolayı Geleceğe Güvenle Bakma Durumu.....	123
Tablo 69: Sosyal Yardımları Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri.....	124

Tablo 70: Eğitim düzeylerinin Proje Destek Yardımından Haberdar Olma Durumuna Göre Dağılımı.....	125
Tablo 71: Proje Destek Yardımından Faydalanma Durumu	126
Tablo 72: Proje Destek Yardımından Faydalananların Mahallelere Göre Dağılımı	126
Tablo 73: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı ...	127
Tablo 74: Proje Destek Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu.....	128
Tablo 75: Proje Destek Yardımını Yeterli Bulma Durumu.....	128
Tablo 76: Proje Destek Yardımından Genel Memnuniyet Durumu.....	129
Tablo 77: Proje Destek Yardımı Alanların Geri Ödemeyi Düzenli Yapabileceğini Düşünme Durumu.....	130
Tablo 78: Proje Destek Yardımı Alanların Geleceğe Güvenle Bakmaya ilişkin Görüşleri	130
Tablo 79: Proje Destek Yardımı Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri.....	131
Tablo 80: Proje Destek Yardımı Alanların Yoksulluklarının Azalıp Azalmadığına İlişkin Görüşleri.....	132
Tablo 81: Proje Destek Yardımlarının Topluma Katkısına İlişkin Görüşler	132
Tablo 82: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi Ve Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu	133
Tablo 83: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi Ve Şu An Düzenli Beslenme Durumu	133
Tablo 84: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu	134

Tablo 85: Konut Mülkiyet Durumu.....	135
Tablo 86: Yaşanılan Konuttaki Oda Sayısı	136
Tablo 87: Verilen Yardımların Gıda İhtiyacını Karşılamaya İlişkin Görüşler	136
Tablo 88: Yapılan Yardımlarla Düzenli Beslenmeye İlişkin Görüşler	137
Tablo 89: Yardımlar Öncesi ile Şu Anki Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu .	138
Tablo 90: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Sağlık Sorunlarını Çözme Durumu	138
Tablo 91: Yardımlar Öncesi ve Sonrası İlaç İhtiyacını Karşılama Durumu	139
Tablo 92: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu	140
Tablo 93: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Evin Ne İle Isıtıldığı Durumu	141
Tablo 94: HSYD Vakfını Tanıma Düzeyleri	141
Tablo 95: HSYD Vakfının Yardımlarından Haberdar Olma Kanalı.....	142
Tablo 96: Son 5 Yılda Başka Herhangi Bir Kuruludan Yardım Alanlar.....	142
Tablo 97: Yardımlardan Sadece İhtiyacı Olanların Faydalanıp Faydalanmadığına İlişkin Görüşler	142
Tablo 98: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız Davranılıp Davranılmadığına İlişkin Görüşler	143
Tablo 99: Yardımların Zamanında Dağıtılıp Dağıtılmadığına İlişkin Görüşler.....	144
Tablo 100: Yardım Tanıtımların Yeterince Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşler	145
Tablo 101: Yardım öncesi ve Şu Anki Buzdolabı Sahipliği Durumu	147
Tablo 102: Yardım Öncesi ve Şu Anki Televizyon Sahipliği Durumu	147
Tablo 103: Yardım Öncesi ve Şu Anki Oto. Çamaşır Mak. Sahipliği Durumu.....	148

Tablo 104: Yardım Öncesi ve Şu Anki Merdaneli Çam. Mak. Sahipliği Durumu	148
Tablo 105: Yardım Öncesi ve Şu Anki Bulaşık Mak. Sahipliği Durumu	149
Tablo 106: Yardım Öncesi ve Şu Anki Dikiş Mak. Sahipliği Durumu	149
Tablo 107: Yardım Öncesi ve Şu Anki Telefon Sahipliği Durumu	150
Tablo 108: Yardım Öncesi ve Şu Anki Cep Telefonu Sahipliği Durumu.....	150
Tablo 109: Yardım Öncesi ve Şu Anki Fırınlı Ocak Sahipliği Durumu	151
Tablo 110: Yardım Öncesi ve Şu Anki Elektrikli Süpürgesi Sahipliği Durumu	151
Tablo 111: Yardım Öncesi ve Şu Anki VSD-DVD Sahipliği Durumu	152
Tablo 112: Yardım Öncesi ve Şu Anki Müzik Seti Sahipliği Durumu.....	152
Tablo 113: Yardım Öncesi ve Şu Anki Uydu Anteni Sahipliği Durumu.....	152
Tablo 114: Yardım Öncesi ve Şu Anki Güneş Enerji Sistemi Sahipliği Durumu	153
Tablo 115: Yardım Öncesi ve Şu Anki Bilgisayar Sahipliği Durumu	153
Tablo 116: Yardım Öncesi ve Şu Anki Traktör Sahipliği Durumu	153
Tablo 117: Yardım Öncesi ve Şu Anki Binek Oto Sahipliği Durumu.....	154
Tablo 118: Yardım Öncesi ve Şu Anki Dükkân Sahipliği Durumu.....	154
Tablo 119: Yardım Öncesi ve Şu Anki Arazi/Tarla Sahipliği Durumu	155
Tablo 120: Yardım Öncesi ve Şu Anki Küçükbaş Sahipliği Durumu	155
Tablo 121: Yardım Öncesi ve Şu Anki Büyükbaş Sahipliği Durumu	155

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: Hilvan İlçesi ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası	71
Şekil 2: Görüşülen Kişinin Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu.....	99
Şekil 3: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu	100
Şekil 4: Dört Kişilik Bir Ailenin Kira Hariç Aylık Gelirin Ne Olması Gerektiğine İlişkin Görüşler	102
Şekil 5: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	104
Şekil 6: Alınan Sosyal Yardımların İhtiyaçları Karşılama Durumu	120
Şekil 7: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltma Durumu	121
Şekil 8: Alınan Sosyal Yardımların Topluma Katkısına İlişkin Görüşler.....	122
Şekil 9: Alınan Sosyal Yardımlardan Dolayı Geleceğe Güvenle Bakma Durumu	123
Şekil 10: Sosyal Yardımları Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri.....	124
Şekil 11: Yardımlardan Sadece İhtiyacı Olanların Faydalanıp Faydalanmadığına İlişkin Görüşler	143
Şekil 12: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız Davranılıp Davranılmadığına İlişkin Görüşler	144
Şekil 13: Yardımların Zamanında Dağıtılıp Dağıtılmadığına İlişkin Görüşler.....	145
Şekil 14: Yardım Tanıtımların Yeterince Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşler	146

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

BAĞ-KUR: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

DB: Dünya Bankası

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

EÜAŞ: Elektrik Üretim Anonim Őirketi

FAK-FUK-FON: Fakir Fukara Fonu

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

HSYDV: Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

IMF: Uluslar arası Para Fonu

İSKUR: Türkiye İş Kurumu

KEDV: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

KSY: Kamu Sosyal Yardımı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SYDGM: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

SYDTF: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

SRAP: Sosyal Riski Azaltma Projesi

SETİP: Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi

ŞNT: Şartlı Nakit Transferi

TÜSİAD: Türk Sanayici ve İşadamları Derneği

TEDGEM: Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TİSVA: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı

TKİ: Türkiye Kömür İşletmeleri

TTK: Türkiye Taşkömürü Kurumu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

YDK: Yüksek Denetleme Kurulu

YTL: Yeni Türk Lirası

Bkz.: Bakınız

“İnsanlar, ne başkalarını satın alacak kadar zengin, ne kendilerini satacak kadar yoksul olmamalıdır. Servetler arasındaki büyük eşitsizlikleri, hazineleri sahiplerinin ellerinden alarak değil; hazine kurmanın yollarını ortadan kaldırarak; Yoksulluğu, yoksullar için bakımevleri kurarak değil yoksulluğu ortadan kaldırarak önlemek, en temel yönetim sorunlarından biridir.”
J. J. Rousseau

GİRİŞ

Tarihsel açıdan bakıldığında yoksulluk yeni bir sorun değildir. Tarihin her döneminde, her ülkede var olmuştur. Ancak Özdek (2002: 1)'in de belirttiği gibi içinde yaşadığımız tarihsel dönemde, bu olgu yeni özellikler taşımaktadır ve dünya sistemi gittikçe yoksullukla karakterize olmaya başlamaktadır. Bu dönemde pek çok ülke, şiddeti ne derecede olursa olsun, az ya da çok bu sorun ile iç içe yaşamaktadır. Ekonomik gelişmişliği yakalayabilmiş ülkelerde dahi yoksulluktan söz etmek mümkündür. Özellikle sanayileşmiş ülkelerin pek çoğunda bu sorun ile mücadele edebilmek için programlar geliştirilmiştir. Diğer taraftan, yoksulluk olgusunu ele alırken özellikle sosyoloji, psikoloji ve ekonomi bilimlerinin bilgi ve perspektifi öne çıkmaktadır.

Yoksulluk olgusu; toplumda var olan diğer sosyal nitelikteki sorunları artırmakta ve derinleştirmekte hatta bir çeşit kısır döngüye yol açmaktadır. Tarihsel süreç içinde, yoksulluğun önlenmesi için evrensel dinlerin ve siyasal yöntemlerin gündeme getirmiş oldukları geniş çaplı önlemler ile girişimler, hepimizin bilgisi dâhilindedir. Açlık içinde bulunan insanların doyurulması, onlara aş ve iş bulunması, refah içinde yaşamaları ve insani yaşam koşullarına ulaştırılmaları tüm sistemlerin temel felsefesini oluşturmuştur. Günümüzün önemli konularından olan küreselleşme süreci; bu kısır döngüyü daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Bu nedenle uluslararası pek çok farklı yapıdaki kuruluş, hükümet, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu yoksulluk sorununu gündemlerine almakta ve yoksullukla mücadelenin farklı yollarını aramaktadır.

Yoksulluğun objektif ve görüş birliğine varılabilmemiş bir tanımı yoktur. Yoksulluk temelde sübjektif niteliktedir; yani yoksulluğa bakış açılarına göre değişik değer

sistemlerine sahip bir toplumsal yapıdan bir diğetine göre değişmekte ve zaman içerisinde farklılıklar göstermektedir.

Yoksulluk, kavram olarak, toplumun genelince kabul edilebilir asgari bir yaşam standardını nelerin oluşturduğu konusundaki tercihlerini ve beklentilerini yansıtmaktadır. Genel biçimiyle yoksulluk; insanların en temel asgari ihtiyaçlarının karşılanamamasına ilişkin bir sorun, diğeri bir deyişle de toplum içindeki belirli grupların diğeri gruplara göre var olan kaynaklardan yeterli düzeyde yararlanamama durumu olarak görülmektedir.

Yoksulluk durumunda, insanların fiziksel gereksinimlerinin yeterli ölçüde karşılanamamasının yanı sıra yoksulluğun yaratmış olduğu güçsüzlük duygusu, sesini duyuramama; giderek sosyal dışlanma ve marjinalleşmeye itilme gibi iki önemli sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Yoksulluğun sonucu olarak ortaya çıkan yoksunluk ve sosyal dışlanma; toplumda yalnızca sonuçları bakımından yani gelir dağılımı bakımından değil daha önemlisi, yoksullara açık olan ekonomik, toplumsal ve siyasal fırsatlar bakımından da eşitsizliklerin ortaya çıkması ve bu eşitsizliklerin kendi kendini sürdürüp, sonraki nesillere aktarması biçiminde yaygınlaşmasını da beraberinde getirmektedir (DPT, 2007: 2).

Yoksulluğun kendi kendini tekrar etmesinin yol açtığı bu kısır döngünün kırılması; ancak bu alanlarda yapılacak düzenleme ve politikalarla mümkün olacaktır.

Yoksulluk sorunu, endüstrileşme öncesi dönemlerde, geleneksel toplum yapısında sosyal yardımlar yapılarak ve sosyal dayanışma sağlanarak giderilmeye çalışılmıştır. Kişinin doğumla birlikte girdiği çevrede bulunan geleneksel yardımlaşma; karşılıksız olan ve aynı toplumda yaşayan insanların, birbirine yaptıkları yardımlaşma türüdür. Aynı ailede, aynı mahallede, kentte ve ülke içinde yaşayan insanlar arasındadır. Bu geleneksel yardımlaşma ve dayanışmanın amacı; toplum içinde bütünlüğü korumaktır. Bunun yanı sıra, modern topluma geçişle birlikte yardımlar kurumsallaşmış, oluşturulan sosyal politika önlemleri ile yoksulluk da dâhil olmak üzere pek çok sorunla ilgili daha düzenli çözümler bulunmaya başlanmıştır.

Yoksulluk konusunun Türkiye gündeminde yoğun olarak yer alması; 980'li yıllarda, 24 Ocak kararları gereği uygulanmaya başlanan Yapısal Uyum Politikaları sonuçlarının, kendini göstermeye başlaması ile olmuştur. Bu süreçte neo-liberal ekonomi politikaları ile gelir dağılımı bozulmuş ve bugünlere kadar bu bozulma artarak devam etmiştir. Gelir dağılımındaki bu bozulma, dar gelirliler üzerindeki yükü arttırmış ve bireyler yoksulluk sınırının altına itilmiştir. İşte Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, bu durumun belirgin olarak ortaya çıkmasının ardından kurulmuştur.

Türkiye'de, 1986 yılında yürürlüğe giren, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile sosyal yardım hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesi, kaynakların sosyal yardıma ve desteğe ihtiyacı olan ihtiyaç gruplarına ulaştırılması ve fonların en etkin biçimde kullanımı hedeflenmiştir.

Türkiye'de, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında yapılan uygulamalarda, karar mercii "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu"; uygulama merci ise "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü"dür.

Yoksulluk üzerine bilimsel anlamda çok sayıda çalışma yapılmış ve buna paralel birçok yaklaşım dile getirilmiştir. Bu çalışmada yoksulluğa dair yapılmış tanım ve yaklaşımlara değinmek kapsam dışına çıkılmasına neden olacaktır. O nedenle bu konuda genel bir çerçeve çizilmekle yetinilecektir.

Bu çalışma; yoksullukla mücadelede, SYD Vakıfları aracılığıyla yapılan yardımların oynadığı rolü göstermeyi temel hedef olarak belirlemiştir. SYDGM tarafından yapılan ve SYD Vakıfları eliyle yürütülen yardımlara ilişkin çeşitli eleştiriler yapılmaktadır. Yapılan sosyal yardımların insanların üzerinde bağımlılık yarattığı ve insanları tembelliğe sürüklediği söylenmektedir. Bu konuda birçok araştırmacı tarafından "balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek." vurgusu sürekli olarak gündeme getirilmektedir. Bu nedenle bu araştırma; genelde Türkiye'nin, özelde Hilvan İlçesi'nin gelişim stratejilerinin çerçevesini ve SYD Vakıflarının yoksullukla mücadeledeki yerini belirleme açısından oldukça önemli görülmektedir.

Akademisyen çevrelerce az bilinen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yapmış oldukları sosyal nitelikte ve proje destekli yardımların, yoksul hanelerin yaşamlarında ne tür değişimler meydana getirdiği; yapılan yardımların fayda sahipleri üzerindeki etkisinin araştırılarak, SYD Vakıflarının yoksullukla mücadelede ne kadar başarılı olduğunu tespiti için yönelik bir saha araştırması düzenlenmiştir. Saha araştırması; Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan fayda sahipleriyle sınırlı tutulmuştur. Araştırma toplam 230 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada kantitatif araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kantitatif araştırma yöntemi ışığında hazırlanan anket eşliğinde, yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç; HSYD Vakfı'ndan sosyal yardım ve proje desteği alanların sosyal nitelikte ve proje destekli yardımlara ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada gerekli verileri elde edebilmek için HSYD Vakfı'nın kayıtlarının incelenmesiyle elde edilen bilgilerden ve yardım alanlara uygulanan görüşme formu sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca örnekleme girenlerin HSYD Vakfı'ndaki verileri de araştırmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmamız yedi bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın birinci bölümünde; yoksulluk olgusunu bütünsel olarak kavrayabilmek için yoksulluğun farklı tanımlarına ve kapsamının ne olduğuna yer verilmiştir. Sonrasında ise yoksulluk sınırının, sosyal dışlanma ve içermeye kavramlarının ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; yoksulluğun görünümü ve süreci çerçevesinde dünyada ve Türkiye'de yoksulluk profili konuları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; sosyal devlet anlayışı, sosyal politika, yoksullukla mücadele ve yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları ile sosyal güvenlik konuları ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonunun oluşumu ve yapısı incelenmiştir. Yoksullukla mücadelenin konusu daraltılarak, yoksullukla mücadelede etkin bir kurum olan SYDGM'nin ve SYD Vakfı'nın yapısı ve işlevleri gibi

konular ele alınmıştır. Ayrıca, söz konusu vakıfların sosyal yardım faaliyetleri; kapsamı, yararlanma koşulları ve sağlanan diğer yardımlar bakımından incelenmiştir.

Beşinci bölümde; Hilvan İlçesi'nin sosyo-ekonomik profili ile Hilvan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı'nın yoksullukla mücadeleye yönelik faaliyetleri ele alınmıştır.

Altıncı bölümde; araştırmanın sınırlılıkları, yöntemi, verilerin toplanması, araştırmada kullanılan veri kaynakları, veri toplama teknikleri, araştırmanın evreni ve örnekleme yöntemleri ile hipotezleri ele alınmıştır.

Çalışmanın yedinci bölümünde alan araştırması yer almaktadır. Araştırmanın bulguları ve bu bulgularla ilgili yorumlar bulunmaktadır.

Son olarak genel bir sonuç ve değerlendirme yapılmıştır.

BÖLÜM I

YOKSULLUĞUN TANIMI VE KAPSAMI

Yoksulluk, tanım olarak bir belirsizliği ifade etmektedir. Yoksulluk ile ilgili birçok tanımlama yapılmakla birlikte yoksulluğu tanımlamanın güçlüğüne de dikkat çekilmiştir. (Şenses, 2001: 62) Yoksulluğun tanımının yapılmasını zorlaştıran temel etken; yaşanılan yere, şartlara, içinde bulunulan duruma ve yaşamak için yeterli görülen miktara göre yoksulluğun var olup olmadığına yönelik karşılaşılan ikilemdir.

Yoksulluk kavramını tanımlamak, temelde yoksulluğun belirleyicilerinin ve nedenlerinin neler olduğunun ortaya konulması bakımından önemlidir.

Yoksulluk denilince akla ilk gelen kavramlar karnını doyuramamak, bir eve sahip olamamak, düzgün kıyafetler giyememektir. Bu açıdan bakıldığında yoksulluk; insanın temel ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunu yansıtmaktadır (Türkiye İstatistik Yıllığı, 2004). Ancak yoksulluk kavramını tanımlamak sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Sorunla ilgilenen farklı bilim dalları çalışma alanlarına göre farklı tanımlar yapmışlardır.

Çeşitliliği bulunan yoksulluk türleri ile ilgili başlıca iki yaklaşımdan söz edebiliriz. Bunlardan birincisi, yoksulluğu gelir/tüketim bağlamında ele alan “**Mutlak Yoksulluk**”; diğeri ise değer yargılarının ağır bastığı “**Görelî Yoksulluk**” tur.

Uluslararası kuruluşlar tarafından mutlak ve görelî yoksulluk hesaplamalarında kullanılan ölçütler farklılık göstermektedir (S. Sallan, 2002: 109). Bunun nedeni; temel ihtiyaçların ve yaşam standardının ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusundaki farklı bakış açılarıdır. Mutlak ve görelî yoksulluk arasındaki temel fark, yoksulluk çizgisinin belirlenmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır. Mutlak yoksullukta bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerek duydukları minimum ihtiyaçlar üzerinden bu çizgi belirlenirken görelî yoksullukta, toplumun ortalama gelir düzeyi temel alınarak yoksulluk oranı belirlenir.

1.1. Mutlak Yoksulluk

Hane halkının ya da fertlerin biyolojik olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyidir. Mutlak yoksullukta çeşitli yöntemlerle yoksulluk sınırı hesaplanır. Bunlardan en sık kullanılanı, sadece minimum gıda harcaması maliyetini esas alır. Bunun için bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan minimum kalori ihtiyacı hesaplanır (Dünya Bankası'nın 1990'daki çalışmasına göre bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı 2400 k/cal'dir). Daha sonra bu kalori ihtiyacını karşılayacak gıda harcaması maliyeti hesaplanır (TÜSİAD Raporu, 2000: 96). Bu durumu Amerikan doları cinsinden uluslararası dile çevirecek olursak, mutlak yoksulluk sınırı; en yoksul ülkeler için günlük bir dolar, yoksul ülkeler için iki dolar, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkeler için dört dolar, gelişmiş sanayi ülkeleri için ise 14.40 dolar olarak belirlenmiştir (Deniz Feneri Dergisi, 2003: 20). Görüldüğü gibi ülkeler arasındaki fiyat farkları, mutlak yoksulluk rakamlarının da farklılaşmasına sebep olmaktadır.

Yoksulluk konusunda hâkim olan yaklaşım, gelir/tüketim harcamalarını esas alan, mutlak yoksulluk sınırındır. Bu yaklaşıma göre yoksulluk; genellikle “insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumu” veya benzer biçimde “mutlak asgari refah düzeyinin altında kalma durumu” olarak tanımlanmaktadır. Mutlak yoksulluktan çok daha vahim bir yoksulluk ise ultra yoksulluktur.

1.2. Ultra Yoksulluk

Gelirinin tamamını harcadığı hâlde mutlak yoksulluk kriterinde esas alınan günlük kalori miktarının sadece % 80'ini karşılayabilen insanların hâlini anlatmaktadır. Ultra yoksulların, yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi hâlinde onların durumlarının düzeltilmesinin imkânsız olduğu savunularak bu kategoridekiler kronik yoksul olarak tanımlanmaktadır (Deniz Feneri Dergisi, 2003: 20).

1.3. Göreli Yoksulluk

Göreli yoksulluk, kaynaklara erişememe ve yaşamı idame ettirememeye sorunundan öte bir kavramı ifade eder. Göreli yoksulluk; ihtiyaçlar hiyerarşisi içinde birinci sırada olan fizikî ihtiyaçlar için gerekli olan minimum kalori ihtiyacının yanı sıra sosyo-psikolojik ihtiyaçları da içine almakla birlikte bireyin, insanca bir yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan temel sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayamaması hâlidir. Göreli yoksulluk tanımlanırken bireyin, toplumsal yapı içinde yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan barınma, temiz gıda, eğitim, sağlık ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetlerden yoksun olması durumları göz önüne alınmakta ve bunları karşılayacak gelir düzeyi saptanmaktadır. Bu gelirin altında gelire sahip olanlar, üstünelilere göre yoksul kabul edilmektedir (Sallan Gül, 2002: 109). Göreli yoksulluğun belirlenmesi ile yukarıda sözü geçen ihtiyaçların karşılanmasına yönelik belli bir gelir düzeyi hesaplanarak yoksulluk sınırı da belirlenmiş olmaktadır.

Son yıllarda ortaya çıkan bir kavram, bu iki tanımı birden içerse de onlardan daha geniş kapsamlı olan insani yoksulluk kavramıdır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin tanımına göre “**İnsani Yoksulluk**”; katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsatlar ve seçeneklerden feragat etmektir. Bu tanımlamaya göre, yoksulluk, gelir düzeyi ile ilişkilendirilemez; çünkü gelir ekonomik bir kategoridir. Bu sebeple, yoksulluk insani bir kategori olmak zorundadır. Bu noktadan hareketle insani yoksulluk; insanın sağlık hizmetlerine, temiz su kaynaklarına, eğitim hizmetlerine ulaşılabilirliği, uzun bir yaşam sürme hakkı ve “sürdürülebilirlik” kriterlerine dayalı olarak yeni fırsat ve seçenekleri kullanabilmek için gerekli altyapının yokluğu olarak tanımlanmaktadır (Karabulut ve diğ., 2005: 3).

1.4. Öznel Yoksulluk

Yoksulluk düzeyinin tespitinde yukarıda anlatılanlardan oldukça farklı bir yaklaşım, öznel yoksulluk yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda temel düşünce; mademki yoksulluk toplumun kabul edeceği minimum bir yaşam standardı düzeyiyle ilgilidir,

öyleyse yoksulluk çizgisini belirlemenin bir yolu, büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşünü belirlemektir (TÜSİAD Raporu, 2000: 98).

Öznel yoksulluğu belirleyebilmek amacıyla yapılan anketlerde farklı yöntemler kullanılır. Deneklere yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir miktarı sorulur. Bu yöntem “Leyden” yaklaşımı olarak bilinir. Örneğin "Bu toplumda dört kişilik bir ailenin geçinebilmesi için minimum aylık gelirin ne kadar olması gerekir?" şeklinde bir soruyu araştırmaya katılanlara yöneltir.

Öznel yoksulluğu belirlemek için kullanılan, yöntem pratik olmadığından sık kullanılan bir yöntem değildir.

Yoksullukla ilgili olarak yukarıda verilen bilgiler özetlenecek olursa şunlar söylenebilir:

- Yoksulluk en temelde; insanın, var olmasını sağlayan kaynaklardan yoksun kalmasının bir sonucudur.
- Yoksulluk çok boyutlu bir sorundur. Bu nedenle sadece temel ihtiyaçların giderilememesi kapsamında düşünülemez; sorunun sosyal ve ahlaki bir yönü de vardır. Bu yüzden niteliği ve tanımı nasıl olursa olsun kişinin, “kaliteli” bir yaşam sürmesini sağlayabilecek araç ve olanaklardan yoksun kalması, yoksulluk tanımlarında dikkate alınması gereken bir başlangıç noktası olmalıdır. Ancak bu şekildeki bir yaklaşım, yoksulluğun kişinin sağlıklı bir fiziksel yaşamı sürdürmemenin ötesinde; genel olarak toplumsal ve siyasal yaşama katılmasını da engellediğini göz önünde bulundurabilir. Bu bakımdan yoksul kişi, asgari bir mal demetinin maliyetini karşılayamadığından ve geliri insani yeteneklerini gerçekleştirmesini sağlayacak araçlara erişimi kısıtladığından sosyo-ekonomik olarak da öteki insanlardan yalıtılmışlıkla ve dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadır.
- Yoksulluğun sonucu olan yoksunluk ve sosyal dışlanma; toplumda yalnızca gelir dağılımının yarattığı sonuçlar bakımından değil daha da önemlisi yoksulların ekonomik, toplumsal ve siyasal fırsatlar bakımından da eşitsizliklere maruz kalmalarına

sebepler olmaktadır. Ayrıca bu eşitsizlikler kendi kendini sürdürmekte ve yaygınlaşarak devam etmektedir.

1.5. Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırı; bir toplumda yoksul olanlarla olmayanları birbirinden ayırmakta kullanılan izafi bir sınırdır.

Asgari kalori ihtiyacının karşılandığı düşük maliyetli gıda sepetinin maliyeti, “yoksulluk sınırı” olarak belirtilmektedir. Kişi başına düşen günlük asgari kalori ihtiyacı; kırsal alanda yaşayanlar için 2400, kentsel alanda yaşayanlar için ise 2100 kaloridir (Senses, 2001: 63). Gelir ve tüketim harcamaları kıstaslarına dayalı olarak mutlak yoksulluk sınırı yaklaşımı; uzmanların üzerinde anlaştıkları, yoksulların ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için saptanmış mal ve hizmetleri satın alabilmek için gerekli en az maliyeti yansıttığı için nesnel yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir.

Ancak çeşitli kurum ve kuruluşların belirlediği yoksulluk sınırları arasında çok büyük farklılıklar mevcuttur. TÜİK, dört kişilik bir ailenin 2008 Ağustos ayı açlık sınırını 255 YTL olarak hesaplamışken yoksulluk sınırını 660 YTL olarak hesaplamıştır. Oysa Türkiye Kamu-Sen'in Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Ağustos 2008 fiyatlarını baz alarak yaptığı araştırmasında ise çalışan tek kişinin yoksulluk sınırı 1.340.34 YTL olarak hesaplanırken dört kişilik bir ailenin asgari geçim sınırı 2.664.51 YTL olarak hesaplanmıştır.

1.6. Sosyal Dışlanma

1980'li yıllardan itibaren dünyanın hemen her yerinde uygulanan yeni liberal politikalar giderek derinleşen sosyal bir krize yol açtı. Tüm dünyada işsizliğin artışı ve işsizliğin uzun süreli hale gelişi ile birlikte sosyal korumanın azaltılması, yoksulluğun artmasına ve bu sürece paralel olarak da geniş toplum kesimlerinin “sosyal dışlanma” denilen bir olgu ile karşılaşmasına neden oldu (<http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=38>).

İnsanların toplumsal yaşamdan uzaklaşacak düzeyde maddi ve manevi yoksunluk içerisinde olmaları, haklarını ve yaşamlarını koruyacak kurumlardan ve sosyal destekten yoksun olmalarını ifade eden sosyal dışlanma, günümüzün önemli sorunlarındanır.

Mart 2000 Lizbon Konseyi, Avrupa Birliğinde yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kabul edilemez düzeylere çıktığı tespitini yapmış ve bu konuda bir strateji geliştirmiştir. Konsey, 2010 yılı itibariyle Avrupa Birliği'nde yoksulluk ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal dışlanmaya son vermek için açık işbirliği yönteminin benimsenmesini kararlaştırmıştır. Aralık 2000 Nice Zirvesi'nde, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya ilişkin dört temel ortak amaç üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

- Kaynaklara, mallara ve hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak,
- Dışlanma risklerini engellemek,
- En zor durumda olanlara yardım etmek,
- Tüm tarafları harekete geçirmek

(<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/195/JIM+Belgesi/>).

Türkiye'deki aile yardımı, sosyal yardımlar ve mikro kredi uygulamaları daha çok Lizbon stratejisi esas alınarak şekillenmektedir.

AB hedeflerinin başarı kriterleri arasında yer alan özellikle sosyal dışlanmanın önlenmesi çalışmaları için toplumdaki dezavantajlı grupların (işsizler, eğitimsizler veya yeterli eğitim alamayanlar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, evsizler, özürlüler, madde bağımlıları, vb.) projeler vasıtasıyla toplumla bütünleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır (DPT, 2007: 24).

Sosyal değerlerin ve sorumluluk duygusunun yitirilmesi, sosyal düzenlemelerin haklılığı ve gerekliliği konusundaki şüphelerin artması, yoksullarda dünyaya karşı isyan duygusu oluşturur; bu ise toplumsal açıdan ciddi bir tehlike yaratır.

Sosyal dışlanmanın farkında olan ülkeler, uluslararası örgütler, hükümetler bu konuda bir şeyler yapılması gerektiği fikrinden hareket ederek sosyal dışlanmaya karşı sosyal içerme kavramının ve uygulamalarının olması gerektiğini ileri sürmektedirler.

Sosyal içermenin temel amacı; gelir düzeyleri toplum ortalamasının çok altında olan insanlar ile etnik veya dini kökenleri, cinsiyetleri, eğitim durumları, fiziksel ve zihinsel engelleri dolayısıyla topluma eşit vatandaşlar olarak katılmakta zorluk çeken insanların durumunu, kurumsal düzenlemeler yoluyla çözmektir. Burada söz konusu olan, sadece bu insanlara istihdam olanakları yaratmak veya onlara fırsat eşitliği tanımak değildir. Söz konusu olan, bireysel özellikleri nedeniyle bu olanak ve fırsatlardan herkes gibi yararlanamayan vatandaşların durumundan hareketle eşit vatandaşlık kavramının içini doldurmaya yönelik, siyasi iradeyle alınmış bir kurumsal önlemler bütünüdür (Buğra, 2005: 10).

Burada sözü edilen kurumsal düzenlemeler; gelirin yeniden dağılımı politikalarına, nakdi yoksullukların giderilmesine, eğitim başta olmak üzere kültürel yoksullukların bertaraf edilmesine, barınma, sağlık ve ulaşım engellerinin ortadan kaldırılmasına, tüm bireylerin sosyal güvenlik sistemi içine alınmalarına, sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları kapsamında gereksinimlerin giderilmesine değin birçok olguyu içermektedir (Buğra, 2005: 9–10). Bu açıdan yoksullukla ve yoksulluğun sonuçlarıyla başa çıkmada; sosyal devlet anlayışı, sosyal politika, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve hizmetler konuları öne çıkmaktadır.

BÖLÜM II

YOKSULLUĞUN GÖRÜNÜMÜ VE SÜRECİ

Yoksulluk incelemeleri de göstermektedir ki yoksullukla mücadele etmede kullanılan politikalar yeterli olmadığında yoksulluk yeniden ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak ise yoksulluk ve yoksullaşma adeta bir kısır döngü içerisinde olduğu yerde kalmaktadır. Şöyle ki yoksul ailenin gelir kaynağı sınırlıdır ve buna bağlı olarak satın alma gücü de zayıftır. Kötü yaşam koşulları altında yaşarlar. Çeşitli nedenlerle eğitime ilişkin olumsuz yaklaşımları söz konusudur. Çocuklar ya çalışıp aile bütçesine katkıda bulunmak için ya da başarısızlıktan dolayı erken yaşta okuldan ayrılmak zorunda kalırlar. Okuldan erken yaşta ayrılma sonucu işsizlik ortaya çıkar. Erken evlenme ve çok çocuk sahibi olma da yine yoksulluğu bir kısır döngü içerisine hapsedmektedir.

Yoksulluğun çözümü hususunda karşılaşılan zorlukların en önemlilerinden biri, bu kısır döngüdür. Yoksulluk çok nedenli bir sorun olduğu için çözümündeki politikaların da çok yönlü ve geniş kapsamlı olması gerekir.

2.1. Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk

2.1.1. Dünyada Yoksulluk

Küreselleşme ve neo-liberal politikaların savunucuları; emek ve sermayenin serbest dolaşımının, kamu sektörünün küçülmesinin ve dünya ekonomisi ile bütünleşmenin tüm ülkelerin yararına olacağını, refah ve bu bağlamda zenginlik düzeylerinin de artacağını ileri sürmekteydi. Serbest piyasa ekonomisinin kendiliğinden düzenleme kapasitesi, uzun dönemde sermaye ve diğer kaynakların eşit paylaşımını sağlayacak, zenginliğin adil dağılımı mümkün olacaktı.

Oysa 1990'lı yılların sonrasında zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurumun giderek büyüdüğü görülmektedir. Dünya ekonomisi ile bütünleşme dış rekabete açılma veya yapısal uyum politikaları adı altında uygulanan iktisat politikaları ile birlikte

yoksulluğun arttığı, gelir dağılımının bozulduğu, bölgesel eşitsizliklerin derinleştiği gözlenmektedir. Bugün Filipinli bir çiftçi, New York'lu bir avukatın bir ayda kazandığına ancak iki yılda erişebiliyorsa; Amerikalılar her yıl lokanta ve süpermarketlerde 30 milyar dolar harcayabiliyorsa ki bu da Bangladeş'in GSMH'sine eşitse bu durum oldukça büyük bir gelir dağılımı eşitsizliğini ortaya koymaktadır (Eş – Güloğlu, 2003: 3).

Neo-liberal politikalarla sosyal devlet uygulamalarının sınırlandırılması, kitleleri ekonomik değişimler karşısında korumasız bırakmıştır. Dünyanın bir bölümünde üretim artışı ve zenginleşme yaşanırken öte yanında yoksulluk artmakta; açlık, eğitimsizlik ve bunların uzantısı olarak ortaya çıkan şiddet olayları ve savaşlar dünya gündemini giderek daha fazla meşgul etmektedir (Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007: 60–6).

Bu durumu uluslararası kuruluşlar da kaygıyla izlemekte ve çözüm yolları bulmak için arayışlar içerisine girmektedirler. Birleşmiş Milletler 1996 yılını Yoksullukla Savaş Yılı, 1997– 2006 dönemini de Yoksullukla Savaşın On Yılı ilan etmiştir.

Dünya nüfusunun % 10'u; toplam mal ve hizmetlerin % 70'ini üreterek, dünya gelirinin % 70'ini elde etmektedir ki bu yaklaşık kişi başına yıllık ortalama 30,000 ABD Dolarına denk gelmektedir. Bugün dünyanın GSMH'sinin 51 Trilyon dolar civarında olduğu hesaplanmaktadır. Bunun 10,9 trilyon doları ABD'nin (%22), 3,6 trilyon doları Japonya'nın (%7), 2,3 trilyon doları ise Almanya'nın (%5)'dir. Dünyanın toplam hâsılasının 1/3'ünden fazla bir kısmı bu üç devlet tarafından üretilmektedir. Bu üç devletin toplam nüfusu (ABD 293, Japonya 127 ve Almanya ise 83 milyon) 500 milyon civarındadır. Dünya nüfusunun ise 6 milyarın üzerinde olduğu bilinmektedir. Dünya nüfusunun 2,8 milyarı -yaklaşık yarısı- günlük 2 dolarlık yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu nüfusun 1,2 milyarı ise (yaklaşık beşte biri), günlük 1 dolarlık sınırın altında bir para ile yaşamlarını devam ettirmek zorundadır. Bu durumda olan insanlar ise gelişmekte olan ülkelerin toplam nüfusunun yaklaşık %23'ünü oluşturmaktadır (<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>).

Zengin ülkelerde beş yaş altı çocuk nüfusunun yüzde beşi, yetersiz beslenme ile karşı karşıyadır; fakir ülkelerde ise bu oran yüzde ellinin üstüne kadar çıkmaktadır.

1987'den 1998'e kadar, serbest piyasa ekonomilerine geçiş süreci içinde bulunan Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde, günde 1 \$'dan az gelire yaşayan insanların sayısı 20 kat artmıştır. Güney Asya'da 1987'de 474 milyon olan yoksul sayısının, 1998'de 522 milyona yükseldiği belirtilmektedir. Dünyada yoksulluğun yoğun biçimde yaşandığı bir başka bölge olan Sahra altı Afrika'da da durum farklı değildir. 1987'de 217 milyon olan yoksul sayısı, 1998'de 290 milyona yükselmiştir (World Bank, 2000).

Günlük bir doların altında gelir elde eden yoksulların, toplam dünya nüfusu içerisindeki oranı 1987 yılında % 28,3 iken 2001 yılında % 21,1'e düşmüştür.

Nüfus artışından dolayı yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı oldukça zor değişim göstermektedir. Doğu Asya ve Pasifik, Güney Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ve Güney Asya bölgelerinde 1987 yılından 2001 yılına yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı düşmüştür. Ancak Avrupa ve Orta Asya'da 1987 yılında 1,1 milyon olan yoksul insan sayısı 2001 yılında 17 milyona çıkmıştır.

1987 yılında, Çin hariç, toplam dünya nüfusunda en fazla yoksul sayısına sahip bölge Güney Asya'dır. Bu bölgeyi sırasıyla Doğu Asya ve Pasifik ile Sahra altı Afrika bölgeleri takip etmektedir. 2001 yılına gelindiğinde ise yoksul nüfusun en kalabalık olduğu bölge Güney Asya ve Sahra altı Afrika'dır.

Aynı yıllarda yoksulluk oranlarına bakıldığında ise en kötü duruma sahip olan bölge Sahra altı Afrika'dır. Bu bölgede; 2001 yılında, yaşayan yaklaşık iki kişiden biri yoksuldur ve yoksulların toplam bölge nüfusu içindeki oranı % 49 rakamı ile 2000 yılında en yüksek düzeye ulaşmıştır. Bu bölgeyi Güney Asya takip etmektedir. Güney Asya'da toplam nüfus içerisindeki yoksul nüfusun oranı, 2001 yılında % 31,3 oranındadır. Doğu Asya ve Pasifik bölgelerinin yoksul nüfusundaki azalma, yoksul nüfusun toplam nüfusa oranında da görülmüştür. 1987 yılında bölgede yaklaşık her yüz kişiden yirmi altısı yoksulken 2001 yılında yaklaşık her yüz kişiden on beşi yoksuldur (DPT, 2007: 7-10).

Dünya nüfusunun yaklaşık %20'si (1,3 milyar kişi) yoksul durumdadır. Bunların 800 milyon gibi büyük bir çoğunluğu, açlık sınırı (kronik açlık) düzeyinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Mozambik, Etiyopya, Somali, Kenya gibi üçüncü dünya

ülkelerinde yoksulluk sürekli hale gelmiştir ve bu ülkelerdeki kişiler hayatlarını ancak yardımlarla devam ettirebilmektedir (Sallan gül, 2002: 107).

Bölgeler arasındaki bu farklılık hiç şüphe yok ki küreselleşen dünya ekonomisi için önemli ve bir o kadar da büyük bir problem olarak gözükmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın İnsani Gelişme Raporu; dünyanın en yoksul ülkeleri ve onların en yoksul vatandaşları başta olmak üzere dünyayı aşağıya doğru bir sarmalın içine hapsedebilecek, milyonlarca insanı yetersiz beslenmeyle, su eksikliğiyle, ekolojik tehditlerle ve geçim kaynaklarının yok olmasıyla karşı karşıya bırakabilecek bir "kırılma noktası"na doğru sürüklendiğine dikkat çekmektedir (Birleşmiş Milletler, 2008:1).

2.1.2. Türkiye'de Yoksulluk

Genel olarak Türkiye'de yoksulluğun ortaya çıkmasında işsizlik, yoksul bireylerin kişisel özellikleri, ülkede yaşanan ekonomik krizler, bireyler arası gelir dağılımındaki dengesizlikler, sosyal güvenceye sahip olamama, ülkemizde uygulanan çeşitli ekonomik politikalar gibi nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye için 1980 yılı bir dönüm noktası olmuş; dünyadaki değişim rüzgârları ve iç dinamikler sonunda ortaya çıkan köklü dönüşümler, bu yıllara damgasını vurmuştur. 1970'lerin son yıllarında yaşanan ödemeler dengesi krizini takiben, 24 Ocak 1980 kararları ile uygulanmaya başlanan Yapısal Uyum Politikaları ile Türkiye'nin ekonomi tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. 1960'lardan beri izlenmekte olan ithal-ikameci politikalar terk edilerek yerine serbest piyasa kurallarının hâkim olduğu, dış dünya ile bütünleşmeyi ve ihracata dayalı sanayileşmeyi hedefleyen bir ekonomi politikası benimsenmiştir. Kamu kesiminin küçültülmesi, finansal liberalizasyon ve özelleştirmeye yönelik uygulamalar, yapısal uyum programının öncelikleri arasında yer almıştır. İhracatı, iç talebi kısarak ve ürün maliyetlerini düşürerek artırmayı amaçlayan iktisat programının en belirgin sonucu; çalışanların gelirlerindeki azalmadır. Sanayi kesiminde 1970'li yılların sonlarında başlamış olan gerçek ücretlerdeki azalma, 1980'li yılların sonrasında yüzde 40'ları bulmuş, tarımın

ticaret hadlerinde ise 1980'lerin sonlarında yüzde 40'a, yüzde 50'ye varan dramatik düşüşler gerçekleşmiştir (Boratav, 2005).

1980 istikrar paketi sonrasında ihracat artışı, ülkenin güvenilirliğinin dış piyasalarda yükselmesi gibi iyileşme belirtileri, 1990'larda yerini peş peşe yaşanan krizlere bırakmıştır. 1994 finansal krizi ile fiyat artışları yüzde 125'i bulurken ulusal gelir yüzde altı düşmüştür. 1994 krizi sonrasında verileri, çalışan kesimlerin gerçek ücretlerinin azaldığını ve işsizlik rakamlarında artış olduğunu göstermektedir. Yakın dönem ekonomi tarihimizin en büyük krizinin yaşandığı 2001'de Türk ekonomisi ciddi olarak küçülmüş, Türk Lirası değer yitirmiş ve ulusal gelir azalmıştır. Neo-liberal ekonomi politikaları ve küreselleşme, Türk ekonomisinde derin izler bırakmış, hızlı büyümeyi derin finansal krizler izlemiş, döneme yüksek enflasyon, bozuk gelir dağılımı ve ekonomik istikrarsızlık damgasını vurmuştur.

Türkiye ekonomisi, yüksek dış kaynak ihtiyacı altında gelişen bir ekonomi olması sebebiyle kırılgan bir yapıya sahiptir. Bu kırılganlık kendisini sık sık ekonomik krizlerle göstermektedir. Türkiye ekonomisinde krizler temelde döviz sıkıntısı biçiminde ortaya çıkmaktadır. Cari işlemler açığının ve kamu kesimi açığının finansman sıkıntısı, Türkiye ekonomisi üzerinde her zaman risk unsuru olarak kendisini göstermektedir. 1994 Nisan, 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri esas olarak bu sorunlardan kaynaklanmıştır.

2008 küresel ekonomik krizinin Türkiye ekonomisine olan etkileri incelendiğinde bu krizin, Türkiye ekonomisi dışında da etkisini hissettirmesi sebebiyle önceki krizlerden farklı bir özelliğe sahip olmasına rağmen ekonomide, mali ve reel sektör üzerinde yaratacağı sorunlar açısından, önceki krizlerle benzer etkileri gösterecektir. 2001 krizi sonrasında yapılan reformlar sayesinde, mali yapı açısından düşük risk taşımaktadır. Ancak dış fon sıkıntısı ve özellikle dış talebin daralmasının ekonominin büyümesi üzerinde önemli derecede daraltıcı etkileri söz konusudur. Reel sektör firmaları, bir yandan daralan ve maliyeti yükselen kredi sorunları diğer yandan daralan iç ve dış talep makasında hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Bu makasa dayanamayan firmalar ise kapanmaktadır. Bu durum istihdam ve iç talepte bozulmaya yol açarak ekonominin daralan bir sarmala girmesine yol açmaktadır (<http://www.virahaber.com/haber/krizin-turkiyeye-etkileri-9649.htm>).

Türkiye ekonomisinde, krizden çıkışta ağırlıklı olarak dünya ekonomisinin konjonktürü etkili olmasına karşın içerde de krizden en az zararlı çıkılabilecek etkin bir ekonomi yönetimi sergilenebilir.

TÜİK'in açıklamasına göre 2007 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0.54'ü temel gıda ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun şekilde açlık sınırının altında, yüzde 18.56'sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşıyor. TÜİK, 2007 yılı için dört kişilik bir ailenin açlık sınırının tespitinde aylık 237 YTL, yoksulluk sınırının tespitinde ise aylık 619 YTL geliri esas almıştı. 2008 için ise açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak belirlemiştir.

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre, 2007 yılsonu itibarıyla Türkiye nüfusunun 70 milyon 586 bin kişi olduğu dikkate alınır Türkiye'de 2007 yılı itibarıyla açlık sınırının altında 381 bin, yoksulluk sınırının altında ise 13 milyon 108 bin kişi bulunuyor. TÜİK'in Yoksulluk çalışması, küresel krizin Türkiye'de etkileri henüz tam hissedilmeden bile 2006'da yüzde 6,9 olan ekonomik büyümenin 2007'de yüzde 4,6'ya düşmesinin ülkede yoksul sayısını artırdığını ortaya koydu. TÜİK 2006 yılında, fertlerin yüzde 0.74'ünün açlık sınırının, yüzde 17.81'inin de yoksulluk sınırının altında yaşadığını hesaplamıştı. Bu veriler dikkate alındığında 2007 yılında bir önceki yıla göre gıda yoksulluğu, yani açlık sınırın altındakilerin toplam nüfusa oranı 0.20 puan azaldı. Buna karşılık yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı 0.75 puan artış kaydetti. Açlık sınırından kurtulan kişilerin tamamının 2007 yılında yoksulluk sınırındaki kişiler arasına girdiği kabul edilse bile yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranında kaydedilen yüksek oranlı artış, 2007 yılında nüfusun yüzde 0.55'lik bölümünün (388 bin kişi) refah seviyesinin azalarak yoksulluk sınırının altına düştüğünü gösteriyor.

Yoksulluk Çalışmaları sonuçlarına göre, gıda yoksulluğu açısından ülkemizde ciddi bir sorunun olmadığı görülmektedir. Gıda yoksulluğu, yani açlık çekenlerin oranı, 2002'den beri düzenli olarak düşüş kaydediyor. 2002'de toplam nüfusun yüzde 1.35'i seviyesinde olan açlık sınırındakilerin oranı; 2003 ve 2004 yıllarında yüzde 1.29, 2005'te yüzde 0.87 düzeyinde gerçekleşti. Yoksulluk sınırının altındakilerin oranında 2003'ten bu yana sağlanan olumlu gelişme ise 2007 yılında bozulmuş oldu. 2002'de nüfusun yüzde

26.96'sı seviyesindeki yoksulluk sınırında yaşayanların oranı; 2003'te yüzde 28.12'ye yükseldikten sonra 2004'te yüzde 25.60'a, 2005'te yüzde 20.50'ye, 2006'da ise yüzde 17.81'e geriledi.

Tablo 1: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları, 2002–2007

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
TÜRKİYE						
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,54
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	18,56
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,63
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	9,53
Harcama esaslı görelî yoksulluk ⁽²⁾	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,43
KENT						
Gıda yoksulluğu (açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,09
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,61
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0,03	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,10
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,89
Harcama esaslı görelî yoksulluk ⁽²⁾	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,20
KIR						
Gıda yoksulluğu (açlık)	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,32
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	32,18
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0,46	0,01	0,02	0,04	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,53
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,45
Harcama esaslı görelî yoksulluk ⁽²⁾	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	25,89

Kaynak: TÜİK, 2005 Hane halkı 2007 Bütçe Anketi (HBA).

(1) Satın alma gücü paritesine göre 1 \$'ın karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL; 2003 yılı için 732 480 TL; 2004 yılı için 780 121 TL, 2005 yılı için 0,830400 YTL, 2006 yılı için 0.921 YTL ve 2007 yılı için ise 0.926 YTL kullanılmıştır.

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır.

TÜİK'in hesaplamalarına göre 2006 yılında olduğu gibi 2007 yılında da satın alma gücü paritesi itibarıyla Türkiye'de kişi başı günlük 1 doların altında geliri olan kişi sayısı sıfır oldu. Kişi başı günlük 2.15 doların altındaki gelire sahip kişilerin oranı; Türkiye genelinde yüzde 1.41'den 0.63'e, kişi başı günlük 4,3 doların altındakilerin oranı da yüzde 13.33'ten 9.53'e geriledi. Harcama esaslı görelî yoksulluk oranı ise yüzde 14.50'den yüzde 14.43'e indi. Yoksulluk çalışması, 2007 yılında yaşanan ekonomik büyümedeki yavaşlamanın kentlerde hemen etkisini gösterdiğini de ortaya koydu. Kentlerde açlık sınırının altındakilerin oranı 2006'daki yüzde 0.05 seviyesinden yüzde 0.09 seviyesine yükseldi. Bu da kentlerde açlık sınırının altındaki kişi sayısının yaklaşık 28 bin kişi arttığı anlamına geliyor. Buna karşılık, kırsal kesimde açlık sınırının altındakilerin oranı yüzde 1.91'den yüzde 1.32'ye geriledi.

Yoksulların oranı ise kentlerde yüzde 9.31'den 10.61'e, kırsal kesimde de yüzde 32.18'e yükseldi.

TÜİK'in verileri, hane halkı sayısı 3-4 kişiden fazla olan ailelerde, yoksulluğun fert sayısına bağlı olarak yükseldiğini gösteriyor. Buna göre hane halkı sayısı 1-2 kişi olan ailelerde yoksulluk oranı yüzde 10.33, 3-4 kişi olanlarda yüzde 9.28, 5-6 kişi olanlarda yüzde 21.16, 7 ve daha fazla olan ailelerde yoksulluk oranı ise yüzde 42.07 olarak hesaplandı. Hane halkı sayısı 1-2 kişi olanların daha çok yeni evliler veya boşanmışlar grubunda yer alması nedeniyle yoksulluk oranının 3-4 kişilik ailelere göre yüksek olması normal kabul ediliyor.

Aile yapısına göre gerçekleştirilen ölçümler, Türkiye'de yoksulluk oranının çocuksuz çekirdek ailede en düşük, ataerkil veya geniş ailede ise en yüksek olduğunu ortaya koydu. Yoksulluk oranı çocuksuz çekirdek ailede yüzde 8,8 oranında, çocuklu çekirdek ailede yüzde 17.07 oranında, tek yetişkinli aile ve diğerlerinde yüzde 19,1 oranında, ataerkil veya geniş ailede ise yüzde 24.27 oranında olduğu hesaplandı.

2007 Yılı Eğitim durumuna göre yapılan yoksulluk ölçümleri, eğitim seviyesi yükseldikçe yoksulluk oranının da azaldığını gösterdi. Okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı yüzde 34.76 seviyesinde yer alırken ilkökul mezunlarında yüzde 14.9, ortaokul ve orta dengi meslek eğitimlilerde yüzde 5.98, lise ve lise dengi meslek eğitimlilerde yüzde

6.16, yüksekokul, fakülte ve üstü eğitim alanlarda yoksulluk oranı ise yüzde 0,9 olarak hesaplandı. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise %25.44'tür.

2007 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 6.15 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran yüzde 27.05, işverenlerde yüzde 3.3, kendi hesabına çalışanlarda yüzde 23.04 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise yüzde 27.61 oldu. Ücretsiz aile işçilerinin büyük kısmı kadınlardan oluşuyor.

En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı; 2006 yılında yüzde 33.86 iken 2007 yılında yüzde 30.22 olarak tahmin edildi. Sanayide çalışanlarda 2007 yılında yoksulluk oranı yüzde 10.13 olarak hesaplanırken bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda yüzde 7.83 oldu (TÜİK, 2008).

Türkiye'de işsizlik sorununun en önemli nedenleri arasında hızlı nüfus artışı, ekonomide istikrarlı ve sürdürülebilir büyümenin sağlanamaması, ekonomik krizler, bölgeler arası gelişmişlik farkları, istihdamı arttırıcı yatırım yetersizliği, tarım sektöründeki çözülme, işgücü maliyetleri ve işgücünün eğitim düzeyi düşüklüğü gösterilmektedir (Biçerli, 2004: 270–272).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hane Halkı İşgücü Anketinin 2008 yılı sonuçlarına göre Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı bir önceki yıla göre 0,7 puan artışla yüzde 46,9 oldu.

Türkiye genelinde işsiz sayısı 2008'de bir önceki yıla göre 235 bin kişi artarak 2 milyon 846 bin kişi olmuştu. 2009 da ise küresel krizin olumsuz etkisiyle işsiz sayısı 2008'e göre 1 milyon 125 bin kişi artarak 3 milyon 802 bin kişiye yükselmiştir. Türkiye'de işsizlik oranı 2008 yılında %11 iken, 2009 yılında 4,2 puanlık artış ile %16,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 4,7 puanlık artışla %18,1, kırsal yerlerde ise 3,4 puanlık artışla %11,9 olmuştur.

Bölgeler düzeyinde bakacak olursak, İşsizlik oranının en yüksek olduğu bölge; yüzde 15,8 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi oldu. İşsizlik oranının en düşük olduğu bölge ise yüzde 5,8 ile Doğu Karadeniz Bölgesi olarak belirlenmiştir.

Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, önceki yılın aynı dönemine göre 0,5 puanlık azalışla %40,8 olarak gerçekleşmiştir (TUIK, 2008–2009). Bu durum kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ekonominin Türkiye’de aldığı boyutun ne derecelere yükseldiğini gözler önüne sermektedir.

Gelir dağılımı, yoksulluğun en çok ilişkilendirildiği değişkenlerden birisidir. Eşit olmayan gelir dağılımının sonucunda yetersiz gelir, toplumdaki bireylerin gelirleri arasındaki farklılıklar, yoksulluğun başlıca nedenlerindedir.

Türkiye’de gelir bölüşümü konusu her zaman gündemde olan ve tartışma konusu edilen bir alandır. Ancak gelir bölüşümü konusunda var olan olumsuz durum, özellikle 1980 sonrasında uygulanan ekonomik ve sosyal politikalarla daha olumsuz bir noktaya gelmiştir. Türkiye’de gelir dağılımının 1980 yılı öncesi ve sonrasında izlediği duruma göz atıldığında özellikle 1980’li yıllarda giderek daha eşitsiz bir duruma gelmiş olması dikkat çekici bir noktadır (DPT, 2007: 19).

Türkiye’nin genel durumuna bakıldığında, gelir dağılımındaki adaletsizlik belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik açısından ülkemizin, dünyada ki ilk 10 ülke arasında yer aldığı bilinmektedir.

Hane Halkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre 2005 yılında, hane halkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20’lik hane halkı gruplarından birinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay %6,1 iken, beşinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay %44,4’tür.

Tablo 2: Yüzde 20'lik Grupların Gelirden Aldığı Paylar, 2004–2005

Yüzde 20'lik Gruplar	Türkiye		Kent		Kır	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Birinci yüzde 20⁽¹⁾	6.0	6.1	6.4	6.4	6.3	6.1
İkinci yüzde 20	10.7	11.1	10.8	11.5	11.2	11.3
Üçüncü yüzde 20	15.2	15.8	15.2	16.0	15.8	15.9
Dördüncü yüzde 20	21.9	22.6	21.4	22.6	22.7	22.6
Beşinci yüzde 20⁽²⁾	46.2	44.4	46.1	43.5	43.9	44.2
Gini Katsayısı	0.40	0.38	0.39	0.37	0.37	0.38
<i>(1) Toplam gelirden en az pay alan grup</i> <i>(2) Toplam gelirden en fazla pay alan grup</i>						

Kaynak: TÜİK, 2005 Gelir Dağılımı Sonuçları

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçülerinden Gini katsayısı, 2005 yılında Türkiye geneli için 0.38, kentsel yerleşim yerleri için 0.37 ve kırsal yerleşim yerleri için ise 0.38 olarak hesaplanmıştır. Gini katsayısı sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça bozuk bir gelir dağılımını işaret etmektedir (TÜİK, 2005).

Ülkemizde gelir dağılımı eşitsizliği Gini katsayılarına göre yorumlandığında 1963'ten (0,55) 1968'e (0,56) kısmi bir kötüleşme olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise sürekli bir iyileşme göstererek Gini katsayısı 1987'de 0,43'e kadar düşmüştür. Ancak 1994 yılına gelindiğinde gelir dağılımında ciddi bir bozulma meydana gelmiştir. 1987'de 0,43 olarak hesaplanan Gini katsayısı, 1994'de 0,49 değerini almaktadır. 2002 yılı için hesaplanan Gini katsayısında ise tekrar 1987 yılı seviyesine bir geri dönüş yaşanmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 0,42 ve 0,40'a gerileyen Gini katsayısı, 2005 yılında 0,38'e düşerek son kırk yılın en iyi seviyesine ulaşmıştır.

Gelişme ya da kalkınmayı, gelir odaklı tanımların ötesine taşıyan ve kişi başına düşen gelirin yanı sıra eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, uzun bir yaşam sürebilme gibi niteliksel göstergeleri de dikkate alan 'İnsani Gelişme Endeksi' açısından bakıldığında

da Türkiye'nin dünya ülkeleri arasındaki konumu olumlu değildir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP), 2007–2008 İnsani Gelişme Raporu, 350 milyar dolarlık dış ticaret hacmine sahip, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'ya (GSYH) göre dünyanın en büyük 17'nci ekonomisi olan Türkiye; İnsani gelişmişlik endeksinde 177 ülke arasında 84'üncü sırada yer aldı. Ekonomik büyüklükte dünya 17'nciliğiyle çelişen “insani gelişmişlikte 84'üncülük”, Türkiye'nin daha yolun başlarında olduğunu çok açık ortaya koyuyor. (Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi, 2008: 1).

BÖLÜM III

SOSYAL DEVLET, SOSYAL POLİTİKA VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Sosyal politika, sosyal devlet anlayışı ile yakından ilişkilidir. Sosyal devlet; bireylere ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlikelere karşı koruyan, sosyal güvenlik imkânları sağlayan, toplumsal konumları ne olursa olsun tüm vatandaşlara eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda belirli bir standart getiren devlettir. Sayılan bu alanlar, sosyal politikanın uygulama alanlarıdır.

Sosyal politika; belli bir dönemde bir ülkenin ekonomik ve sosyal olanakları kapsamında maddi ve kültürel yaşam koşullarının değişmesi ve düzelmesi amacıyla ulusal düzeyde alınan önlemler bütünüdür. Sosyal politikanın amacı; toplumda eşitlik ve adalet duygusunun yaratılması ve sürdürülmesidir (Koray, 2005: 11). Sosyal politikaya yön veren; bir ülkedeki eğitim, sağlık, barınma, beslenme, ulaşım, temiz çevre gibi insanın yaşamsal ihtiyaçlarının, toplumun her kesimindeki insanlar için hak olduğu düşüncesidir.

Sosyal politika uygulamaları, ortaya çıkan değişik sosyal sorunların çözümünde önemli bir araçtır (Seyyar, 2003: 48). Sosyal politika; “Hiç bir ayırım gözetilmeksizin toplumdaki bireylerin yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri tüm olumsuzluklara karşı sosyal yönden korunmalarını öngören kamusal kararlar ve uygulamaları konu alan bir bilim dalıdır.” (Altan, 2004: 151). Bu tanımdan yola çıkarak hem bir sosyal gerekçe olan hem de maddi manevi kayıplara yol açan yoksulluk olgusunun, sosyal politika kapsamında değerlendirilmesi ve çözümlenmesi gereken bir sorun olduğunu söyleyebiliriz (Seyyar, 2003: 49).

Bir ülkede sosyal yaşama ilişkin yürürlükte olan mevzuat, ülkenin sosyal politikasının yansımasıdır.

Anayasamızda belirtilen devletin, “Sosyal Bir Hukuk Devleti” olmasından dolayı gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesine ve yoksul kesimlerin desteklenmesine

yönelik sosyal politikalar, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve sosyal barışın korunması açısından büyük önem arz etmektedir.

3.1. Yoksullukla Mücadele

Yoksulluğun dünyanın geleceğini tehdit eden ciddi bir küresel sorun olduğu gerçeğinin, kendini giderek daha fazla hissettirmesi, bütün dünya ülkelerinin yoksullukla mücadelede birlikte hareket etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla, 2000 yılının Kasım ayında 189 ülkenin hükümet başkanları Milenyum Deklarasyonu imzalamışlar ve bu deklarasyonla 2015 yılına kadar belirlenen Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin gerçekleştirilmesini taahhüt etmişlerdir. Bu deklarasyonda belirlenen hedefler şunlardır (Gündoğan, 2008: 47):

1. Aşırı yoksulluğun ve açlığın yok edilmesi,
2. Evrensel bir temel eğitimin sağlanması,
3. Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi,
4. Çocuk ölümlerinin azaltılması,
5. Anne sağlığının geliştirilmesi,
6. AIDS, sıtma ve benzeri hastalıklarla mücadele edilmesi,
7. Sürdürülebilir bir çevrenin sağlanması,
8. Kalkınma için küresel ortaklığın geliştirilmesi.

Toplumsal hayata dair olağanüstü yıkıcı etkileri olan yoksulluğa karşı mücadelede, çeşitli araçlardan yararlanmak mümkündür. Bu bağlamda, yoksullukla mücadelede en etkili ve en kapsamlı çözüm olarak ortaya çıkan “sosyal devlet” anlayışına değinmek gerekir.

3.1.2. Sosyal Devlet Anlayışı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları

Yoksulluğun çok boyutlu ve dinamik bir sorun olması, bu sorunla mücadelede izlenecek politikaların da çok boyutlu olmasını, zamana ve ülkelerin içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullara göre farklılaşmasını zorunlu kılmaktadır. Yoksullukla mücadele edilirken öncelikle karar verilmesi gereken, bu mücadelenin hangi yoksullukla ve kimlerin yoksulluğu ile yapılacağı konusudur. Dolayısıyla, yoksullukla mücadele politikalarının çerçevesi belirlenirken mücadele edilecek yoksulluk türünün ve yoksulların profillerinin bilinmesi gerekir (Gündoğan, 2007: 100).

Tarihsel olarak, özellikle 20.yüzyıl içerisindeki değişik dönemlerde benimsenen yoksullukla mücadele stratejilerine bakıldığında, esas olarak iki temel politika grubunun uygulandığını söylemek mümkündür. İlk grup politikalar; daha çok II. Dünya Savaşının ardından 1980’li yıllara kadar bütün dünyada yaygın olan, yoksullukla doğrudan mücadele amacını güden ve esas olarak bir sosyal güvenlik ağını öngören sosyal politikalardır. “Küreselleşme” döneminin bir ürünü olarak görülebilecek ikinci grup politikalar ise doğrudan yoksulluğu azaltmak için tasarlanmamış olsalar da dolaylı olarak yoksulluğu azalttığı ileri sürülen, yoksulluğun önemli bir kaynağı olan işsizlik sorununu azaltmak ile iktisadi büyümeyi sağlayacak türden politikalardır (DPT, 2007: 15). Birbirine alternatif olarak ortaya çıkan bu politikaların, yoksulluğu tanımlama şekilleri ile yakından ilişkili oldukları görülmektedir. Geliri temel alan ve daha çok ekonomik nitelikte görünen yoksulluk anlayışı, birinci grup politikaların altında yatan temel bakış açısıdır. İkinci grup politikaların ise yoksulluğu sadece ekonomik bir sorun olarak değil aynı zamanda sosyal ve hatta kültürel bir sorun olarak gördüklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Yine de bu iki grup politikanın birlikte uygulandığı durumlarda, yoksulluğu azaltmada önemli sonuçlar verdiğini söylemek mümkündür.

Özellikle II. Dünya Savaşının ardından uygulanan ve 1970’lerin sonuna kadar benimsenen, daha çok sosyal güvenlik mekanizmalarına dayanan politikalar demeti, genel olarak “refah devlet” adıyla bilinmektedir. Esas olarak tam istihdam ve kapsamlı bir sosyal güvenlik ağının kurulması biçiminde özetlenebilecek olan bu politikaların, özellikle gelişmiş dünyada yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli başarılar sağladığını

söylemek mümkündür. Ancak bu politikalar demeti 1980’lerden başlayarak terk edilmeye başlanmıştır. Bunun nedenlerinden birisi; söz konusu politikaların kendi içinde sorunlu olmasıdır. En önemli sorun; yoksullukla mücadele için ağırlık verilen sosyal güvenlik harcamalarının, bütçe üzerindeki yükünün giderek artması, refah devleti yaklaşımının terk edilmesine neden olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşının ardından günümüze kadar, yoksulluğu tanımlayan standartların giderek yükselmesiyle birlikte daha maliyetli hâle gelen devlet müdahalelerinin azaltılması yoluna gidilmiştir. Bunun esas nedeni; devletten, yerine getirmesi beklenen iki temel ödev arasındaki uyumsuzluğun, refah devleti uygulamalarını sürdürmesini giderek zorlaştırmasıdır. Devlet bir yandan piyasa sisteminin işleyişi için gerekli kurumsal düzenlemelerin yapılmasında, mülkiyet haklarının tanınip korunmasında ve para ile kredi sisteminin düzenlenmesinde bir yandan da kalkınmanın ve sosyal uyumun sağlanması için gerektiğinde piyasanın işleyişine müdahale edilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Ancak, savaş sonrası dönemin bir ürünü olan ve tam istihdam ile kapsamlı bir sosyal güvenlik ağını öngören böyle bir “toplumsal sözleşme”, toplumdaki sınıf ya da kesimler arasındaki gerilimlerin ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Refah devleti, bir yandan toplumsal dayanışmayı sağlamaya çalışmış öte yandan da birikim sürecinde ortaya çıkan risklerin daha çok Keynesçi ¹ politikalarla azaltılması için uğraş vermiştir. Ne var ki söz konusu işlevler, hem piyasa mekanizmasının korunmasını hem de toplumsal sözleşmenin bozulmamasını gerektirdiğinden, 1970’lerden başlayarak giderek belirginleşen mali krize yol açmıştır. Genel itibariyle bu ekonomik krizin; devletin piyasa mekanizmasına komuta etmesinden yani Keynesci iktisat politikasının öngördüğü “refah devleti” uygulamasından meydana geldiği söylenmektedir (Şaylan, 1999: 110). Bir başka deyişle, bir yandan birikimi sağlamak öte yandan da yoksulluğu azaltmak için uğraşan devlet, sonunda kendi kaynaklarını tüketecektir.

Refah devleti politikalarına duyulan güvensizliğin nedenlerinden birisi de bu tür sosyal güvenlik politikalarının, “yardıma bağımlılık” ya da giderek bir “yoksulluk kültürü” yaratma riski oluşturmalarıdır. Sosyal yardımlarla geçimini sürdüren insanların sayısının

---

¹ 1929 Büyük Dünya Krizi’ni oluşturan depresyonun ortaya çıkardığı işsizlik ve toplam talepteki yetersizlikleri gidermek amacıyla geliştirilmiştir. Keynes’e göre; Klasik İktisatta “her arz kendi talebini yaratır” görüşü eksiktir. Piyasa dengesinin sağlanması için; talebin yetersiz kaldığı durumlarda devletin, talep üzerinde pozitif yönde bir etkisi olmalıdır. Böylece tam istihdam ancak devlet müdahalesi ile sağlanabilir.

artması, onların piyasada çalışmaları için sistemin doğasından gelen teşvikleri (aç kalma ya da yoksulluk korkusu) azaltarak bu insanların çabalarını artırmalarını engelleyebilmekte ve sosyal güvenlik reformlarına karşı direnci ortaya çıkarmaktadır. Daha da önemlisi yoksulların sayısının giderek artmasına yol açabilmektedir. Bir başka deyişle, yoksulluğu önlemek için girişilen sosyal harcamalar, beklenenin tam tersi bir sonuç vererek yoksulluğun artmasına da yol açabilecektir.

Bu gelişmelerin ardından, 1980'li yıllardan itibaren geliştirilen ve 1990'lı yıllardan başlayarak giderek kendilerini daha fazla duyuran ikinci grup politikaların bütün dünyada benimsenmeye başlandığı ve uluslararası kuruluşlar tarafından gelişmekte olan ülkelere daha fazla önerildiği görülmektedir. Esas olarak kapsamlı yapısal dönüşüm programları biçiminde uygulanmaya başlanan bu strateji, büyüme ve kalkınma sürecine ağırlık vererek piyasanın daha etkin işleyişini gözeten ve böylece artan gelirlerin yoksulluğu azaltacağını öngören politikaların benimsenmesine dayanmaktadır. Böyle bir yaklaşım; piyasanın sağladığı fırsatları öne çıkarmak ve yoksul insanların bu fırsatları kullanabilmelerini sağlayacak donanımlara sahip olmaları amacını gütmektedir. Bu yüzden temel sorun; piyasanın işleyişini bozmayacak ancak yoksullukla mücadelede başarı sağlama şansı yüksek politikaları tasarlamak ve yürütmek olarak ortaya çıkmaktadır.

Dünyada, devletlerinin yoksullukla mücadele konusunda yaptıkları çalışmalar; dolaylı yaklaşımlar ve dolaysız yaklaşımlar olmak üzere iki temel başlık altında toplanabilir. **Dolaylı mücadele yaklaşımları**, temelde, ekonomik büyümenin sağlanması ile yoksulluğun azaltılabileceğini savunmaktadır (Şenses, 1999: 429). Nitekim tarihsel olarak bakıldığında yoksulluk oranlarındaki en büyük düşüşlerin yaşandığı dönemlerin, aynı zamanda istikrarlı büyümenin gerçekleştiği dönemler olduğu görülmektedir. Örneğin 1981–2000 döneminde Çin'deki yoksulluk oranı yüzde 50'lerden yüzde 8'lere, yıllık yüzde 8,5'lik bir büyüme oranı sayesinde düşmüştür. Büyümenin hızlı olması durumunda bunun sadece hane halklarının parasal gelirlerini arttırmakla kalmayacağı, aynı zamanda eğitim, sağlık ve altyapı olanaklarının da gelişmesini sağlayarak, yoksulluğun azaltılmasına dolaylı katkı sağlayacağı ve “insani yoksulluk” göstergelerini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Yoksulluk sorununun, dolaylı mücadele yaklaşımı çerçevesinde ele alınmasına karşı yapılan eleştirilerin başında, bu yaklaşımın büyüme sürecinin bölüşüm ve yeniden dağılım etkisini göz ardı ettiği gelmektedir. Buna göre büyüme, tüm toplum kesimleri tarafından eşit oranda hissedilen homojen bir süreç değildir. Büyüme; yalnızca gelir göstergelerinin türdeş artışını değil, aynı zamanda yeniden bölüşüm mekanizmasının işlediği ve bu süreçten karlı çıkanlar olduğu kadar gelir kaybına uğrayanların da bulunduğu toplumsal bir yeniden yapılanma sürecini içermektedir. Bu nedenle büyümenin yapısına ve belirli yerel özelliklerine bağlı olarak gelişen bu süreçten, yoksul kesimlerin nasıl ve ne ölçüde etkileneceğini önceden kestirmek güçtür (Bkz. Önder; Şenses, 2006).

Dolaysız mücadele yaklaşımları ise yoksulluk sorununun; yoksulların eğitim, barınma, gıda ve sağlık gereksinimlerinin devlet tarafından doğrudan sağlanması ve bu amaçlar doğrultusunda yoksulların harcama yapabilmeleri için devletin parasal aktarım yapması ile azaltılabileceğini savunmaktadırlar (Şenses, 1999: 429). Yoksullukla mücadele için uygulanabilecek doğrudan önlemler arasında çoğunlukla şunlar ön plana çıkmaktadır: Yoksulların kullandığı mal ve hizmetlere sübvansiyon uygulanması, asgari ücret, istihdamı arttırmaya yönelik çeşitli proje ve önlemler, yoksullara yönelik kredi programları ve çeşitli çocuk eğitim ve beslenme programlarıdır (Şenses, 2003: 328).

Toplumsal refahı yükseltmek ve özellikle gelir düzeyi düşük, yoksul hane halklarının yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla hane halklarına yapılan transferler, yoksullukla mücadelede önemli bir araçtır. Sosyal transferler bir anlamda sosyal devlet anlayışının bir sonucudur.

Gelirin yeniden dağıtımını sağlayan maliye politikalarına ve kamu transfer ödemelerine liberal iktisatçılardan bazı itirazlar yükselmektedir. Liberallere göre “Yoksullukla mücadelede sosyal refah devletinin sonuçları; hizmetlerde kalitesizlik, israf, savurganlık, verimsizlik, ağır vergi yükü dolayısıyla düşük yatırım ve işsizlik vesaire sorunlardır. Gelirin yeniden dağıtımını amacıyla konan vergiler, vergi mükelleflerinin yeni yatırım faaliyetlerine girişmelerini engelleyebilir. Ekonomide yatırımların azalması ise işsizliği ve yoksulluğu artırır. Transfer ödemeleri, insanların çalışma yerine tembelliği tercih etmelerine neden olabilir. Bireyler çalışmadan bir gelir elde ettiklerini gördüklerinde

üretim faaliyetinde bulunarak bir gelir elde etmeye daha az çaba sarf ederler. Bu sebeple de toplum olabileceğinden daha yoksul hale gelir” (Aktan, 2002: 5–6).

Görüldüğü gibi yoksullukla mücadelede her iki yaklaşım da kendi açılarından bu mücadeleye önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sebeple, süreç içerisinde dolaylı ve doğrudan yaklaşım birbirine alternatif değil; tamamlayıcı olarak görülmelidir (Şenses, 2003: 327). Dolayısıyla, bir taraftan ekonomik büyüme sağlanıp gelir düzeyi yüksek olan istihdam olanakları genişletilirken; diğer taraftan, doğrudan yoksul kitlelere yönelik politika ve programlar aracılığıyla yoksulluğa karşı etkin bir mücadele yürütülebilir. Bu alanda kalıcı ve sürdürülebilir bir başarı sağlanması her iki yaklaşımın da bir arada yürütülmesine bağlıdır.

3.1.2.1. Yoksullukla Mücadelede Faizsiz Destek Örneği: Mikro Kredi

Tüm dünyada yoksullukla mücadelenin kaçınılmaz bir hale gelip, başta BM’ler (2005 yılını “Uluslararası Mikro Kredi Yılı” ilan etmiştir.) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların gündemlerinde öncelikle yer alması ve Kalkınma Hedefleriyle bir vizyonun ortaya konmasıyla konunun önemi küresel hale gelmiştir. Bu bağlamda Prof. Yunus’un 30 yılı aşkın süren çalışmalarına Nobel Ödülü verilmesi, mikro kredi aracılığıyla yoksullukla mücadele etme sürecinin yaygın bir farkındalığa dönüşmesine neden olmuştur.

Bugün bütün dünya, ekonomik büyümenin, istihdam yaratma kapasitesinin iyice azaldığı bir döneme girmiş durumdadır. İmalat sanayinin gelişmekte olduğu ülkelerde ve Türkiye özelinde, hızla tarımdan kopmakta olan işgücüne istihdam sağlama imkânı bulunmadığı açıkça görülüyor. Bu durumda mikro kredi uygulaması daha da önem kazanıyor. Mikrofinans, hali hazırda büyük bir kısmı tüketim toplumu içerisinde bulunmanın dahi çok gerisinde olan en yoksul kesimi, üretim sürecinin aktif üyeleri haline getirmiştir. Ayrıca yoksullukla mücadelenin etkin bir hale dönüşmesi sağlanmış ve topyekün kalkınmanın başarılması amaçlarına birlikte hitap eden bir sistem olarak kullanılmaya başlanmıştır (<http://www.tumgazeteler.com/?a=4901434>).

Mikrofinans; genel olarak yoksul ya da aşırı yoksul olarak nitelenen düşük gelirli bireylere yapılacak yardım ve bağışlar yerine; bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem öğeleri aracılığı ile onların ihtiyaçlarını karşılayacak, onları üretime sevk edecek, kendi işletmelerini kurmalarını sağlayacak, düşük meblağlarda kredi kullanmalarının yolunu açacaktır. Böylelikle bir yandan bu bireylerin mevcut refah seviyeleri arttırılmış olacak, diğer yandan ise dolaylı olarak çok küçük değerlerin de üretim sürecinde kullanılması ile kişi başına düşen milli gelirin ve büyüme oranının yükseltilmesi amaçlarına hizmet eden, ekonomik bir sistem yaratılmış olacaktır. (Korkmaz; Bayramoğlu, 2007: 99). Dolayısıyla mikrofinans; iş yapma fikri olup gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olan ancak ihtiyaç duyduğu bu sermayeyi klasik yollarla elde edemeyen yoksul insanlara, kredi imkânı verilmesidir.

Bir ülkede, üretim sürecinde yer almayan ve mevcut koşullarda hiçbir finansal kuruluştan istifade edemeyecek durumda olan en fakir grubun, geniş bir yelpazede çeşitli kamu kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarınca sunulan finansal olanaklardan yasal olarak yararlandırılmaları esasına dayanan mikrofinans sistemi; bir yandan söz konusu bireylerin ekonomik anlamda bağımlı konumlarından kurtarıp onları üretken hale getirerek düzenli bir gelir sahibi olmalarını teşvik etmekte diğer yandan üretim sürecine katılan yeni iş gücü sayesinde mevcut üretim kapasitesini ve dolayısıyla çıktı seviyesini arttırarak büyüme ve kalkınma gibi diğer makro ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine de yardımcı olmaktadır.

Mikro kredi programlarının asıl hedef kitlesi, bütün yoksullar olmakla birlikte öncelik yoksul kadınlara verilmektedir. Çünkü kadınlar, çocukların yetiştirilmesi ve evin idaresi konusunda önemli bir görev üstlenmiştir. Mikro kredi yoluyla kendi işini kurarak ekonomik bağımsızlık elde eden yoksul kadınlar, ailelerini yoksulluk sınırının üzerine çıkarmakta ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.

“Mikrofinans yoluyla yoksullukla mücadele hareketi, 1970’li yılların ortalarında Chitagong Üniversitesi ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. Yoksulluğun çok yoğun olarak yaşandığı Bangladeş’te, halkın karşı karşıya olduğu açlık

ve bu durum karşısında yaşadığı çaresizlik, Prof. Dr. Yunus'u ekonomik teorilerin öngördüğü modellerin ötesinde farklı çözüm arayışlarına yöneltmiştir. Prof. Yunus, 1974 yılında Chitagong Üniversitesi'nin yakınlarında bulunan bir köydeki yoksul insanlar üzerinde araştırmasına başlamıştır. Araştırması sırasında yoksul insanların kişisel becerileriyle oldukça iyi işler yaptıklarını görmüştür. Ancak bu insanlar, teminat eksiklikleri nedeniyle ticari bankalardan uygun faiz oranlarıyla kredi alamıyorlardı. Bu durum onlara, üretim yapıp geçimlerini sağlamak için çok yüksek faiz oranlarıyla tefecilerden borç almaktan başka seçenek bırakmıyordu. Genellikle akşamdan tefeciden borç alıp ertesi akşama kadar ürünlerini üretilip bu ürünleri çok küçük bir kâr marjı ile (ancak bir sonraki günün bir ya da iki öğün yemeğini karşılayabilecek bir kar marjı) aynı tefeciye satarak borçlarını geri ödüyorlardı. Ancak bu durum bir kısır döngüye sebep oluyor, yoksul insanlar kendilerini geçindirip birikim yapabilecek fikir ve becerilere sahip oldukları halde tefecilerden aldıkları fakat kabul edilebilir bir maliyetten ve geri ödeme sisteminden yoksun borçlanma şekline dolaylı kendilerini tekrar bu zorunlu finansman kaynağına bağımlı kılıyorlardı. Bu durum ise onların geçimlerini sağlamalarını ve birikim yaparak sermaye oluşturmalarını önliyordu. Sonuç olarak Yunus, yoksul insanların yoksul olma sebebinin aslında sanıldığı gibi eğitimsiz ya da cahil olmaları değil sermayelerini ellerinde tutamamaları olduğu sonucuna ulaşmıştır” (Yunus, 2003: 17–20).

“Yunus, 1974 yılında araştırmasını yaptığı köyde bir pilot uygulama başlatarak yoksul insanlara yönelik ilk mikro kredi deneyimini gerçekleştirmiştir. Yüksek geri ödeme oranıyla cesaretlenen Yunus, Grameen Bank'ı² kurmuş ve daha yüksek meblağlardaki kredi uygulamalarını başlatmıştır. Sadece Grameen Bank bugün yaklaşık 2 Milyondan fazla yoksul insana kredi vermektedir 1.000'den fazla iş kolu ve 14.000 çalışanıyla Grameen Bankası, Bangladeş'in 68.000 köyünün 34.000'ninden fazlasına ulaşmıştır (Deviren, 2009). Grameen Bank'ın bu başarıları mikro kredi kavramının gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapmaksızın tüm dünyada ilgi uyandırmasına ve bu tür kredileri sağlayan Mikrofinans Kuruluşları'nın artmasına yol açmıştır” (Yunus, 2003:103). Geleneksel banka kredilerine benzemeyen Grameen Bankası kredileri, teminatsız olarak verilmektedir.

---

² Türkçede köy bankası anlamına gelmektedir.

Dünyanın en zengin ülkeleri Norveç, ABD, Fransa, Almanya ve İtalya gibi ülkeler başta olmak üzere, 175 ülkede 135 milyon (aileleriyle birlikte 600 milyon) insan, mikro krediden faydalanmaktadır.

3.1.2.1.1. Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları

Türkiye’de; dünyada uygulanan anlamda bir mikro finans uygulaması henüz mevcut değildir. Fakat mikro kredi uygulaması son zamanlarda Türkiye’de de ilgi çekmeye başladı. Dünya uygulamalarına benzer ilk mikro kredi girişimi, 2002 yılında, bir sivil toplum kuruluşu olan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından kurulan, “Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi”dir. Marmara Bölgesinde faaliyet gösteren Maya, iş kurmak ya da var olan işini geliştirmek isteyen kadınlara kredi vererek onları iş sahibi yapıyor. Vakıf bugüne kadar 2 bin ev kadınına toplam 3,4 milyon YTL tutarında kredi vererek iş imkânı sağladı. KEDV bünyesinde faaliyet gösteren Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi tarafından uygulanan sistemde, iş potansiyeli ve gelişme kapasitesi olan işler için 2.000 TL’ye kadar kredi verilebiliyor. Kredi, danışmanlık ve pazarlama hizmeti veren KEDV sayesinde el işinden çiçekçiliğe, takıcılıktan piko yapımına kadar pek çok alanda kadınlar aldıkları ilk birkaç kredi ile dükkân açarak geçimini sağlayabiliyor (<http://www.tumgazeteler.com/?a=4901434>).

Ziraat Bankası ve Halk Bankası çiftçilere ve küçük ölçekli işletmelere ucuz kredi sağlarken son dönemlerde Halk Bankası yoluyla kadın girişimcilere de kredi kullanılmıştır. Ancak 2001 yılında başlatılan Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) ile krizin yoksullar üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla Şartlı Nakit Transferleri yapılmış ve küçük ölçekli girişimcilere kredi desteği sağlanmıştır (<http://www.mevzuatdergisi.com/2009/05a/02.html>).

Mikro krediye ilişkin ikinci adım ise Diyarbakır Milletvekili Prof. Dr. Aziz Akgül öncülüğünde, başkanı olduğu Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA), Diyarbakır Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı ve Grameen Trust işbirliğiyle Diyarbakır’da 11 Haziran 2003 tarihinde “Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi” başlatılmıştır. 2003 yılında başlayıp bugüne kadar Türkiye’nin 32 ilindeki 42 şubede açılan mikro krediden

faydalanan yoksul kadın sayısı, 22 bini aşmış durumdadır. Şimdiye kadar kullandırılan kredi miktarı ise 26 milyon TL'yi bulmuştur. Türkiye İsrافی Önleme Vakfına, 100 ila 1000 TL arasında krediye ihtiyacı olan tüm yoksullar başvurabilmektedir. Bugüne kadar geri ödemelerde yüzde 100 geri dönüş sağlanmış ve krediden yararlananların tümü taksitlerini ödemişlerdir (<http://www.tumgazeteler.com/?a=4987366>).

Mikro Finansman Kuruluşları uygulanabilirlik, kârlılık, sürdürülebilirlik özelliklerini taşımakla birlikte yoksullukla mücadelede tek ve vazgeçilmez araç değildir. Ancak son zamanların en gözde araçlarından biri olarak görünmektedir. Tek başına uygulandığında da önemli pozitif gelişmelere neden olabilen mikro finansman uygulamalarının, kullanılacağı bölgenin koşullarına uygun biçimde ve vakıflar başta olmak üzere STK'lar tarafından geliştirilen sosyal projeler ile sinerji etkisi yaratacak bileşimde uygulanması en ideal çözüm olarak görülmelidir.

3.1.2.2. Türkiye'de Yoksullukla Mücadele

Geleneksel dayanışma ilişkilerinin bireyi, yoksulluk da dahil, çeşitli yaşam risklerine karşı koruyacağı düşüncesinin egemen olduğu ülkemizde, yoksullukla mücadele uzunca bir süre gündeme gelmemiştir. Kurumsal anlamda devletin sorumluluğu, devletçe bakım ve geçici yardımlar biçiminde sürdürülmüş olup yoksullukla mücadele, yoksullara belirli zamanlarda yardım yapma biçiminde, Kızılay Derneği ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu gibi bazı kurumların yan işlevleri arasında yer almıştır.

Yoksulluk konusunun Türkiye gündeminde yer alması 1980'li yılların sonrasında, 24 Ocak kararları ardından uygulanmaya başlanan Yapısal Uyum Politikaları'nın sonuçlarının, kendini göstermeye başlaması ile olmuştur. Yoksulluk 1980'lerin ikinci yarısından sonra kurumsal bazda ele alınmış ve politikalar geliştirilmeye başlanmıştır (Gül Sallan, 2002: 112). Bu süreçte neo-liberal ekonomi politikaları ile gelir dağılımı bozulmuş ve bugünlere kadar bu bozulma artarak devam etmiştir. Bu bozulmanın dar gelirliiler üzerindeki yükü arttırması nedeniyle bireyler yoksulluk sınırının altına itilmiştir (Hünler, 2005:3).

Ülkemizde özellikle 90'lı yıllarda yaşanan ekonomik krizler (1994, 1998, Kasım 2000 ve Şubat 2001, 2008) sosyal devlet anlayışını baltalayan liberal politikalar ve siyasal istikrarsızlıklar nedeniyle yoksulluğun daha da belirginleştiği görülmektedir. Ülkemizde her ne kadar sosyal devlet ilkesi 1961 yılından itibaren anayasalarımıza girmişse de, devletin vatandaşlarına refah sağlaması bir hak olarak kabul edilmemiştir. Devletin, olanakları ölçüsünde vatandaşına refah sağlayacağı anlayışı benimsenmiştir (Gül Sallan, 2002:113).

1980 sonrası dönemde, Türkiye'de yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin artmasında etkili olan bazı nedenler şöyle sıralanabilir:

- İktisat politikalarındaki anlayışın ve yaklaşımların değişmesi; örneğin, neo-liberal ve bireysel girişimciliğe önem veren iktisadi anlayış ile küreselleşmenin ortak etkileri,
- Özellikle 1985 sonrası göç nedenlerinin ve göç edenlerin niteliğinin değişmesi ve buna paralel olarak kente yeni göçenlerin her anlamda eskilerden çok daha az şansa sahip olmaları; örneğin, kamu sektöründe “işe girmenin” zorlaştığı, özel sektörde büyük ve güvenceli iş yerlerinde iş bulma olanağının azaldığı, buna karşılık enformel ve kayıt dışı sektördeki işlerin hane halkı gelirlerinde egemen olduğu bir döneme girilmesi,
- Metropol kentlerde gerçek ücretlerin düşmesi ve gelir dağılımında ortaya çıkan büyük kayıplara dayalı olarak eski orta sınıfın giderek sosyo-ekonomik konumunu kaybetmesi ve 1990 sonrasında kentlere göç etmiş ancak önceden göç edenler kadar kentteki olanakları kullanamayan, yeni kent yoksullarının ortaya çıkması (Işık: Pınarcıoğlu, 2001),
- Küreselleşme ile bütünleşerek gelişen finans, iletişim, reklâmcılık gibi sektörlerin ortaya çıkardığı yeni orta-üst gelir grubu ve yönetici kesimi ile kent yoksulları kıyaslandığında toplumun gittikçe arası açılan ve kutuplaşan bir sınıf yapısına doğru kayması,

- Sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi ile işgücü piyasasında ve ücretlerde esneklik ve düzensizlik, taşeronlaşma, emek yoğunundan makine yoğun sisteme geçmenin yarattığı işsizlik,
- Son yirmi yılda yaşanan yüksek enflasyon, kamu finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik sürekli büyüyen borç yapısı ve vergi sisteminde var olan sorunlar,
- Eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim ve kayıt dışı işlerde ağırlıklı olarak kullanımının artması (DPT, 2007: 32–33).

Türkiye’de yoksulluk sorununun çözümünde son yıllara kadar dolaylı yaklaşım ağırlıklı olarak benimsenmiş, işsizlik sorunuyla mücadelede olduğu gibi yoksullukla mücadelede ekonomik büyümeye havale edilmiş ve beş yıllık kalkınma planlarında hızlı ekonomik büyümenin işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları kendiliğinden çözeceği gibi iyimser bir yaklaşım benimsenmiştir. Mülkiyetin ve üretim araçlarının bu denli eşitsiz dağılımının bulunduğu ülkemizde, büyümenin kendiliğinden yoksulluk sorununu çözemeyeceği geç de olsa anlaşılmış ve böylece dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer alan Türkiye’de, yoksullukla mücadele için büyümenin yanında doğrudan mücadele yöntemlerinin de uygulanması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde yoksullukla baş etmede daha çok doğrudan mücadele yöntemlerinden olan, kamu harcamaları ve yoksullukla mücadele programları uygulanmaktadır. Kamu harcamalarına, sosyal güvence kapsamı dışında kalarak sağlık hizmetlerine erişemeyen kesim için getirilen yeşil kart uygulaması³, sekiz yıllık temel eğitimin ücretsiz olması, 2001 yılından bu yana sosyal yardımlarda yapılan iyileştirmelerle özür, yaşlı, dul ve yetim aylıklarındaki artışlar örnek verilebilir.

Türkiye’de yoksullukla mücadele programları ise daha çok 1980 yılı sonrasında uygulanan Yapısal Uyum Politikaları sonucunda, Dünya Bankası tarafından dünya çapında gündeme getirilmiştir. Genel olarak oluşan toplumsal muhalefetin ortadan kaldırılması ve işsiz kesimlerin çalışarak toplumsal üretime katkı sağlamaları amaçlanmıştır.

---

³ “Yeşil Kart” uygulaması, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan düşük gelirliler, yaşlılar ve özür, yaşlı ve özür, yaşlıların tedavi uygulamaları ve ilaç masraflarının devlet tarafından karşılanmasına yöneliktir.

Bu politikaların bir yansıması olarak, 1986 yılına kadar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde yürütülen sosyal yardımlar, bu kurumun yanı sıra 4.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve her il, ilçede kurulan SYDV'nca da üstlenilmeye başlanmıştır. Günümüzde SHÇEK tarafından da 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin (d) fıkrası ile 26'ncı maddesine dayanılarak hazırlanan "Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği" ile ayni ve nakdi yardımlar yapılmaya devam etmektedir. Ancak ülkedeki her il ve ilçede örgütlenen SYDV'lerinin, sosyal yardım alanında son derece etkin bir ağa sahip olduğu söylenebilir.

Yoksulların yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla oluşturulan politikaların yer aldığı ana dökümanlardan bazıları; Uzun Vadeli Strateji (2001-2023), Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Orta Vadeli Program (2005-2007)'dir. Bu belgelerden Dokuzuncu Kalkınma Planında yer alan 5 eksen, doğrudan ya da dolaylı olarak yoksullukla mücadele programlarına işaret etmektedir. 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında, gelir dağılımının iyileştirilerek yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir bir büyüme hızı ile toplumun yoksul kesimlerinin daha yüksek refah düzeyine çıkarılması, gelir transferi sisteminin yoksulların yararına yeniden yapılandırılması, bölgesel farklılıkların azaltılması, yerel düzeyde kurumsal kapasitesinin artırılması, kırsal kalkınmaya öncelik verilmesi, sosyal güvenlik sisteminin etkinleştirilmesi, istihdamın artırılması, iş ortamının iyileştirilmesi, mesleki eğitime dayalı istihdama öncelik verilmesi öne çıkan yoksullukla mücadele başlıkları olarak sayılabilir ([http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/doc/TURKEY%2023-07%20CR\(1\)TR.doc](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/doc/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.doc)).

Bugün dünyada yoksullukla mücadelede, devletin yanı sıra öne çıkan bir başka kurum da sivil toplum kuruluşlarıdır (STK). Özellikle, son dönemlerde hemen hemen tüm dünya ülkelerinde izlenen ekonomik politikalar nedeniyle devletler, sosyal alanda yaptığı harcamalarda kısıntıya gitmekte, bu alandaki hizmetler yavaş yavaş özelleşmektedir. Bir anlamda sosyal devlet anlayışı giderek kaybolmaktadır. Devletin çekildiği sosyal alanlardaki bu boşluğu ise çoğunlukla STK'lar doldurmaktadır. Sivil toplum kuruluşları (STK); resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan politik, sosyal,

kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemler yürüten, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır. STK'lar oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterir. Vakıf ve dernekler topluma yararlı bir hizmet geliştirmek için kurulmuş yasal topluluklardır.

Yoksulluk gibi geniş kapsamlı, nedenleri ve sonuçları çok karmaşık olan bir sorunun çözümü, hiçbir zaman sadece STK'ların sorumluluğuna bırakılmamalıdır. STK'ların bu alandaki hizmetleri devleti destekleyici, güçlendirici biçimde olmalıdır.

3.1.2.3. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik; yoksulluğun, yarınlara duyulan güvensizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Günümüz anlamında sosyal güvenlik; insanlara sosyal hayatta karşılaşılabilecek mümkün ya da muhtemel olan risklerin sonuçlarına karşı gelir güvencesi sağlayan bir sistemdir (Arıca, 1999: 297).

Sosyal güvenlik sistemleri toplumda yoksulluğu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de sosyal güvenliği, primli sistem olan sosyal sigortalar ile primsiz sistem olan sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar olarak incelemek mümkündür. Yoksul kesim çoğunlukla çalışmadığı veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştığı ve prim ödeme gücüne sahip olamadığı için sosyal sigorta sistemi içinde yer alamamakta, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sistemi aracılığıyla desteklenmektedir. Devletin, primli sistem içerisinde, kişileri kendi sosyal güvenliği için tasarrufa yöneltirken primli sistem içerisine giremeyenler için muhtaçlık kontrolüne bağlı bir hak olarak sosyal yardım hizmetleri sunduğu görülmektedir (Güzel ve Okur, 2003: 581).

Çağdaş toplumlarda, bireylerin toplumdan kopmaları ve topluma küsmeleri arzulamaz. Bu durum toplumsal huzursuzluklara yol açacağı için toplumla bütünleştirilmelerine çalışılır. Bu doğrultuda sosyal güvenlik, bireylerin toplumla

bütünleştirilip kaynaştırılmasında önemli düzeyde rolü olan bir sosyal politika alanıdır (Gerek, 2002: 37).

Türkiye’de, sosyal güvenlik sisteminin yasal çerçevesi büyük ölçüde Anayasamızın 2, 5, 41, 60 ve 61. maddelerine dayanmaktadır. Anayasamızın bu maddelerinde sosyal devlet, toplumsal birlik ve beraberlik düşüncesi hakimdir (Dansuk, 2003: 242).

Anayasamızın bu hükümleri, sosyal güvenliği bir kamu görevi ve insanın temel hakkı olarak değerlendirerek toplumu oluşturan herkesin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması yoluna yönelmektedir. Çünkü sosyal güvenlik gereksinimi insanların temel gereksinimleri arasında yer almaktadır.

3.1.2.3.1. Sosyal Sigorta

Sosyal sigorta, sosyal güvenliğin esasını oluşturmaktadır. Burada sigortalılar, sosyal risklerle karşılaştıklarında kendilerinin ve işverenlerinin ödedikleri primler ve devletin yaptığı finansman katkıları karşılığında, önceden belirlenmiş olan bir sosyal gelir alma hakkına sahip olmaktadır (Güven, 2001: 145). Örneğin hastalık, sakatlık, yaşlılık gibi nedenlerle çalışamayacak durumda olanlara, kaybolan ücret geliri yerine sigorta kollarından geçici işgöremezlik ödeneği, sürekli işgöremezlik ödeneği, malullük veya yaşlılık aylığı bağlanmakta; ilaç, doktor, hastane giderleri gibi tıbbi yardımlar sağlanmaktadır (Gerek, 2002: 33). Böylece primli sistem içerisinde bulunan kişi, muhtaçlık ve yoksulluk riskine karşı asgari bir koruma altına alınmış olmaktadır (Arıcı, 1999: 259).

Sosyal sigorta programlarının kapsadığı nüfus artmaktadır. 2001 yılında sosyal sigorta programları tarafından kapsama alınan nüfusun oranı %80,3 iken, bu oran 2005 yılında %92’ye yükselmiştir. (DPT, 2007: 34) Ülkedeki sigorta sistemi, nüfusun büyük bir kısmını kapsar görünmekle birlikte kendi içinde yapısal sorunlar taşımaktadır. Ülkenin genç bir nüfus yapısına sahip olması, ailelerin çocuk sayısının fazla, buna karşılık işgücüne katılım oranının düşük olması, sigortalı nüfus içinde bağımlı kesimin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Türkiye’deki sosyal sigorta sistemi, personel kanunlarına tabi kamu personeli için 5434 sayılı T.C.Emekli Sandığına; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nun geçici 20.maddesi uyarınca kurulmuş bulunan sandık mensupları için Sosyal Sigortalar Kurumunca (SSK); 1479 ve 2926 sayılı kanunlar kapsamına girenler için ise Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumunca (Bağ-Kur) ayrı ayrı yürütülmektedir.⁴ Böylelikle bireyleri çalışmaktan alıkoyan, olağan dışı harcamalara zorlayan olayların sonuçlarını onarma ve yeniden normal yaşama döndürme amacıyla hastalık, sakatlık, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalığı, işsizlik gibi sosyal risklere ilişkin güvence, büyük ölçüde Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumları tarafından karşılanmaktadır (Seyrek, 2004: 294).

3.1.2.3.2. Sosyal Yardımlar

Primsiz sistem, genellikle primli rejimin imkânlarından mahrum olanlar ile bu imkânları sağlanan sosyal güvenlik yardımlarına rağmen ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken bireylere, sosyal güvenlik sağlamaktadır (Arıca,1999: 143–144). Bu yönüyle sosyal bütünleştirme işlemini üstlenerek sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması ilkesini yaşama geçirmektedir (Güzel ve Okur, 2003: 581).

Yoksulluğun, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önlenmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi için geliştirilen uygulamaların başında, sosyal yardım uygulamaları gelmektedir.

Sosyal yardımlar, sosyal refah devleti anlayışı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal yardım, yoksul bireylere nakdi ve ayni (yiyecek, giyecek, yakacak vb.) olarak yapılan tüm yardımların genel adıdır. Sosyal yardım ile herhangi bir gelir güvencesi olmayan veya yaşamını sürdürmeye yetecek kadar gelire sahip olmayan, muhtaç-yoksul bireyler tek taraflı olarak karşılıksız desteklenmekte, yaşamlarını insanca sürdürebilmeleri yönünde katkı sağlanmaktadır (İkizoğlu, 2002: 86). Burada görülmektedir ki toplumsal

---

⁴ 13.4.2006 tarih ve 5487 sayılı “Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu” ile bu üç Kurum 01.01.2007 yürürlük tarihi olmak üzere aynı çatı altında birleştirilmiştir.

yapının en çok mağdur ettiği insan kitlesi, sosyal yardım hizmetlerinin önceliğini oluşturmaktadır.

Günümüzde yoksulluk; insani yoksunluğun oluşmasında en belirleyici faktör olması nedeniyle sosyal yardım hizmetlerinin odaklandığı temel sorun olmaktadır. Dolayısıyla sosyal yardım hizmetleri, yoksulluğun temel belirleyici olduğu bir alanda hizmet üretmek durumundadır.

Literatürde sosyal yardımların iki önemli amacından bahsedilmektedir. Sosyal yardımların en önemli amacı; bu yardımlardan başka gelir kaynağı olmayan kişileri aşırı düzeye ulaşan ekonomik ve sosyal zorlukların risklerinden korumaktır. Buradaki sorun kabul edilebilir asgari gelir düzeyinin ne olacağı konusunda operasyonel bir tanımın olmamasıdır. Bu nedenle yardımlar ve yardım miktarları yoksulluk tanımına ve ülkelerin mali imkânlarına göre ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Yardımların ikinci amacı; sosyal marjinalleşme ve dışlanmaya engel olmaktır. Sosyal dışlanma kavramı yoksulluk kavramına göre daha kapsamlı ve çok boyutlu olarak ele alınmakta eğitimden sağlığa, çevreden kendini gerçekleştirebilme imkânına kadar kişilerin hayatlarının tüm boyutlarını kapsamaktadır. Özellikle bu ikinci amaca ilişkin uluslararası literatürde artan bir ilgi ve araştırma mevcuttur (www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/strateji/yayinlar/sosyal_yar_dimlari_iyilestirme_cabaları.pdf).

Çağdaş toplumlarda “Sosyal Devlet” kavramının ön plana çıkması ile sosyal politikalar da buna paralel olarak değişmekte ve gelişmektedir. Gelişmiş ülkeler, mevcut sosyal güvenlik kurum ve kuruluşlarıyla toplumun tüm bireylerine sosyal güvenlik hizmeti sağlayabilmektedir. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, mevcut sosyal güvenlik kurum ve kuruluşları tek başına yeterli olamamaktadır. İşte bu noktada sosyal yardım uygulamalarıyla sosyal güvenlik hizmetlerinin ulaşamadığı birimlere ulaşılarak toplumun tüm bireylerinin barınma, sağlık ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır.

Dünyada tek bir sosyal yardım politikasından bahsetmek mümkün değildir. Ülkelerin sosyal yardım politikaları her ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri ile

bu yapının sonucu oluşan refah devleti geleneğine göre değişiklik göstermektedir. Bununla beraber sosyal yardım politikalarındaki genel eğilimlerden bahsedilebilir.

Bu eğilimlerden birisi 1990'lı yıllarda gerçekleşen radikal refah devleti reformları ile birlikte sosyal yardımların pek çok ülkede bir hak olmaktan çıkmış olması, sosyal yardımların daha öncesine göre daha fazla şarta bağlı hale getirilmesidir. Durağan ekonomi, uzun dönemli işsizlik, istihdam piyasasındaki değişim, refah devleti uygulamalarının artan maliyetlerinden dolayı pek çok politik lider ve toplumun bir kesimi, aşırı cömert refah devleti imkânlarının insanların çalışmasını önlediği, “bağımlılık kültürü” oluşturduğu sonucuna vardılar. Bu görüşü savunanlara göre istihdamın artması için istihdam piyasası daha esnek hale gelmeli, refah devleti pasif halden aktif hale geçmeliydi. Bu görüşlerin doğruluğu tartışmalı olmakla beraber, pek çok ülkenin bu görüşler doğrultusunda politikalar oluşturduğu bir gerçektir. Bu politikaların bir sonucu olmak üzere başta ABD olmak üzere pek çok ülkede sosyal yardımlar daha sıkı şartlara bağlanmış, yardımlardan yararlanma süreleri kısıtlanmıştır (www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/strateji/yayinlar/sosyal_yardimlari_iyilestirme_cabalari.pdf).

Türkiye’de sistematik sosyal yardım şeması olmaması nedeniyle risk durumunda pek çok kişi, aile yardımları ile ayakta durmaya çalışmaktadır. Diğer bir deyişle aile temelli olması, Türk sosyal yardım sisteminin en belirgin özelliklerinden birisidir. 1976’da yürürlüğe giren Emekli Sandığına bağlı olan, Özürlüler ve Yaşlılık Yardımı rejimi bunu açık bir şekilde göstermektedir. Yardımlardan yararlanabilmenin şartları bir güvenlik sistemine dâhil olmama, gelir getirici mülkü veya başka bir geliri ve kendine bakacak bir yakını olmama olarak belirtilmektedir. Bundan da anlaşılacağı üzere yaşlının yakınları ona bakmakla yükümlü addedilmektedir.

Türkiye’nin, hem kapsam hem de bütçe olarak sosyal yardım alanında en önemli kurumu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonunun (SYDF) kuruluş ve işleyişinde de aile temel alınmaktadır.

Türk sosyal yardım sisteminin diğer bir belirgin özelliği, çok parçalı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu alanda aşağıda ele alındığı üzere çok sayıda kurum faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar arasında yeterli eşgüdümün olmaması ve bunun bir sonucu

olarak yardımlarda mükerrerlikler; Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu raporları, Orta Vadeli Programlar ve Ortak İçerme Belgesi (JIM) gibi resmi belgelerde ele alınmaktadır. Pek çok ülkede sosyal yardımların GSMH'ye oranı ve yararlanıcı sayısında bir artış olmuştur. Türkiye'de de sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerle artarak devam etmektedir. 2004 yılında toplam kamu sosyal yardım harcamalarının GSYİH'ya oranı yüzde 0,66 iken, bu oranın 2006 yılında yüzde 1,09'a yükseldiği görülmüştür. Sosyal yardımlar kapsamında, değişik kurumlar tarafından ihtiyaç sahibi gruplara (yaşlılar, özürlüler, çocuklar ve yoksul aileler vb.) eğitimden sağlığa, gıdadan proje desteklerine kadar pek çok yardım ve sosyal destek sağlanmaktadır (2007 Yıllık Programı, 2006).

Türkiye'de yoksullukla mücadele 1970'lere kadar "devletçi kalkınma modeli" çerçevesinde, ulusal makro ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarıyla orta ve uzun dönemde kendiliğinden çözülecek ya da azalacak bir sorun olarak görülmüş ve yoksulluk sorununa yönelik doğrudan politikalar geliştirilmemiştir. Bu yaklaşım ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinin yaratacağı istihdam ve gelir artışının, yoksulluğu da kendiliğinden çözeceği düşüncesine dayanmaktadır (Şenses, 1999: 429). Bu durum Türk sosyal yardım sisteminin daha çok yaşlı, özürlü ve kimsesiz çocukları hedef alan bir başka deyişle sadece bunları yoksul kabul ederek, korunmalarını öngören dar kapsamlı bir politika türü biçiminde gelişmesi ile sonuçlanmıştır (Dansuk, 2003: 242).

Türkiye, sosyal yardımlar konusunda ilk ciddi politikalarını, 70'li yılların sonunda geliştirmeye başlamıştır (GÜL ve Diğerleri, 2004: 396). Bu anlamda yoksullara yönelik kapsamı sınırlı olsa da ilk sosyal yardım kanunu, 1976 yılında kabul edilen 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Yasa"dır (Koşar, 2000: 70).

Sosyal yardım alanında çok sayıda kurum faaliyet göstermektedir. Bu kurumlar ya doğrudan doğruya sosyal yardım ve hizmet alanıyla görevlidir ya da kendi görev alanlarına ek olarak parasal transferler yolu ile yoksullukla mücadele etmeye çalışmaktadır.

Ülkemizde başlıca kamu sosyal yardım programları aşağıda sıralanan kuruluşlar tarafından uygulanmaktadır:

1. T.C. Emekli Sandığı (2022 sayılı Kanun uyarınca yapılan ödemeler)
2. Sağlık Bakanlığı (Yeşil Kart uygulaması)
3. Vakıflar Genel Müdürlüğü (İmaret ve muhtaç aylıkları)
4. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (Ayni ve nakdi yardımlar)
5. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
6. Belediyeler
7. İl özel idareleri.

Tüm yoksul vatandaşları ilgilendiren geniş kapsamlı ilk kamusal sosyal yardım programı aynı zamanda çalışmamızın esasını oluşturan, 1986'da kabul edilen 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'dur.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının idari ve hukuki yapısı, sosyal yardım faaliyetleri çalışmamızın sonraki bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

3.1.2.3.2.1. Sosyal Yardımların İyileştirilmesi Çabaları

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye'de sosyal yardım alanında faaliyet gösteren çok sayıda kurum olup sosyal yardım sistemi çok parçalı bir görünüm arz etmektedir. Beş yıllık Kalkınma Planları, Özel İhtisas Komisyonu Raporları ile çeşitli ulusal program ve belgelerde yer alan ülkemizdeki sosyal yardım uygulamalarında karşılaşılan sorunlar şunlardır:

- Ülkemizde sosyal yardımlara ilişkin çok fazla sayıda yasa bulunması, bu yasalar kapsamında yapılan yardımların isimlerinin sosyal yardım olmasına karşın içerik yönünden sosyal yardım niteliğini taşıması,
- Bu yasal düzenlemelerin doğal sonucu olarak sosyal yardım uygulayan çok fazla kurum ve kuruluşun varlığı ve buna bağlı olarak uygulamada çok başlılığın ve hizmette mükerrerliğin ortaya çıkması,

- Sosyal yardımlardan yararlanan bireylere ilişkin bir merkezi bilgi ağı olmaması,
- Her kurum veya kuruluşun yardımdan yararlanacak olanlara yönelik önceliklerinin farklı olması, ortak norm ve standartlar bulunmaması,
- Türkiye ölçeğinde mutlak yoksulluk tanımlarının bilimsel ölçütlere göre belirlenememiş olması,
- Sosyal politikada yerel uygulayıcıların yetersiz kalması,
- Yardımların günün koşullarına göre yetersiz kalması gösterilmektedir.

Son yıllarda daha etkin bir sosyal yardım sistemi oluşturulması yönünde önemli projeler geliştirilmiştir. Bunlardan en önemlisi Bilgi Toplumu Stratejisi kapsamında Yüksek Planlama Kurulunca kabul edilerek resmi gazetede yayınlanan 2006–2010 dönemi Eylem Planında yer alan “Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri” Projesidir. Söz konusu projenin sorumluluğu SYDGM’ye verilmiş olup, pek çok kuruluş, projenin paydaşları arasında yer almaktadır. Bu kurumlar; İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, TÜİK, Sağlık Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, SHÇEK, Valilikler, Yerel Yönetimler ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili Sivil toplum Kuruluşlarıdır (DPT, 2006: 20). Bu çerçevede;

- Devlet tarafından verilen tüm sosyal yardımların tek çatı altında toplanması,
- Sosyal yardımlarla ilgili veri tabanlarının entegre edilerek hane halkı yaklaşımı geliştirilmesi,
- Özürlüler veri tabanı da dâhil olmak üzere, veri tabanları arasında bilgi paylaşımı ve etkin denetim sağlanması,
- Vatandaşlara sosyal yardımlarla ilgili tüm bilgilerin tek noktadan ulaştırılması, böylece sosyal yardım konusunda etkin yönlendirme yapılabilmesi,

- Oluşturulacak karar destek sistemi ile sosyal güvenlik politikalarının desteklenmesi hedeflenmektedir (Dayanışma: 2008).

Yardımların daha etkin yapılmasına ilişkin diğer bir proje “Sosyal Yardım Yararlanıcılarının Belirlenmesine Yönelik Puanlama Formülünün Geliştirilmesi Projesidir”. Projenin başlıca amacı; oluşturulacak bir puanlama formülü ile sosyal yardım ve proje desteklerden yararlanacak vatandaşların objektif kriterlere göre belirlenmesidir.

BÖLÜM IV

SYDTF'NİN OLUŞUMU VE YAPISI

4.1. Fon'un Kuruluş Süreci

Sosyal yardım işlerini 1986 yılına kadar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu eliyle yöneten Türkiye'de, SYDTF'nin kuruluşuna neden gerek duyulduğu önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. SYDTF'nin kurulmasının nedenlerini iç ve dış olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Böyle bir ayırım yapmak, dönemin koşullarını da göz önüne almamız açısından yararlı olacaktır.

SYDTF'nin kuruluşuna etki eden dış nedenler; 24 Ocak kararlarının arkasındaki uluslararası kuruluşlar olan Dünya Bankası ve IMF'nin politikalarıdır. Dönemi için çok büyük bir kaynak (400 milyar TL.) kullanması planlanan Fon'un ekonomiyi kontrol altında tutan uluslararası kuruluşların kabulü olmadan kurulamayacağı açıktır. Dünya Bankası ve IMF her ne kadar SYDTF'nin kuruluşunu yazılı olarak istememiş olsalar da zımni bir icazet verdikleri düşünülebilir. Ancak bu noktada uluslararası kuruluşların ülke politikalarında 1984 sonrasında çok da etkili olmadığı, 1980 sonrasında bu kuruluşların yoksulluk konusuna ilgi duymadığı, dikkatlerini sıkı para ve maliye politikalarına yönlendirdikleri dile getirilmektedir. Bu nedenlerle Dünya Bankası ve IMF'nin etkisinin oldukça sınırlı olduğu belirtilmektedir. Bu açıklamalar doğru olmakla birlikte atlanan bir nokta SYDTF benzeri fonların aynı dönemde tüm dünya çapında kurulmaya başlanmış olmalarıdır. “Dünya Bankası Türkiye’de SYDTF; Brezilya’da “Acil Toplumsal İhtiyaçlar Fonu”; Hindistan’da “Ulusal Yenileme Fonu”; Bolivya’da “Acil Sosyal Fonu” gibi kuruluşlar aracılığıyla yapısal reformların “tamamlayıcı” bir parçası olarak yoksulluğu azaltma projelerini uygulamaya koymaktadır” (Zabcı, 2003: 236). Bu noktadan hareketle Fon'un kuruluşunda uluslararası kuruluşların etkili olduklarını belirtmek mümkündür. Ancak bu etki doğrudan müdahale şeklinde olmamış, yönlendirmeler ve dayatılan programların sonuçlarına karşı bir önlem olarak önerilmiştir.

Fon'un kuruluşunun iç nedenlerinden ilki de bahsedilen bu sonuçlardır. 24 Ocak kararları ardından Türkiye ekonomisi yeni bir döneme girmiş, sıkı para ve maliye

politikaları ile büyüme önemsenmemiş, “makroekonomik politikalar, sermaye birikimi, büyüme ve kalkınma amaçlarından uzaklaşmış, önceliklerin başına ‘istikrar’ gelmiş, bu politikalara daraltıcı ve deflasyonist⁵ yönelişler egemen olmuştur” (Boratav, 2004: 7). Bunun sonucu olarak da işsizlik, dolayısıyla da yoksulluk artmış ve bu alanda uygulanabilecek politikalar gündeme gelmeye başlamıştır. Ancak yoksulluğa karşı alınmış olan tedbirlerin amaçları tartışmalıdır. Bu konuda hükümetin, toplumun tepkisini önleme isteği ve toplumsal destek arayışının, önemli bir etken olduğu izlenmektedir. Ayrıca SYDTF Kanunu’nun yasalaştığı dönemde gündemde olan erken seçimin de bu aşamada etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim 1987 Kasımında genel seçimler yapılmıştır. Fon’un kurulduğu 1986 Mayıs’ından 1987 Kasım’ına uzanan süreçte, Fon’un iktidar partisi için önemli bir oy kapısı olduğu düşünülebilir. Zaten Kanun’un yasalaşması sürecinde bu konudaki endişeler muhalefet milletvekilleri tarafından da dile getirilmiştir.

Sonuç olarak, iç ve dış olarak ikiye ayırdığımız SYDTF’nin ortaya çıkış nedenlerinde ortak hareket noktası, Yapısal Uyum Politikalarıdır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de neo-liberalizm ile toplumsal dönüşüm başlamış ve toplumdan gelecek olumsuz tepkilerin önlenmesi amacıyla –iç ya da dış kaynaklı– yapılanmalar oluşturulmuştur. İşte SYDTF’de böyle bir politikanın ürünüdür.

4.2. Örgütsel Yapı

4.2.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (FAK-FUK-FON)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), 3294 Sayılı Yasa ile 14.06.1986 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. SYDT Fonunun faaliyetleri, kurulduğu 1986 yılından 2004 yılı sonuna kadar hiçbir yasal düzenleme olmadan Başbakanlık bünyesinde faaliyet gösteren “Genel Sekreterlik” tarafından yürütülmüştür. Kanun Fon’un idare olarak örgütlenmesini öngörmemiştir. Fon’un karar organı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu’dur. Fon Kurulu, Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanı’nın başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Sağlık Bakanlığı Müsteşarı, Vakıflar Genel Müdürü ve Sosyal Yardımlaşma ve

---

⁵ Enflasyon durumundan fiyat yükselişini durdurmayı ya da yavaşlatmayı veya enflasyon eğilimi karşısında fiyatları düşürmeyi öngören iktisat siyaseti.

Dayanışma Genel Müdürü'nden oluşmaktadır. Kurul ayda bir kere olağan, gerektiğinde olağanüstü toplanarak Fon kaynağının kullanımına ilişkin kararlar almaktadır. Kurul kararları Başbakanın onayı ile yürürlüğe girmektedir. SYDGM, Fon'un yürütme organı niteliğindedir (<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/225/Fon+Kurulu/>).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun kuruluşunu teşkil eden 3294 Sayılı Kanunun amacı;

- Fakr-u zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş kişilere yardım etmek,
- Sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Fon'un gelirlerini ele almak; üstlendiği faaliyetleri anlayabilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Fon kaynakları aşağıda belirlenen kalemlerden oluşmaktadır.

- Kanun ve KHK'lerle Kurulu bulunan Fonlardan Bakanlar Kurulu Kararı ile %10'a kadar ayrılan paylar,
- Gelir ve Kurumlar Vergisi Tahsilât toplamının %2,8,
- Trafik Cezaları hâsılat payının %50'si,
- RTÜK Reklâm gelirleri hâsılatından %15,
- Bütçeye konulacak ödeneklerden,
- Her nevi bağış ve yardımlardan oluşmaktadır (SYDGM, 2009: 108).

Fonda toplanan kaynak, Fon kurulunda alınan kararlar doğrultusunda ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü eliyle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına aktarılmakta ve yardımlar Vakıflar tarafından vatandaşlara ulaştırılmaktadır.

Tablo 3: SYDGM'nin Gelir ve Giderleri

YILLAR	GELİRLER (TL)	GİDERLER (TL)
2003	826.583.000	651.990.000
2004	1.260.574.000	1.347.846.000
2005	1.357.521.871	1.304.664.099
2006	1.379.511.063	1.389.547.995
2007	1.597.593.985	1.413.757.199
2008	2.037.888.054	1.797.079.768

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/224/SYDTF/>)

Yakın tarihe kadar FAK-FUK-FON olarak bilinen SYDTF'nin tüzel kişiliği mevcut değildir. Aslında bu kanun ile Merkez Bankası nezdinde bir hesap açılmış ve hesabın kimler tarafından kullanılacağı belirlenmiştir. Ayrıca bu kanun ile her il ve ilçede, hesaptaki paraları kullanmak amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmasını hükme bağlanmaktadır. Bu vakıflar aracılığıyla fonda toplanan paraların ihtiyaç sahiplerine dağıtılması amaçlanmaktadır.

Fonda toplanan paraların vakıflara nasıl dağıtılacağını belirlemek üzere Fon Kurulu oluşturulmuştur. Kurul'un vakıflara Fon'dan para dağıtımını yaparken serbest hareket etmeyeceği öngörülmüştür. Buna göre Kurul dağıtımda il ve ilçenin gelişmişlik kriterini, nüfusunu, o il veya ilçeden yapılan bağışların miktarını, işsizlik durumunu göz önünde bulunduracaktır.

Kanun'un yasalaşması sürecinde muhalefetin en çok tedirgin olduğu konuların başında; vakıf ve fon harcamalarının denetiminin yapılması hususunun yetersizliği gelmektedir. Özal hükümeti fon'un ve vakfın denetimi konusunda düzenleme yapmamıştır. Bu konuda fonun denetleyicisi, Yüksek Denetleme Kuruludur (YDK). Bu durum, fon üzerinde iyi bir denetim olduğu izlenimi yaratsa da gerçekte böyle değildir. Ayrıca temel bir hukuki sorun da Yüksek Denetleme Kurulu'nun bu konuda yetkisinin olmamasıdır. 24.06.1983 tarih 72 sayılı KHK'ye göre YDK'nın denetim yetkisinde olanlar Kamu İktisadi Teşebbüsleri; özel kanunlarında Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tabi olduğu belirtilen kurum ve kuruluşlar ve Sosyal Güvenlik kuruluşlarıdır. Fon'un bu üç

bölümden ikincisine, yani özel kanunda belirtilmiş olanlara sokmak mümkün gözükse de SYDTF'nin bir kurum ya da kuruluş olmadığı açıktır. Bu nedenlerle YDK'nın fon üzerinde denetim yetkisi bulunmamaktadır.

Buna karşın uygulamada Kurul yıllardır bu görevi yerine getirmektedir. Ancak bu denetimlerin de parasal konularda olmadığı görülmektedir. Çoğu raporda ağırlık Genel Sekreterliğin yapısı üzerindedir. Ayrıca Sayıştay'ın da Fon üzerinde herhangi bir denetimine rastlanılmamıştır. Bu nedenle trilyonlarca liranın akışını kontrol eden Fon Kurulu, denetim alanının dışında kalmaktadır.

4.2.1.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal bir devlet olduğundan yoksullukla mücadelede anayasanın temel hükümlerindedir. Bu bağlamda Türkiye'de, yoksullukla mücadele kapsamında son onbeş yılda geliştirilen sosyal politikalarından birisi de Türkiye'nin hemen her tarafında örgütlenmiş olan, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kurulmuş olmasıdır.

SYDV'lerin kuruluş amacı; toplumdaki yoksulluk sorunu ile mücadele etmek, yoksul bireylerin en temel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmaktır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı kanunun amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede kurulmuştur. SYDV'ler her ne kadar hukuki olarak vakıf sınıfına dâhil edilseler de bu kurumları kavramsal olarak sivil toplum kuruluşu saymak doğru olmaz. Gerek yasa ile kurulmuş olmaları gerekse yerelde mülki idare amirlerini yasa gereğince müteveli heyetlerinin başkanı olarak bulundurmaları dolayısıyla Vakıfları “devlet tarafından kurulmuş, devlet dışı örgütlenmeler” kavramına dâhil etmek mümkündür. Vakıfların müteveli heyetlerinde kamu otoriteleri ile birlikte sivil üyelere de yer vermeleri bu tip bir kurumsal nitelermeyi destekler görünmektedir (Yılmaz, Çakar, 2008: 79).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün taşradaki faaliyetleri Türkiye çapında 973 birim il ve ilçelerde; her ilde vali ve her ilçede kaymakam

başkanlığında kurulmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütülmektedir. Böylece bu Vakıflar, devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler(http://www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/strateji/yayinlar/sosyal_yardimlari_iyilestirme_cabalari.pdf).

Vakıfların yürütme organı olan Mütevelli Heyetleri, yönetim modeli esaslarına göre, kamu görevlileri, yerel yönetim temsilcileri, STK temsilcileri ve hayırsever vatandaşlardan oluşmaktadır. Vakıfların kurulu bulunduğu yerin Mülki İdare Amirleri Vakfın tabii başkanı olup illerde Mütevelli Heyetleri, Belediye Başkanı, Defterdar, İl Millî Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, İl Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürü ve İl Müftüsünden oluşmaktadır. İlçelerde ise Belediye Başkanı, Mal Müdürü, İlçe Millî Eğitim Müdürü, Sağlık Bakanlığının İlçe Üst Görevlisi, İlçe Tarım Müdürü ve İlçe Müftüsü Vakfın Mütevelli Heyetini teşkil etmektedir. Ayrıca gerek il gerekse ilçelerde her faaliyet dönemi için; Köy ve Mahalle Muhtarlarının kendi aralarından seçecekleri birer muhtar ve ilde/ilçede kurulu ve 3294 sayılı Kanunda belirtilen amaçlara uygun faaliyette bulunan Sivil Toplum Kuruluş yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri temsilcisinin (ilde 2, ilçede 1 temsilci) yanında, hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği iki kişi Vakıfların Mütevelli Heyetinde görev almaktadır (<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/196/SYDVlerin+Yapisi/>).

Buldukları il ve ilçe nüfusu esas alınarak bu Vakıflar için belirlenen Norm Kadro Sayısı 4208 olup bu Vakıflarda 4140 personel görev yapmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında İş Kanununa ve SSK'ya tabii personel çalışmaktadır (SYDGM, 2009: 10).

Fonda toplanan paraların halka dağıtımını üstlenen yapı, vakıflardır. Bu sayede hizmetin sivilleşmesi ve yerelleşmesi amaçlanmış, halktan bağış toplamanın rahatlayacağı umulmuş ve yerel halkın kendine yapılacak yardımlarda söz sahibi olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu fikrin oluşumunda, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu vb. yapılarına yönelik resmi niteliklerinden ötürü bağışların yetersiz kaldığının fark edilmesi de etkili olmuştur. Mütevelli heyetleri illerde valinin, ilçelerde ise kaymakamın

başkanlığında oluşmaktadır. Başkan dışındaki üyeler de belediye başkanı, milli eğitim müdürü, müftü gibi devlet görevlileridir. Ancak mütevelli heyeti halktan da üyelerin seçilmesi mütevelli heyetin resmi yapısını yumuşatmakta halkın kendisine yapılacak yardımlarda söz sahibi olması sağlanmaktadır.

Vakıfların özel hukuka tabi olma durumu bazı sorunlar doğurmaktadır. Vali ya da kaymakam başta olmak üzere birçok devlet görevlisi bu vakıflarda görev almaktadırlar. Dolayısıyla, devlet memurları bir özel hukuk tüzel kişisinde kanunun emredici hükmü gereği görev almaktadırlar. Ayrıca vakfın kullandığı para, kamu parasıdır. Yani devlet hiçbir özel hükme tabi olmadan parasını özel hukuk tüzel kişisine devretmektedir (Hünler, 2005: 11).

Bu durumun ortaya çıkardığı bazı sorunlardan biride bu paranın denetimine ilişkindir. Vakıf mütevelli heyetinin kararlarına karşı dava açılabilir midir? Öncelikle böyle bir davanın idare mahkemelerinde açılmayacağını belirtmek gerekir. Ancak kullanılan paranın vakfa geçmesi ile birlikte bunun kamu parası olmaktan çıktığı düşünüldüğünde tedirgin edici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Mütevelli heyet kararlarına karşı (bir usulsüzlük olmadığı müddetçe) dava açılması mümkün olmayacaktır. Çünkü vakıf, kamu hizmetinin gerekleri ile değil 3294 sayılı kanunun hükümleri ile bağlıdır. Mütevelli heyetin bütün parayı herhangi bir yere bağışlamasının önünde hukuken bir engel bulmak oldukça zordur. Kamu hukuku – Özel Hukuk çatışmasının doğurduğu bir diğer sonuç da mütevelli heyeti ile ilgilidir. Mütevelli heyeti mensuplarının harcamalardan sorumlulukları olup olmadığı ya da zimmet suçundan yargılanıp yargılanamayacakları konusu ciddi bir sorun yaratmaktadır. Bu sorundan çıkış, vakfın kullandığı paranın kamu parası olma niteliğini sürdürüp sürdürmediğine bağlıdır. Eğer bu nitelik paranın fon hesabından, vakfa geçişi ile birlikte ortadan kalkıyor ise zimmet suçundan yargılamak mümkün olmayacaktır. Ancak eğer para kamu parası olma niteliğini koruyorsa heyet mensupları zimmet suçundan yargılanabilecek ve hatta vali tarafından seçilen halktan üç kişi de bu suça iştirak etmiş sayılabileceklerdir.

SYDGM'nin SYD Vakıfları eliyle yürüttüğü sosyal yardımlar eğitimden sağlığa, gıda yardımından yakacak yardımına kadar pek çok alanı kapsamaktadır. Ayrıca ihtiyaç

sahibi vatandaşlarımızın kendi ayakları üzerinde durması amacıyla yönelik olarak sosyal proje destekleri de verilmektedir. Bu projeler; hayvancılık, istihdam eğitimi, geçici istihdam, iş yeri açma ve tarım gibi pek çok alanı kapsamaktadır. Vakıfların cari harcamaları ile ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının yerinde karşılanması ve çeşitli sosyal yardımların yapılması amacıyla il/ilçe SYD Vakıflarına Fon'dan her ay periyodik olarak kaynak aktarılmaktadır. Bu aktarmalar TÜİK tarafından belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre yapılmaktadır. Daha açık bir deyişle sosyokültürel açıdan daha az gelişmiş bölgelere, nüfusuna oranla daha fazla kaynak aktarılmaktadır. Bu kapsamda Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerine %50 daha fazla periyodik aktarma yapılmaktadır (SYDGM, 2008: 41–47).

4.2.1.2. SYDGM Tarafından Fon Kaynaklarıyla Desteklenen Sosyal Yardım Faaliyetleri⁶

SYDGM tarafından fon kaynaklarıyla desteklenen sosyal yardım faaliyetlerinin yanı sıra SYDV'ler periyodik payları ile kendi imkânları doğrultusunda çeşitli yardımlar yapabilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen Sosyal yardımları genel olarak aile, eğitim, sağlık/özürlü ve aşevi yardımları olarak ayırabiliriz.

4.2.1.2.1 Aile Yardımları

Aile yardımları; gıda, barınma, yakacak, sosyal destek ve nakdi yardımları kapsamaktadır.

4.2.1.2.1.1. Gıda Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanması için dini bayramlarımız öncesinde, Fon'dan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına kaynak gönderilmektedir. Bu maksatla 2004 yılında 55 milyon YTL, 2005 yılında ise 90 milyon YTL, 2006 yılı içerisinde de toplam 150 milyon YTL kaynak kullanılmıştır. 2007 yılında ise Ramazan ayı ve Kurban Bayramı münasebetiyle

---

⁶ Bu bölümün hazırlanmasında kurumun resmi internet sitesi “www.sydgm.gov.tr” adresinde yer alan bilgiler temel alınmıştır.

140 milyon TL kaynak, Fondan Vakıflara aktarılmıştır. 2008 yılı içinde toplam 213,7 Milyon TL kaynak, Fondan Vakıflara aktarılmıştır.

4.2.1.2.1.2 Yakacak Yardımları

Vakıflar aracılığı ile ihtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımları, 2003 yılından itibaren Türkiye Kömür İşletmeleri'nden sağlanan kömürün, Türkiye genelindeki ihtiyaç sahibi ailelere aile başına 500 kg. olarak dağıtılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Kömürün illere kadar ulaştırılması Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. İlçelere ve köylere dağıtımı ise Valiliklerin sorumluluğunda Vakıflar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde kendi doğal kömür kaynaklarımız değerlendirilmekte, TKİ, TTK ve EÜAŞ daha aktif duruma getirilmekte, istihdama ve ulaşım sektörüne katkıda bulunmaktadır.

Tablo 4: 2004–2008 Kömür Yardımlarına Aktarılan Kaynak İle Yararlanıcı Sayısı

Dönem	Kömür Miktarı (Ton)	Yararlanıcı Sayısı (Aile)
2004	1.052.379	1.610.170
2005	1.329.676	1.831.234
2006	1.363.288	1.797.083
2007	1.494.163	1.894.555
(*) 2008	1.717.228	2.084.681

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/236/Aile+Yardimlari/>

(*) 2008 yılı için belirtilen kömür miktarı il merkezlerine sevkiyatı tamamlanan miktardır. Bu kapsamda 142.183 ton kömür daha sevk edilerek, toplam sevkiyat miktarı 1.855.429 tona yükselecektir.

4.2.1.2.1.3 Barınma Yardımları

Oturulmayacak derecede eski, virane, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara, evlerinin bakım ve onarımı için; ayni ve nakdi olarak yapılan yardımlardır.

4.2.1.2.2. Eğitim Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde bulunan ailelerin eğitim çağındaki çocuklarına yönelik olarak sağlanan eğitim yardımları; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun yardım faaliyetleri içerisinde büyük bir yer tutmaktadır.

Eğitim destek yardımları; ilk ve ortaöğretimde okuyan çocuklarının okul ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun ailelere yapılan ayni ve nakdi yardımlardır.

Bu amaçla, 2004–2005 döneminde 30 milyon TL kaynak aktarılmış, 2005–2006 döneminde bu kaynak yaklaşık %60 oranında artırılarak 50 milyon TL'ye ulaşmış, 2006–2007 eğitim dönemi başında ise Fon'dan 50 milyon TL kaynak bu amaç için kullanılmıştır.

2007–2008 eğitim dönemi Eğitim Materyali Yardımları için de Fon'dan 70 milyon TL kaynak ayrılmış ve Vakıflara aktarılmıştır.

2008 yılı Haziran ayından itibaren Eğitim Materyali yardımları her eğitim-öğretim döneminin başında olmak üzere yılda iki kez yapılmaya başlanmıştır. 2008 yılı Ekim ayı itibariyle bu kapsamda Fondan 94,9 Milyon TL kaynak aktarılmıştır.

Tablo 5: 2004–2008 Eğitim Yardımlarına Aktarılan Kaynak ile Yararlanıcı Sayısı

Yılı	Aktarılan Kaynak (TL)	Yararlanıcı Sayısı (Tahmini)
2004	30.000.000	1.497.238
2005	50.000.000	1.697.266
2006	50.000.000	2.000.000
2007	70.000.000	2.000.000
2008	94.900.000	2.000.000

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/237/Egitim+Yardimlari/>

Eğitim yardımlarını; Öğrenci İhtiyaçları yardımı, Şartlı Nakit Transferi Eğitim Yardımı, Öğrenci Barınma ve Ulaşım Yardımları, Yüksek Öğrenim Burs Yardımı türlerine ayırabiliriz.

4.2.1.2.2.1. Öğrenci İhtiyaçları Yardımı

Her öğretim yılının başlangıcında, dar gelirli ailelerin ilk ve orta öğretimde okuyan çocukları için eğitim yardımları yapılmakta önlük, çanta ve kırtasiye gibi okul ihtiyaçlarının karşılanması için Fon'dan Vakıflara, yörenin nüfusu, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi göz önüne alınarak kaynak aktarılmaktadır.

4.2.1.2.2.2. Şartlı Nakit Transferleri Eğitim Yardımları

Dünya Bankası'ndan sağlanan krediyle, 2003 yılında başlayan bu program kapsamında, maddi imkânsızlıklar nedeni ile çocuklarını okula gönderemeyen ve nüfusun en yoksul %6'lık kesiminde yer alan ailelere; ilk ve orta öğretime devam eden çocuklarının okula düzenli olarak devam etmeleri şartıyla her ay nakdi olarak -ödemeler annelere yapılmak şartıyla- ŞNT kapsamında karşılıksız eğitim yardımları ödenmektedir.

Bu uygulama, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde yürütülmektedir.

Kız çocuklarının okullulaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla; kız çocuklarına ve ortaöğretime devam eden öğrencilere verilen yardım miktarları daha yüksek tutulmuştur. Bu kapsamda her bir öğrenci için aylık yapılan ödemeler;

İlköğretime devam eden erkek/ay 20 YTL

İlköğretime devam eden kız/ay 25 YTL

Ortaöğretime devam eden erkek/ay 35 YTL

Ortaöğretime devam eden kız/ay 45 YTL

Şartlı Nakit Transferi kapsamında, 2004 yılında toplam 697.000 çocuk için 67 milyon TL, 2005 yılında 1.266.000 çocuğumuz için 180 milyon TL, 2006 yılında 240 milyon TL kaynak aktarılarak toplam 1.563.000 öğrenciye eğitim desteği verilmiştir. 2007

yılı içerisinde ise toplam aktif 1.757.187 öğrenciye ŞNT eğitim desteği verilerek bunun için 225,3 milyon TL kaynak kullanılmıştır.

2008 yılında 293,51 milyon TL kaynak ŞNT eğitim desteği için aktarılmış; sistemde aktif olarak faydalanan, eğitimine devam eden, fayda sahibi çocuk sayısı 1.951.420'ye ulaşmıştır.

4.2.1.2.2.3. Taşınmalı Eğitim

1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim uygulaması kapsamında taşınmalı eğitim yardımları da uygulanmaya başlanmıştır. Merkezi okullara taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren taşınmalı eğitim yardımı; 2003–2004 eğitim öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan karşılanmak üzere il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

4.2.1.2.2.4. Yüksek Öğrenim Burs Yardımı

1989 yılından bu yana, yüksek öğrenim öğrencilerine 9 ay süre ile karşılıksız olarak verilen burslar işlemlerin tek elden yürütülebilmesi amacıyla 5102 sayılı kanunda yapılan düzenleme ile 2003–2004 yılından itibaren Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna devredilmiştir.

4.2.1.2.3. Aşevi Faaliyetleri

İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, aşevleri aracılığıyla, (51 aşevi ile 33.412) ihtiyaç sahibi vatandaşlara günlük sıcak yemek verilmektedir. Aşevlerine 2003 yılında 4,5 milyon TL, 2004 yılında 4,9 milyon TL, 2005 yılında 4 milyon TL, 2006 yılında 5 milyon TL, 2007 yılında 6,6 milyon TL, 2008 yılında 10,56 milyon TL kaynak aktarılmıştır.

4.2.1.2.4. Özürlü Yardımları

4.2.1.2.4.1. Özürlü İhtiyaç Yardımları

Sosyal güvenceden yoksun özürlü vatandaşların, topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülen, bir sosyal yardım programıdır.

Sosyal güvenceden yoksun vatandaşların yanı sıra sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olan ve bu kuruluşlardan aylık alan özürlü vatandaşların, kurumlarınca karşılanmayan araç-gereç bedelleri de bu program kapsamında karşılanmaktadır.

Tablo 6: 2003–2008 Yılları Arasında Özürlü Araç-Gereç Yardımları

Araç-Gereç Yardımları	Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
Motorlu Özürlü Araçları	508	1.003.951
Akülü Özürlü Araçları	226	684.331
Tekerlekli Sandalye	282	159.537
MYO Elektronik Protez	38	700.095
Protez	2.221	3.969.864
İşitme Cihazları	6.170	6.139.716
Konuşma Cihazları	81	96.527
Görme Özürlülere Bilgisayar	26	94.425
Kabartmalı Daktilo	3	7.000
Teleskopik Gözlük	1	2.030
Diğer Özel Araç ve Gereçler	1.074	921.965
Toplam	10.626	13.735.221

Kaynak: <http://www.sydg.gov.tr/html/239/Ozurlu+Yardimlari++/>

4.2.1.2.4.2. Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması

Bu program ile özel eğitime gereksinim duyan özürlü öğrencilerin, okullarına ücretsiz olarak ulaşmaları sağlanmaktadır. Bu yardım programı; özürlü öğrencilerin okullarına daha kolay erişimlerinin sağlanması, okula gitme oranlarının artırılması, eğitim öğretime teşvik edilmesi, özürlü öğrencilerimizde okul sevgisinin oluşması, çocukların

ulaşımda yaşadıkları sorunların giderilmesi, sonuç itibariyle özürli bireylerin eğitilerek sosyal hayatın her safhasında kendilerine yer bulabilmeleri hedeflenmektedir.

Özürli Dairesi ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak yürütülen taşıma projesi kapsamında, özürli öğrencilerimiz için kaynak aktarılmaktadır.

2005–2006 eğitim-öğretim yılında 16.171 özürli öğrenci 16.563.641 TL, 2007 yılı içerisinde de 21.075.018 TL kaynak kullanılarak 28.500 öğrenci okullarına ulaştırılmıştır. 2008 yılında bu kapsamda, 25.933 özürli öğrenci için 30.37 Milyon TL kaynak kullanılmıştır.

4.2.1.2.5. Sağlık Yardımları

4.2.1.2.5.1. Tedavi Destekleri

Sosyal güvencesi olmayan ve yeşil kart almaya hak kazanamayan vatandaşların, ödeme güçlerini aşan sağlık harcamalarının karşılanmasını içeren yardımlardır. Yeşil kart sahibi yoksullara verilen sağlık yardımları ise 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir.

5222 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile yeşil kartlıların Fondan karşılanan ayakta tedavileri ile ilaçları 3816 sayılı kanun kapsamına alınmış, yeşil kart uygulamasının tek elden yürütülmesi sağlanmıştır.

Yeşil kart uygulamasına rağmen, sosyal güvenceden yoksun vatandaşların tamamına sağlık hizmeti verilemediğinden yeşil kart alamayan vatandaşların ödeme güçlerini aşan sağlık giderleri ile yeşil kart uygulaması dışında kalan tedavi giderleri halen Fondan karşılanmaya devam edilmektedir (SYDGM, 2007: 33) .

Tablo 7: Tedavi Giderlerine Yönelik Destekler (TL)

2003	2004	2005	2006	2007	2008
251.632.000	499.607.000	141.755.677	9.838.078	6.413.519	5.239.560

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/240/Saglik+Yardimlari/>

4.2.1.2.5.2. Şartlı Nakit Transferleri (Sağlık Yardımı)

Fonun tedavi destekleri yanında, nüfusun en muhtaç kesimi içinde olan ailelerin çocuklarının, temel sağlık hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak amacıyla, Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Sağlık Yardımları uygulanmaktadır.

ŞNT Sağlık Yardımlarının amacı; çocukların sağlık kontrollerinin yaptırılması şartıyla yoksul ailelere düzenli nakdi para transferi yapılmasıdır. Bu programın amaçları arasında çocuk ölümleri ve çocukların hastalanma oranlarını azaltma çalışmalarının yanı sıra erken çocuklukta; bakım, temel sağlık ve beslenme hizmetlerinden yeterince yararlanamayan, 0–6 yaş grubu çocukların da sunulan hizmetlerden faydalanmalarını sağlanmasıdır.

ŞNT sağlık yardımları kapsamında, çocuklarda ve ailelerde olumlu davranış değişikliği yaratmak ve devam ettirmek için Sağlık Bakanlığı ile koordineli çalışılmaktadır. Kadının, aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla ödemeler doğrudan annelere yapılmaktadır.

Bu kapsamda çocuk başına aylık 20 TL yardım yapılmaktadır.

Anne adaylarına verilen ŞNT sağlık yardımı kapsamında, 2005 yılında 784.860 TL kaynak aktarılmıştır. 2006 yılı içinde 22.476 anne adayına 728.647 TL, 2007 yılında 30.662 anne adayına 665.615 TL, 2008 Kasım ayı itibarıyla ise 38.478 anne adayına yaklaşık 550.000 TL kaynak aktarılmıştır.

Tablo 8: 2003–2008 Sağlık Yardımlarına Aktarılan Kaynak ve Faydalanan Çocuk Sayısı

YIL	AKTARILAN KAYNAK (MİLYON TL)	ÇOCUK SAYISI
2003	0.80	24.644
2004	16.67	329.833
2005	61.29	731.784
2006	103.57	876.978
2007	95.94	999.041
2008	118.25	1.026.725

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/240/Saglik+Yardimlari/>

4.2.1.3. SYDGM Tarafından Fon Kaynaklarıyla Desteklenen Proje Destek Faaliyetleri⁷

Yoksullukla mücadele alanında en kapsamlı faaliyeti SYDGM ve SYDV'ler sergilemektedir. Bu bağlamda uygulamada olan projeler ile hem yoksullukla mücadele etmek hem de ekonomiye katkıda bulunmak için SYDGM başarılı adımlar atmıştır.

Bilindiği üzere geçici yardımlar; yoksulluğu ortadan kaldırmayan, sadece geçici çözümler üreten uygulamalardır. Yapılan bu yardımlarda amaç; ihtiyaç sahiplerinin anlık ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Fakat bu şekilde yoksulluğun giderilmesi söz konusu olmayacaktır. Projeler ise geleceğe yönelik yoksullukla mücadele ve istihdam yaratma odaklı olduklarından kesin çözüm özelliği taşımaktadır.

SYDGM tarafından 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen **"geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğrenim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale gelebilecek, üretken duruma geçebilecek kişilere"** yönelik proje destekleri verilmektedir. Böylelikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunda toplanan kaynaklar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile yoksul vatandaşlarımıza aktararak yoksul vatandaşlarımızın asgari yaşam standartlarını sağlamaya yönelik sosyal yardımlardan faydalanmalarının yanı sıra sürdürülebilir gelir elde etmeleri de sağlanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından **Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi, Bilişim Çırakları Projesi, Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi, İş Destek Projesi, Gelir Getirici Projeler, İstihdam Eğitimi Projeleri, İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Projeleri, Geçici İstihdam Projeleri ve Toplum Kalkınması Projeleri** desteklenmektedir (SYDGM, 2008: 41).

---

⁷ Bu bölümün hazırlanmasında T.C. Başbakanlık SYDGM Proje Değerlendirme ve İzleme Daire Başkanlığı, "Proje Destek Esasları ve T.C. Başbakanlık SYDGM Proje Değerlendirme ve İzleme Daire Başkanlığı Sosyal Riski Azaltma Projesi Proje Koordinasyon Birimi, "Yerel Girişimler" başlıklı yayınlardan yararlanılmıştır.

4.2.1.3.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP)

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ziraat Bankası ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun bağlı olduğu Devlet Bakanlığı arasında imzalanan ve 5 yıllık bir dönemi kapsayan protokol ile uygulanmasına başlanan projenin temel amacı; kırsal alanda yaşayan ve ekonomik yoksunluk içinde bulunan üreticilerin en uygun organizasyonlarla gelir düzeyinin yükseltilmesi, istihdam yaratılması, ürünlerin yerinde değerlendirilmesi, ürünlerin pazarlanmasında gerekli desteğin verilmesi, onların üretime katılmaları ve üretimde sürekliliklerinin sağlanması ve kırsal alanda göçün önlenmesidir.

Proje kapsamında, tarımsal üretim yapabilmek için yeterli kaynağa sahip olmayan vatandaşlarımızın bir kooperatif bünyesinde birleşmeleri sağlanarak, süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık yaparak gelir elde etmelerine destek verilmektedir. Kooperatiflerin bu destekten yararlanabilmeleri için öncelikle 1163 sayılı Kanuna uygun şekilde kurularak tüzel kişiliklerini oluşturması ve projenin Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) tarafından uygun görülerek Fon Kurulu tarafından desteklenecek kooperatiflere ilişkin programa alınması gerekmektedir.

Söz konusu protokole göre; eğitim çalışmaları, kooperatifin kurulması, izlenmesi, proje kapsamındaki hayvanların alımı, teslimatı, sigortası ve kayıt altına alma işleri ayrıca yem bitkisi üretiminin geliştirilmesi ve mera ıslahı çalışmalarını yapmakta Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı sorumluluğunda olup, bakanlık bu çalışmaları ile ilgili olarak Fona belirli dönemlerde rapor vermekle görevli bulunmaktadır.

Söz konusu projede Fonun sorumluluğu, anılan protokol kapsamındaki projelerle ilgili finansmanı sağlamak ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtasıyla Kooperatif üyelerinin 3294 sayılı Kanun kapsamında olup olmadığını kontrol etmek ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile birlikte projelerin izleme ve değerlendirmesini yapmaktır. Projeden yararlanacak vatandaşlarımız, ilgili SYD Vakfı tarafından belirlenmekte kooperatif şeklinde koordine edilmesi ise İl Tarım Teşkilatı tarafından gerçekleştirilmektedir. Kooperatifler, süt sığırcılığı konusunda en fazla 120 ortak için kişi başı 2'şer baş inek, koyunculuk konusunda 50 ortak için kişi başı 25'er baş koyun ve

seracılık konusunda da en az 50, en fazla 120 ortak için kişi başı 500 m² sera yapımı şeklinde desteklenmektedir. Ayrıca küçük gruplar da mevcut kooperatiflere katılmaları halinde proje desteğinden yararlanabilmektedirler.

Fayda sahipleri, proje bedelini faizsiz olarak birinci ve ikinci yılı ödemesiz olmak üzere toplam beş yıl içinde, 3 eşit taksitte ödemekle sorumludur. Borçlanma ve ödemelerin takibi ise Ziraat Bankası'nın ilgili şubeleri kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Desteklenecek projelerin sürdürülebilir olabilmesi için proje konularının bölgenin coğrafi özelliklerine sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısına uygun olup olmadığı incelenmektedir. Bu çerçevede bölgenin ekonomik yapısı, proje uygulama alanının gelişmişlik durumu, demografik özellikleri, göç, eğitim ve istihdam durumu; Türkiye İstatistik Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan bilgi ve belgeler esas alınarak değerlendirmeye alınmaktadır.

Tablo 9: 2003–2008 Yılları Arasında KASDEP Kapsamında Desteklenen Toplam Proje ve Aile Sayısı ile Aktarılan Kaynak

YILLAR	PROJE SAYISI	AİLE SAYISI	AKTARILAN KAYNAK (YTL)
2003	12	1.150	5.752.752
2004	158	12.746	88.432.972
2005	208	14.617	115.178.557
2006	128	9.583	84.631.092
2007	183	12.716	118.056.785
2008	134	9.155	65.849.816
TOPLAM	823	59.967	477.901.974

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/229/KASDEP/>

4.2.1.3.2. SRAP (Sosyal Riski Azaltma Projesi)

Cumhuriyet tarihinin en büyük krizi olarak bilinen ve kamuoyunda "Kara Çarşamba" olarak adlandırılan 21 Şubat 2001 ekonomik krizinin, ekonomik yaşamda yarattığı sarsıntının etkileri, kendisini kısa zamanda sosyal alanda da hissettirmiştir. Yaşanılan ekonomik kriz, binlerce işyerinin kapanmasına yol açıp yüz binlerce kişiyi işsiz bırakmıştır. Krizin hemen sonrasında tüm ülkede toplu eylemler gerçekleştirilirken

Türkiye'nin bir sosyal patlamanın eşiğinde olup olmadığı konusu, gerek siyasi çevrelerde gerekse toplumsal örgütler nezdinde tartışılan bir sorun haline gelmişti (Zabcı, 2003: 216).

IMF ve Dünya Bankası, 21 Şubat'taki ekonomik krizle birlikte daha bir katmerleşen işsizlik ve yoksulluğun, Türkiye'de sosyal gerilimi artıracığı düşüncesiyle bazı önlemler almaya girişmiştir. Bunlardan biri; 2002 bütçesinde sağlık ve eğitim gibi sosyal harcamalarda bir artışın öngörülmesidir. Bir diğeri ise Dünya Bankası'nın desteklediği ve Banka tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde onaylanarak başlatılan "Sosyal Riski Azaltma Projesi"dir (Zabcı, 2003: 217). Projenin adında ve içeriğinde "Sosyal Risk" deyiminin kullanılması anlamlıdır.

Sosyal yardım sisteminin güçlendirilmesi ve reform programının olumsuz sosyal etkilerinin azaltılması için T.C. Hükümeti ile Dünya Bankası arasında 14 Eylül 2001 tarihinde imzalanan Sosyal Riski Azaltma Projesi adıyla yapılan anlaşma ile sağlanan kaynak, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün kullanımına ayrılmıştır. Bu anlaşmayla Türkiye'de kısa ve uzun dönemde yoksulluğun giderilebilmesi amaçlanmıştır.

2002 yılında uygulamaya konulan ve 31 Mart 2007 tarihinde son bulan SRAP, birbiriyle bağlantılı dört bileşenden oluşmaktadır. Bunlar:

- Yaşanan ekonomik krizin muhtaç nüfus üzerindeki etkisini azaltma (Hızlı Yardım Bileşeni),
- Yoksullara hizmet ve sosyal yardım sağlayan devlet kurumlarının kapasitesini artırma (Kurumsal Gelişim Bileşeni),
- Temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi için nüfusun en yoksul %6'lık bölümüne yönelik bir sosyal yardım sistemi kurma (Şartlı Nakit Transferi Bileşeni),
- Yoksulların gelir elde etme ve istihdam fırsatlarını artırma (Yerel Girişimler Bileşeni),

SRAP 31.03.2007 tarihi itibariyle sona ermiş olmasına karşın bu proje ve yardım başlıkları ile ilgili uygulamalar halen devam etmektedir.

SRAP, bir sosyal yardım projesidir. Özellikle ilk iki aşaması; yani hızlı yardım bileşeni ve şartlı nakit transferi, yoksullukla "dolaysız" mücadele yöntemidir. İngiltere'deki Yoksul Yasaları'ndan başlayarak tarih içinde yoksullara yapılan sosyal yardımların sonuçlarına da bakıldığında bu yardımların yoksulluğu ortadan kaldırmadığı bilinen bir gerçektir.

SRAP'ın dolaysız mücadele yöntemlerinden olan hızlı yardım bileşeni ve Şartlı Nakit Transferlerine daha önceden değinildiği için burada ayrıca değinilmeyecektir.

SRAP'ın son bileşeni olan "yerel girişimler bileşeni", toplum kalkınmasına yönelik projeler uygulanmasını, istihdam olanaklarının genişletilmesini ve yoksulluğun azaltılmasını amaçlamaktadır.

Yerel Girişimler Bileşeni altında çeşitli proje destekleri uygulanmaktadır. Bunlar:

Gelir Getirici, İstihdam Eğitimi, İşbirliğine yönelik sosyal yardım/hizmet amaçlı, geçici istihdam ve toplum kalkınması proje destekleridir.

4.2.1.3.3. Gelir Getirici Proje Destekleri

Gelir getirici projelerin amacı; yoksul birey ya da hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını uzun süre devam ettirebilmeleridir. Uygulanacak projelerin teknik ve ekonomik olarak yerel koşullara uygunluğunun yanında üretilecek ürün veya hizmetin yöresel satış ve pazarlama olanaklarının bulunması da gerekmektedir.

Bitkisel-hayvansal üretim, tarımsal ürün işleme, hediyelik-turistik eşya üretimi, market işletmeciliği, kuaförlük, terzilik, elektronik eşya satışı, el sanatları, mobilya üretimi ve satışı, konfeksiyon, çiçekçilik, lokantacılık, kırtasiyecilik, elektrikçilik, tornacılık, gümüş eşya üretimi, doğalgaz- sıhhi tesisatçılık vb. konulardaki projelere destek verilmektedir.

Gelir getirici projeler için kırsal ve kentsel alanda kişi başına en fazla 15.000.-TL destek sağlanmaktadır. Gelir getirici projelerde geri dönüşler; ilk iki yıl ödemesiz, sonraki altı yıl, altı eşit taksitte olmak üzere 8 yıl vade ile faizsiz olarak gerçekleştirilmektedir.

Tablo 10: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Gelir Getirici Küçük Ölçekli Proje Destekleri

Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
11.625	107.002	216.910.823

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/209/Gelir+Getirici+Proje+Destekleri/>

4.2.1.3.4. İstihdam Eğitimi Proje Destekleri

İstihdam eğitimi projelerinin amacı; yoksul kadınlara, işsiz gençlere düzenlenecek kısa süreli kurslarla çeşitli teknik ve sosyal beceriler kazandırılması ve bu kişilerin daha nitelikli iş bulmalarının sağlanmasıdır. Eğitimlerde eğitim konularına benzer alanlarda çalışma yapan kamu ve sivil toplum kuruluşları (Vakıflar, dernekler, sanayi, ticaret ve esnaf odaları, kooperatifler, birlikler vb.) ile işbirliği yapılarak istihdam güvencesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Elektronik eşya tamiri, forklift operatörlüğü, gemi kaynakçılığı, sekreterlik-ön muhasebe, tesisatçılık, yaşlı bakıcılığı vb. konulardaki projelere destek verilmektedir.

Tablo 11: 2003–2008 (Kasım) Dönemi İstihdam Eğitimi Proje Destekleri

Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
503	15.922	12.211.326

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/208/Istihdam+Egitimi+Proje+Destekleri/>

4.2.1.3.5. İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Proje Destekleri

Sosyal hizmet projelerinin amacı; sokakta çalışan/yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklere, işsiz gençler ve yoksullara sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması için toplum merkezleri veya sosyal amaçlı merkezlerin kurulması ya da mevcut merkezlerdeki programların çeşitlendirilmesidir.

Bu kapsamdaki projelerde öncülüğün, sivil toplum kuruluşları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından yapılması beklenmektedir. SHÇEK'in,

bugüne kadar ulaşılamayan gruplara ulaşmak, yeni yöntem veya hizmetlerin pilot uygulamasını yapmak amacıyla hazırladığı projeler dikkate alınıp değerlendirilmektedir.

Tablo 12: 2003–2008 (Kasım) Dönemi İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Proje Destekleri

Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
2.814	756.564	61.801.095

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/207/Isbirligine+Yonelik+Sosyal+Hizmet+Proje+Destekleri/>

4.2.1.3.6. Geçici İstihdam Proje Destekleri

Geçici istihdam projelerinin amacı; toplumun ortak yararı için uygulanacak çeşitli projelerde ihtiyaç duyulan işgücünün kısa süreli istihdamla karşılanması, yoksul işsizlerin çalıştırılması ve bu kişilerin geçici de olsa para kazanıp aile geçimine katkı sağlamasıdır.

Tablo 13: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Geçici İstihdam Proje Destekleri

Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
732	5005	6.447.930

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/206/Gecici+Istihdam+Proje+Destekleri/>

4.2.1.3.7. Toplum Kalkınması Proje Destekleri

Toplum kalkınması projelerinin amacı; entegre bir yaklaşımla geniş alanlarda birbirini tamamlayıcı birden fazla projenin birlikte uygulanması ve bu kapsamda toplum kalkınmasına yönelik çalışmalar ile gelir getirici, eğitim içerikli ve sosyal hizmet projelerinin birlikte uygulanabilmesine olanak tanınmasıdır.

Tablo 14: 2003–2008 (Kasım) Dönemi Toplum Kalkınması Proje Destekleri

Desteklenen Proje Sayısı	Desteklenen Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak (TL)
21	10.029	5.076.363

Kaynak: <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/205/Toplum+Kalkinmasi/>

4.2.1.4. Periyodik Pay Aktarımı ile Yapılan Yardımlar⁸

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlara en yakın noktada ve esnek bir anlayışla yerinde yardım yapılabilmesi için il ve ilçelerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına her ay periyodik kaynak aktarılmaktadır.

Periyodik paylar; ilin/ilçenin nüfusu ile doğru orantılı, gelişmişliği ile ters orantılı olarak nüfus ve sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi esas alınarak hesaplanmaktadır. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki vakıflara %50 oranında daha fazla pay aktarılmaktadır.

Tablo 15: Periyodik Pay Aktarımları (TL)

2003	2004	2005	2006	2007	2008
108.964.000	158.617.000	194.052.700	221.602.300	295.112.100	423.730.400

Kaynak: SYDGM, 2009

Vakıflarca daha fazla vatandaşımıza yardım imkânı sağlanması amacıyla 2004 Ekim ayından itibaren periyodik paylar %50 oranında artırılmıştır. 2005 yılında Vakıflara aylık gönderilen periyodik paylar 22,5 milyon YTL iken 2006 yılında bu miktar artırılmış ve 25 milyon YTL'ye çıkarılmıştır.

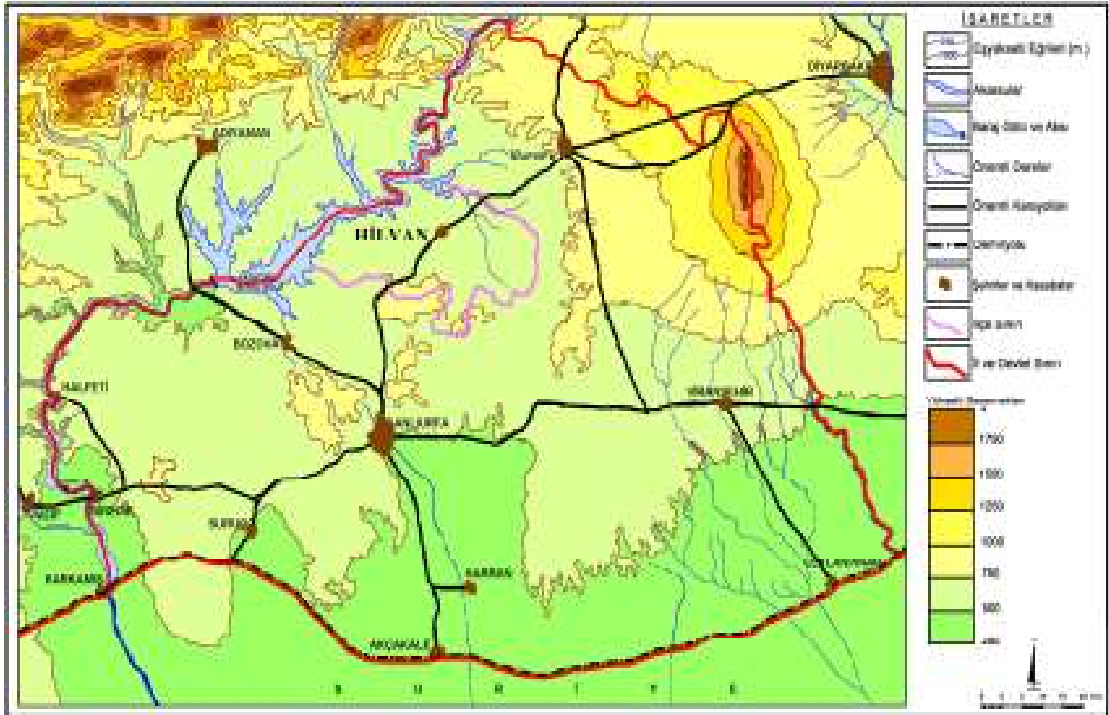
⁸ Bu bölümün hazırlanmasında kurumun resmi internet sitesi “www.sydgm.gov.tr” adresinde yer alan bilgiler temel alınmıştır.

BÖLÜM V

5.1. Hilvan İlçesinin Sosyo-Ekonomik Profili

Coğrafi bölge ayırımına göre Hilvan, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat bölümünde yer alan Şanlıurfa iline bağlı bir ilçe merkezidir. Şanlıurfa ilinin kuzeyinde yer alan Hilvan'ın, kuzeydoğu ve doğusunda Siverek ilçesi, güneyinde Şanlıurfa merkez ilçesi, güneybatısında Bozova ilçesi, kuzey, kuzeybatı ve batısında ise Atatürk Baraj Göleti yer almaktadır. Hilvan ilçesinin idari sınırları, fiziki coğrafya açısından incelendiğinde genel olarak kuzey ve kuzeybatısı (Fırat nehri üzerinde kurulan Atatürk Barajı Göleti) ile kuzeyi (Çam Çayı) doğal sınır niteliğindedir (Şekil 1).

Şekil 1: Hilvan İlçesi ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası

Hilvan ilçesi ve çevresi, gerek coğrafi konumu gerekse sahip olduğu ekonomik potansiyeli itibarıyla gelişmeye müsait bir yöre konumundadır. Öte yandan, GAP ile birlikte ilçe ve yakın çevresinde gerçekleşen (Atatürk Barajı Göleti, GAP Uluslararası Hava Limanı), inşaat çalışmaları, devam eden (otoyol, bölünmüş yol) ve planlama

aşamasında (Hilvan Pompaj Sulaması) olan projelerin direk ve dolaylı etkisiyle önemli bir konuma gelmiş ve gelmeye devam etmektedir. GAP ile Hilvan'ın kalkınması için oluşan bu avantajların başında;

- 1989 yılında hazırlanan GAP Master Planı; bölgede “Kırık Gelişme Aksı” olarak tanımlanan Gaziantep-Şanlıurfa-Diyarbakır aksını esas gelişme eksenini olarak öngörmüştür. Hilvan'ın, söz konusu kırık gelişme aksının Şanlıurfa-Diyarbakır karayolunun üzerinde bulunması,
- Hilvan'ın, 15 km'lik mesafe ile GAP Uluslararası Hava Limanı'na en yakın ilçe merkezi konumunda olması,
- İlçenin kuzeyi, kuzeybatısı ve batı sınırını, Atatürk Baraj Göleti oluşturmaktadır. Bunun da tarımsal sulama, balıkçılık ve rekreasyon turizm faaliyetlerinin gelişmesi bakımından önemli bir potansiyel sunması,
- GAP Master Planı'nda GAP Bölgesi'nin “Tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracat üssü” olacağı öngörülmüştür. Bu açıdan bakıldığında ilçe yüzölçümünün %79'unun tarıma elverişli olması,
- GAP süreci ile birlikte Hilvan'ın; bölünmüş ve otopan karayolu ile Şanlıurfa'ya, GAP Bölgesi'ne ve Türkiye'nin her tarafına ulaşımının kolaylaşması; GAP Uluslararası Hava Limanı ile dünya ülkelerine ulaşım fırsatı yakalaması; Akçakale Gümrük Sınır Kapısı ve Habur Sınır Kapısı ile Ortadoğu ülkelerine ulaşım ağının önemli noktalarına yakın olması, gelmektedir.

Ancak Hilvan'ın gelişmesini olumsuz yönde etkileyen faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında Hilvan'ın bağlı olduğu Şanlıurfa'ya yakın olması nedeniyle gerek Hilvan ilçe merkezinde gerekse ilçeye bağlı kırsalda yaşayan, belli bir sosyo-ekonomik seviyeye ulaşan yöre insanı Şanlıurfa il merkezine göç etmektedir. Nitekim bu konuya ilişkin 1994 yılında yapılan bir araştırmaya göre kırsal kesimde yaşayanların göç etmeleri durumunda, öncelikle kendi bulunduğu ildeki şehir merkezlerini tercih ettiği belirtilmektedir. (GAP-BKİ, 1994: 5).

5.1.1. Tarım

Tarım alanlarını, tek ve mevsimlik üretim için ayrılmış alanlar (ekili alanlar) ile uzun ömürlü tarımsal bitkilere ayrılmış alanlar (dikili alanlar) şeklinde ele almak mümkündür. Hilvan ilçesinde, tarım alanı olan 102562 hektar alanın yaklaşık % 97,5'i (100000 ha) "ekili", % 2,5'i (2562 ha) ise "dikili" alan olarak kullanılmaktadır. Ekili ürünlerin başında arpa, buğday, mercimek, pamuk, nohut, susam ve mısır gelmektedir. İlçede yıldan yıla değişmekle beraber ekili alanların yaklaşık % 5 ila 10'u (5000–1000 ha) nadasa ayrılırken; yaklaşık % 1'i de (1000 ha) sebzelere (biber, domates, patlıcan, karpuz, kavun, acur, bamya, nane, maydanoz, yeşil soğan vb.) ayrılmaktadır (Tablo 16). Ekili alanlara göre çok az bir yer kaplayan dikili alanların % 72,6'sı (1860 ha) bağ alanları, % 19,8'i (507 ha) fıstık alanları ve % 7,6'sını ise diğer meyve ağaçları (badem, nar, incir, içde, ceviz, şeftali, kiraz, kayısı vb.) oluşturmaktadır.

Tablo 16: Hilvan İlçesinde Yetiştirilen Belli Başlı Ekili-Dikili Tarımsal Ürünlerin Ekim Alanı (Ha) ve Verim Durumu (Da/Kg)

Arazi Kullanım Durumu		Alan (HA)	Sulu Koşullarda Verim (Da/Kg.)	Kuru Koşullarda Verim (Da/Kg.)
Ekili Alanlar	Arpa	35000–40000	308	275
	Buğday	25000–30000	575	422
	Mercimek	15000–20000	175	-
	Pamuk	5000–10000	430	-
	Nohut	1500–2000	125	-
	Susam	700–1000	-	90
	Sebze	750–1000	-	-
	Mısır	500–600	875	-
	Nadas Alanı	5000–10000	-	-
Meyve Alanlar		2500–2600	-	-
Toplam		102562		

Kaynak: Hilvan Tarım İlçe Müdürlüğü, 2006.

5.1.2.Sanayi

GAP ile birlikte sanayi sektörü Şanlıurfa için son dönemlerde en fazla gelişme kaydeden sektör olmuştur. İlimiz sanayileşmekte olan illerimizden birisidir. Sanayi İl

Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre, 2006 yılı itibariyle, 226'sı Şanlıurfa merkez ilçede, 52'si de diğer ilçe merkezlerinde olmak üzere toplam 279 sanayi tesisi bulunmaktadır.

Sanayi kuruluşlarının Merkez ilçe ve diğer ilçelere dağılımına bakıldığında, kuruluşların büyük bir kısmı (226 adet) merkez ilçede toplanmıştır. Merkez ilçeyi Birecik (15), Siverek (8), Akçakale (5), Ceylanpınar (5) ve Hilvan (4) izlemektedir. Bütün ilçelerin ortak noktası, sahip oldukları sanayi kuruluşlarının büyük bir kısmının tekstil (123) ve gıda (93) sektörlerinden oluşmuş olmasıdır. Tekstilde pamuk, çırçır ve prese; gıda da ise bulgur, mercimek ve ham yağ alt sektörleri ön plana çıkmaktadır.

Hilvan'da 2 çırçır-prese, 1 mercimek ve 1'i de yem olmak üzere 4 adet fabrika bulunmaktadır. Bununla birlikte ilçede küçük ölçekli demir doğrama atölyeleri, marangoz, oto tamircileri, un fabrikaları, ekmek fabrikaları bulunmaktadır. Gerek ilimizin gerekse çevre illerin yem ihtiyacını karşılayacak kapasitede olan yem fabrikasından ayrıca bahsetmek gerekir.

5.1.3. Nüfus ve Demografik Özellikler

5.1.3.1. Nüfus

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar dinamik bir konu olan nüfus; sürekli niceliksel ve niteliksel bir değişim geçirmektedir. Bu değişimin en belirgin özelliği ise, idari birimler ve kırdan kente doğru gerçekleşen göç olgusudur. Türkiye'de 1950'li yıllarda az gelişmiş illerden gelişmiş illere doğru başlayan göçler, 1960'lı yılların başında yurtdışına taşarak yoğunluğunu günümüze kadar sürdürmüştür. 1950'li yıllarda başlayan ekonomik ve sosyal kalkınmaya paralel olarak kırsal ve kentsel yörelerde başlayan yapısal değişim kırsal iticiliğini, kentin çekiciliğini artırmış; nüfusun kentlere doğru yönelmesine neden olmuştur (DİE, 1998: 49).

Türkiye'de olduğu gibi Şanlıurfa'da da nüfusun kentlere doğru yönelmesinde çok sayıda faktör etkili olmaktadır. Bu faktörlerin başında ise kırsal kesimdeki yüksek doğurganlık, işgücü arzı ile birlikte gizli işsizliğin artması, toprağın parçalanarak üretimin

ve verimin azalması gösterilebilir. Ayrıca bu kesimde tarımsal gelirin ve toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı, tarımda makineleşme ile birlikte işgücü talebinin nisbi olarak azalması ve sosyal altyapının yetersizliği kentlere göçü hızlandırmaktadır. Bu olgular yanında kentsel kesimlerde istihdam, eğitim, sağlık imkânlarının daha çok olmasının yanında kültürel faaliyetlerin fazlalığının yarattığı cazibe de göçü artıran unsurlardandır (DİE, 1998: 49).

1926 yılında Hilvan ilçesinin kurulmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti döneminde yapılan ilk nüfus sayımı olan 1927 yılından 2000 yılına kadar Hilvan nüfusu sürekli artmıştır. 1927 yılında yapılan nüfus sayımında, ilçe merkezinin nüfusu 602 kişi iken, 1940 yılında 2,2 katlık bir artışla 1344 kişiye yükselmiştir. 1940–1950 döneminde Türkiye genelinde olduğu gibi İkinci Dünya savaşı nedeniyle nüfus artış oranı düşmüştür. İkinci Dünya savaşından sonra 1950–1960 yılları arasında nüfus artış oranı, tekrar hızlı bir yükselişe geçmiştir. 1970–1980 yılları arasında on yıllık periyotta ise ilçe merkezi nüfusu fazla artmamıştır.

Bunun temel nedeni; bu dönemde yörede yoğun şekilde siyasi çatışmaların yaşanmış olmasıdır. Siyasi nedenlerle yapılan baskılar sonucu can ve mal güvenliğinin ortadan kalkmasıyla insanlar ilçe dışına göç etmişlerdir. 1980–1990 döneminde ise 2,5 kat bir nüfus artış hızı gerçekleşmiştir. Bu dönemde ilçe nüfus artış hızının bu kadar yüksek olmasının nedeni ilçe merkezinin yoğun göç almasıdır. İlçe merkezine göç edilmesinin iki sebebi vardır: Birincisi; halkın eğitim, sağlık ve iş imkânlardan yararlanmak için kasaba ve şehirlere hızla göçü; ikincisi ise Atatürk Barajı Göleti'nin oluşması sonucunda su seviyesinin yükselmesiyle birçok yerleşim birimin suyun altında kalmasıdır. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 16.205 kişi ilçe merkezinde, 22.428 kişi ise köy ve köylere bağlı mahallelerde olmak üzere toplam olarak ilçede 38.633 kişi yaşamaktadır. 2007 yılında yapılan ADNS sonuçlarına göre Hilvan ilçesinde 22.181 kişi ilçe merkezinde, 18.509 kişi ise köy ve köylere bağlı mahallelerde olmak üzere toplam 40.690 kişi yaşamaktadır.

Tablo 17: Şanlıurfa İlinde İlçeler Bazında Kırsal Nüfus Miktarı Ve Oranı (%)

	Yıllar							
	1980		1990		2000		2007	
	Kişi sayısı	Artış Oranı (%)	Kişi sayısı	Artış Oranı (%)	Kişi sayısı	Artış Oranı (%)	Kişi sayısı	Artış Oranı (%)
Hilvan								
Kır	15929	73,9	21414	60,2	22428	58,2	18509	45,5
Kasaba	5635	26,1	14152	39,8	16094	41,8	22181	54,5
Toplam	21564	100,0	35566	100,0	38522	100,0	40690	100,0

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı Sonuçları

5.1.4. Eğitim

İnsanların eğitim seviyeleri bir bölgenin gelişmesini doğrudan etkiler. Eğitim toplumun bireyelerine bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra tutum ve düşüncelerini de değiştirir. GAP Bölgesinde eğitim düzeyi çeşitli nedenlere bağlı olarak genelde düşük bir seviyededir. Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında Şanlıurfa'nın ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Şanlıurfa Ve Türkiye Ortalamasına Göre Okuma-Yazma Oranları

Okuma-yazma	Şanlıurfa (%)			Türkiye (%)		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Bilen	82	52	68	91	79	85
Bilmeyen	18	48	32	9	21	15

Kaynak: (www.sanlıurfa.gov.tr)

Tablodan da görüldüğü üzere Türkiye'de okur-yazar olmayanların oranı erkeklerde %9, kadınlarda %21 iken Şanlıurfa da okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranı %18 ve kadınların oranı ise %48'dir. Diğer bir ifadeyle, Şanlıurfa'da okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranı Türkiye genelinde okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranının iki katı kadar iken kadınlarda bu oranın iki katını da geçtiği görülmektedir.

Hilvan ilçesinde, 8'i ilçe merkezinde olmak üzere, toplam 60 ilköğretim okulu mevcuttur. Söz konusu 60 ilköğretim okulunda 221 derslik bulunmakta ve derslik başına ortalama 42 öğrenci düşmektedir. Derslik başına düşen bu ortalama, il ortalamasının altında olmakla beraber ideal bir sayı değildir. 2006–2007 eğitim-öğretim yılında, Şanlıurfa'da ilköğretimde okuyan toplam öğrenci sayısının (339.351 öğrenci) %2,8'i (9372

öğrenci) Hilvan ilçesinde okumaktadır. İlköğretimde okuyan öğrencilerin hem ilde hem de Hilvan'da %55'i erkek, %45'i de kız öğrencilerden oluşmaktadır.

2006–2007 eğitim-öğretim döneminde okula yeni kayıt olan öğrencilerin cinsiyetlerine bakıldığında, oranlar eşitlenmiş durumdadır. Bu dönemde, Hilvan ilçesinde mezun olanların %33'ü, halen devam edenlerin %45'i ve yeni kayıt olanların ise %50'sinin kız öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Bu durum, son yıllarda en azından ilköğretim aşamasında gittikçe kızların okula gönderilme oranının arttığını göstermektedir.

Ayrıca Hilvan ilçe merkezinde Mustafa Kemal İ.Ö.O., Ülkü İ.Ö.O., Y.İ.B.O., Yavuz Sultan Selim İ.Ö.O.'nda birer sınıf olmak üzere toplam 5 adet bilgi teknoloji sınıfı bulunmaktadır.

Şanlıurfa ilinde 39'u genel 34'ü de mesleki olmak üzere toplam 73 orta öğretim okulu ve bu okullarda 1014 derslik bulunmaktadır. Orta öğretim de 5242'si genel lisede, 1492'si de mesleki lisede olmak üzere toplam 6.734 öğrenci okula devam etmektedir. Hilvan ilçesinde Hilvan Lisesi ve Kız Meslek Lisesi olmak üzere 2 ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Hilvan lisesinde 581'i erkek, 88'i kız olmak üzere 669 öğrenci; Kız meslek lisesinde ise 106 kız öğrenci okumakta olup Hilvan da orta öğretimde toplam 775 öğrenci eğitim-öğretime devam etmektedir.

İlköğretimde okuyan kız öğrencilerin oranı %45 iken, orta öğretimde okuyan kız öğrencilerin oranı %25'e inmiştir. Dikkat çeken önemli bir nokta ise, ilköğretimden mezun olanların (755 öğrenci) sadece %28,9'u (218 öğrenci) orta öğretime devam edebilmektedir. Orta öğretime devam eden toplam 218 öğrenciden 76'sı kız, 142'si ise erkek öğrencidir.

Hilvan ilçe merkezinde biri Hilvan Lisesi ve biri de Hilvan Kız Meslek Lisesinde olmak üzere 2 adet bilgisayar laboratuvarı mevcuttur.

5.1.5. Sağlık

Eğitim gibi sağlık da insan gücünün niteliğini belirleyen önemli bir faktördür. Toplumun gelişmesi ancak sağlıklı ve üretken bireylerle mümkün olabilir. Bu da ancak koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerin sunulmasıyla sağlanabilir. Sağlık, alt yapı

hizmetleri ve insanların bu hizmetlerden yararlanma durumu; ilçenin sağlıkla ilgili genel durumu hakkında bilgi verir. Bu açıdan bakıldığında ilçedeki sağlık, altyapı ve hizmetlerinin genel görünümü şöyledir:

Hilvan İlçesinde sağlık hizmetleri; 1 devlet hastanesi, 2 tanesi ilçe merkezinde olmak üzere toplam 4 sağlık ocağın da, 98 sağlık personeli ve 20 yardımcı personel ile yürütülmektedir. Devlet hastanesi ilçeye 24 saat hizmet vermektedir.

5.1.6. Ticaret

Hilvan ilçesi, fonksiyonel olarak son zamanlarda bir şehirleşme eğilimi içerisine girmiştir. Yakın tarihe kadar ilçede 1 lokanta, çok sayıda küçük bakkal, 4 petrol istasyonu ve kamuya ait bir yem fabrikası mevcut idi. Son yıllarda ilçede yem fabrikası dışında 2 çırçır fabrikası, 1 bakliyat (mercimek) fabrikası ve çok sayıda halı ve yün ipliği atölyeleri faaliyete geçmiştir. Buna ilaveten Hilvan Küçük Sanayi Sitesi'nin de yaklaşık yarısı (45 işyeri) faaliyette geçmek üzeredir.

İlçe ticaretini birinci derecede tarım ürünleri oluşturmaktadır. Hilvan'da buğday pazarının olmayışı nedeniyle üretilen buğday, arpa, mercimek gibi tahıl ürünlerinin büyük bir kısmı Siverek ve Şanlıurfa buğday pazarlarında değerlendirilmekte arpanın bir kısmı RAMAŞ Hilvan Yem Fabrikasına satılmaktadır. Son yıllarda giderek üretimi artan pamuk ise ya ilçedeki çırçır fabrikalarına ya da Şanlıurfa da faaliyet gösteren çırçır fabrikalarına verilmektedir.

Yetiştirilen tarımsal ürünlerin başında buğday, arpa, mercimek, mısır, nohut, biber, domates, patlıcan, karpuz, kavun, soğan, sarımsak gelmektedir. Hayvancılık ilçe halkının bir diğer geçim kaynağı olup, tepelik ve engebeli alanlarda koyun ve keçi yetiştirilir. Yağ, peynir, yün, deri, süt ve et üretilmektedir. Aile işletmeciliğine dayalı olarak üretilen beyaz peynirin ihtiyaç fazlası satılması için Şanlıurfa'ya gönderilir.

5.1.7. İstihdam

Bir sektörde işe uygun nitelikli insan gücünün bulunması, istihdamda ihtiyaç duyulan yeterli sayıda nüfusun bulunmasından daha önemlidir. Hilvan ilçesi bu bakımdan incelendiğinde, bu durum ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. “Bölgede büyük potansiyel işgücü varlığına karşın, eğitilmiş ve nitelikli işgücü istihdam olanakları sınırlıdır. Örneğin, sanayi için ucuz işgücü çekicidir ama sanayicinin başarısı için işgücünün eğitilmiş ve nitelikli olması gerekir yoksa ne iş olsa yapmaya hazır bir işçi kitlesi sanayinin gelişmesini sağlayıcı bir faktör değildir. Bu işgücüne sanayiden gelen bir talep olmayınca da çalışma alanı olarak tarım sektörü tek seçenek olmaktadır” (Gürcan, 2002: 99).

Hilvan ilçesinde faal nüfusun %41,2’si tarım sektöründe, %38,3’ü hizmet sektöründe ve %20,6’sı sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Şanlıurfa iline bağlı ilçeler arasında kırsal kesiminde en çok göç veren ilçelerden birisi Hilvan ilçesidir. Ancak 1990’dan sonra çok az da olsa sulamaya açılan alanların (5000 ha üzerinde) artmasıyla Hilvan’ın kırsalında göç kısmen bloke edilmiştir. Hilvan’da yaşayan insanların büyük bir kısmı geldikleri köyleri ile bağlarını koparmamış olduklarından, özellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinde ilçeden ayrılarak kendi tarım alanlarında veya mevsimlik işçi olarak il dışında başka illerin tarım arazilerinde çalışmaktadırlar.

5.1.8. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin, Türkiye’nin az gelişmiş bir bölgesi olduğunu gerek resmi gerekse resmi olmayan, bölgeyle ilgili yazılmış birçok eserde açık bir şekilde görmek mümkündür. GAP İdaresi’nce hazırlanan Master Plan’da da projenin ana hedefinin var olan bölgesel ve bölgelerarası dengesizlikleri gidermek olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” araştırmasında, İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Demografi, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, mali, altyapı ve diğer refah göstergeleri olmak üzere başlıca 10 alt kategori içerisinde incelenen

toplam 58 adet değişken kullanılarak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ölçülmek istenmiştir.

2003 yılındaki idari yapı esasına göre 81 il arasında sosyo-ekonomik yönden en gelişmiş ilin İstanbul olduğu tespit edilmiştir. İstanbul’u takiben ikinci sırada Ankara, üçüncü sırada ise İzmir yer almaktadır. 81 il içerisinde en geri kalmış ilimiz Muş’tur. Bu ili Ağrı, Bingöl ve Şırnak takip etmektedir.

Araştırmaya göre sosyo-ekonomik yönden en gelişmiş illerin Marmara ve Ege Bölgeleri’nde, en geri kalmış illerin ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde toplandığı tespit edilmiştir. Marmara en yüksek indeks değerine sahip iken Doğu Anadolu en düşük indeks değerine sahip bulunmaktadır. Ege ve İç Anadolu Bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik indeks değerleri birbirine yakın bulunmaktadır. Karadeniz Bölgesinde Güneydoğu Anadolu’nun ardından sosyo ekonomik gelişmenin en düşük olduğu üçüncü bölge durumundadır.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik yönünden il grupları incelendiğinde, beşinci derece gelişmiş illerin tamamının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer aldığı görülmektedir. Dördüncü derece gelişmiş illerin çoğunluğu Karadeniz Bölgesi’nde, bir kısmı da yine Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yer almaktadır. Üçüncü derece gelişmiş illerin çoğunluğunun İç Anadolu Bölgesi’nde olduğu görülmektedir. İkinci derece gelişmiş illerin çoğunluğu Akdeniz Bölgesi’nde, bir kısmı ise (Kırklareli, Tekirdağ, Balıkesir) Marmara Bölgesi’nde toplanmıştır (Aktan, 2002:309–310).

Söz konusu araştırma, “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” adıyla ilçeler bazında da yapılmaktadır. Buna göre, merkez ilçe dahil Şanlıurfa iline bağlı 11 ilçenin 1996 yılında 858 ilçe arasındaki sıralaması ile 2003 yılında 872 ilçe arasındaki sıralaması Tablo 19’da verilmiştir. Bu sekiz yıllık dönem içerisinde Şanlıurfa’nın ilçelerinden sadece Birecik ilçesi bir gelişme kaydederken, Merkez ilçe de dahil diğer 10 ilçe, 1996 yılındaki yerlerini koruyamamış daha da gerilemişlerdir. Hilvan ilçesi 1996 yılında 858 ilçe arasında 723. sırada, 2003 yılında ise 872 ilçe arasında 794. sırada yer almıştır. Her iki dönemde de Hilvan, Şanlıurfa ilinin 11 ilçesi arasında 8. sırada yer almıştır (Tablo 19).

Diğer önemli bir nokta ise, ilçeler bazında 2003 yılında yapılan bu sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında, Şanlıurfa merkez ilçe (146. sıra) hariç, diğer 10 ilçenin 872 ilçe arasında ilk 400 ilçe içerisinde yer almamasıdır. Yapılan detaylı analizlere göre “alt kademelerde yer alan ilçelerin en önemli ortak özelliği tarım sektörü ağırlıklı bir yapı sergilemeleri ancak tarımsal verimliliğin düşük ve tarımda gizli işsizlik oranlarının yüksek olması” dikkat çekmektedir (DPT, 2004; 75).

Tablo 19: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

İlçe Adı	1996		2003			Değişim Durumu
	858 İlçe İçindeki Gelişmişlik Sıralaması	İl İçinde Gelişmişlik Sıralaması	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sıralaması	İl İçinde Gelişmişlik Sıralaması	Gelişmişlik Grubu	
Merkez	105	1	146	1	2	-
Birecik	458	2	407	2	3	+
Viranşehir	669	6	694	3	5	-
Ceylanpınar	489	3	718	4	5	-
Siverek	640	5	755	5	6	-
Suruç	694	7	756	6	6	-
Bozova	596	4	792	7	6	-
Hilvan	723	8	794	8	6	-
Halfeti	801	10	809	9	6	-
Akçakale	761	9	814	10	6	-
Harran	830	11	857	11	6	-

Kaynak: DPT, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 2004.

5.2. HILVAN SOSYAL YARDIMLASMA VE DAYANISMA VAKFI'NIN YOKSULLUKLA SAVAŞIMA YÖNELİK FAALİYETLERİ

Hilvan İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile 1986 yılında kurularak Genelge hükümleri doğrultusunda Ülkemizde bir tek aç ve açıkta insanın kalmamasını hedefleyerek faaliyetlerine başlamıştır.

Hilvan ilçesinin Sosyo-Ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak SYDGM'nin misyonu hedef alarak adil bir gelir dağılımının sağlanmasına katkıda bulunmak, yoksullukla mücadele kapsamında kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak, temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun nüfusun en yoksul diliminde yer alan vatandaşları sosyal yardımlarla desteklemek; üretim ve istihdama yönelik projeleri sürekli kılarak vatandaşların toplumsal hayata entegre olmalarını sağlamak, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar ve diğer paydaşlar ile eşgüdüm içerisinde çalışarak sosyal yardımların etkin bir biçimde dağıtılmasını sağlamak ve bu doğrultuda sosyal yardım politikaları geliştirmek yönünde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (HSYDV) 1 Müdür, 2 Sosyal İnceleme Görevlisi, Geçici süreli sözleşmeli 1 proje elemanı ve 1 hizmetli ile Hilvan Hükümet Konağında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye genelindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında olduğu gibi HSYDV'de standart bir kadro yapısının bulunmaması, müdürlük pozisyonunun kadro olarak değil, sadece bir unvan olarak verilmesi ve vakfın projelerle ilgili işlevlerini düzenli bir şekilde yürütecek elemana sahip olmaması Vakıf için önemli bir eksikliklerdir.

HSYDV'de çalışan personeli eğitim durumlarına göre incelediğimizde, üniversite mezunlarının çoğunlukta olduğunu ve vakfın faaliyetlerinin tamamına yakınının üniversite mezunu personel tarafından yürütüldüğünü söyleyebiliriz. Eğitim durumunun yüksek olması, HSYDV için nitelikli personel sorununu bir nebze olsun hafifletmekle beraber ülke genelinde tüm vakıflarda olduğu gibi HSYDV'de de iş yükünün ağır olması ve personel

sayısının azlığı işlerin verimli yürütülmesini olumsuz yönde etkilemektedir. HSYDV bu ağır iş yükünü çoğu zaman mesai saatleri dışında da çalışan personel sayesinde aşmaktadır.

HSYDV, kuruluşundan bu yana hükümet binasının 3. katında bir müdür odası ve bir de personel çalışma odası olmak üzere toplam iki odada tüm faaliyetler yürütülmektedir.

HSYDV'nin fiziksel ortamının vakıfta çalışan personelin etkin ve verimli bir şekilde çalışıp hizmet üretebilmesi için yeterli olduğu söylenemez. Özellikle sosyal yardım alan vatandaşlarımızın toplumsal dışlanmışlık duygusuna kapılmamaları için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının fiziki çalışma ortamının iyileştirilmesi, müstakil binalar temin edilmesi sosyal devlet ilkesinin de bir gereğidir.⁹

HSYDV'de 3000 kayıtlı müracaatçı dosyası bulunmaktadır. Dosya sayıları temel alındığında İlçe merkezinde ikamet eden vatandaşların büyük bir bölümünün yoksul insanlardan oluştuğu görülmektedir.

Aktif dosyalardan;

1.derece muhtaçlığı bulunan 270 (dosya) kişi(her ay yardım yapılanlar),

2.derece muhtaçlığı bulunan 2606 (dosya) kişi(ihtiyaçları oldukça yardım yapılanlar),

3.derece muhtaçlığı olan ve sadece kısa süreli yardımların veya yılda 1–2 defaya mahsus yardımların verilebileceği 124 (dosya) kişinin müracaatı bulunmaktadır.

Ayrıca HSYDV' ye ait 1000 kişi kapasiteli aşevinde, muhtaç yaşlı, engelli ve fakir dul bayanlardan oluşan ve Hilvan ilçesinin en yoksul kesimini oluşturan 135 aileye günde 1 öğün 2 çeşit sıcak yemek ve 1000 adet ekmek yardımı yapılmaktadır.

Hilvan da HSYDV tarafından vakıfta dosyası olan her aileye yılda bir defa 500–750 kg kömür dağıtılmaktadır. Sadece kömürden oluşan yakacak yardımı Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Kömür İşletmeleri Müdürlüğü tarafından her vakfın mütevelli heyetince

---

⁹ T.C.Başbakanlık SYDTF, SRAP Koordinasyon Birimi, “SRAP Vatandaş Odaklı Yönetişim” konulu ve B.02.0.SYF/PKB–06- 2742 sayılı 04.02.2005 tarihinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına gönderilen yazı.

belirlenen miktar doğrultusunda aynı olarak vakıflara gönderilmekte ve vakıflar tarafından da ihtiyaç sahibi vatandaşlara dağıtılmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün transferleri dışında herhangi bir geliri bulunmayan HSYDV’de yoksul vatandaşlara daha önceki yıllarda ulaştırılan bayram yardımları, gıda yardımı olarak 4 dilim halinde 3 aylık dönemlerle gönderilmekte ve yoksul insanlara hızlı bir şekilde ulaştırılmaktadır.

Yine maddi durumu iyi olmayan fakir ailelerin, eğitim çağında olan ve eğitim öğretim hizmetlerinden faydalanan çocuklarının kitap, kırtasiye ve giyim ihtiyaçlarına yönelik aynı ve nakdi yardımlar dağıtılmaktadır. Okul öncesi eğitime devam eden fakir ailelerin çocuklarının öğle yemeği ve okul servis araçlarının ücretleri de HSYDV’ce karşılanmaktadır.

Kız çocuklarının okullaşmasına büyük önem verilen Hilvan da, köyde ikamet eden fakat ailesinin maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin öğle yemeği ve okul servis ücretleri de HSYDV’ce karşılanmaktadır.

Ayrıca Üniversitede okuyan ve maddi durumu iyi olmayan fakir aile çocuklarına eğitim öğretim döneminin 1. ve 2. dönem başlarında 2 kez eğitim yardımı yapılmaktadır. Bu yardımın hedefi; düzenli geliri olmayan veya maddi durumu çok kötü olan öğrencilerin eğitim hizmetlerinden daha iyi faydalanabilmeleri ve eğitimlerini devam ettirebilmeleri için destek sağlamaktır. Ayrıca yoksul ailelerin başarılı çocukları dershaneye gönderilerek ve dersane masrafları vakıf tarafından karşılanarak diğer öğrencilerle aynı fırsatlara sahip olmaları sağlanmaktadır.

Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) bileşeniyle, nüfusun en yoksul %6’sını hedefleyen bir sosyal güvenlik ağı oluşturulması amaçlanmaktadır.

ŞNT programı kapsamında, yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen, okuldan almak zorunda kalan ya da okul öncesi çağdaki çocuklarını düzenli sağlık kontrollerine götüremeyen aileler ile gebelikleri süresince düzenli sağlık kontrollerini yaptıramayan veya doğumlarını bir sağlık kuruluşunda gerçekleştiremeyen anne

adaylarının, ekonomik yönden desteklenmesi ve düzenli bir nakit sosyal yardım sisteminin oluşturulması öngörülmektedir (SYDGM, 2008).

Eğitim çağında olan ve ilçe merkezi ile köylerde bulunan ilköğretim okulları ve orta öğretim kurumlarında eğitimlerini sürdüren çocuklardan, 2009 yılı mayıs ayı itibariyle 7.912'si Şartlı Nakit Transferinin Eğitim kısmından faydalanmaktadır. ŞNT eğitim kısmından ödenen miktar 386.381 TL'dir.

ŞNT sağlık yardımları, 0-6 yaş grubunda bulunan çocuklarının düzenli sağlık kontrollerini yaptırmak kaydıyla ailelere HSYDV'ce ödenmektedir. 2009 yılı mayıs ayı itibariyle 0-6 yaş arası 528 çocuk ŞNT sağlık yardımından faydalanmaktadır. ŞNT sağlık yardımından faydalananlara toplam ödenen para miktarı 19.060 TL'dir. ŞNT eğitim ve sağlık yardımlarının toplamına baktığımızda, 2009 yılı mayıs ayında ödenen toplam miktar 405.441 TL gibi ciddi bir rakamdır.

Ayrıca HSYDV bünyesinde 10 yıldır faaliyetlerini sürdüren halıcılık kurslarında genç kızlar halı dokuyup aylık kişi başı yaklaşık 300 TL gelir elde ederek aile bütçelerine katkıda bulunmaktadır. HSYDV'ye ait ilçe merkezinde 2 adet, ilçeye bağlı Uluyazı köyünde 1 adet olmak üzere toplam 3 adet halı atölyesi bulunmaktadır. Halı atölyelerinden sadece ilçe merkezindekilerden birisinin binası İlçe Belediyesinden kiralama yapılarak açılmış diğer halı atölyelerinin binaları ise HSYDV'ye aittir.

HSYDV ve Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün ortaklaşa çalışmaları sonucunda meslek edindirmeye yönelik kurslar açılmakta, kursların bitiminde sertifika alan öğrencilere kendi işlerini kurmaları için projeler hazırlanmaktadır. İş kurma projelerine ağırlık verilerek vatandaşlarımızın kendi geçimini temin etmeye yönelik sürdürülebilir bir iş sahibi olmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Bu hedeften hareketle; 2009 yılında halı hazırda 12 proje hayata geçirilmiş ve 23 kişi bu projeler sayesinde kendi işyerlerini kurarak kendi kazançlarını elde etmeye başlamışlardır. Bu projeler terzilik, bilgisayar tamirati, su tesisatçılığı, giyim, kozmetik vb. gelir getirici alanlardaki projelerdir. Önceden mevcut projelerle birlikte şu anda 54 Projeye ulaşılmıştır ve bunların takipleri HSYDV'ce yapılmaktadır.

HSYDV tarafından şu ana kadar gelir getirici projelere imkânlar ölçüsünde destek ve öncelik verilmiş, yoksul insanların bu projelerden faydalanması hususunda teşvik edici çalışmalar yapılmıştır.

BÖLÜM VI

ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI

6.1. Sınırlılıklar

Araştırma, açıklama ve anlam hedeflemektedir. Bilimsel bilgi birikimine katkı sağlaması amaçlandığından temel araştırma; görüşme yapılması nedeniyle de bir saha araştırması niteliği taşımaktadır.

Toplanan verilerin güvenilirliği görüşme formunun özellikleri ile sınırlı tutulmuştur.

6.2. Araştırma Yöntemi

Araştırmada, kantitatif araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kantitatif araştırma yönteminde hazırlanan anket eşliğinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Buradaki temel amaç; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından sosyal içerikli yardım ve proje destek yardımı alan yoksul vatandaşların, sosyal yardım ve proje desteklerine dair görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada kullanılan başka bir yöntem ise belgesel taramadır. Hilvan ilçesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım ve proje desteği alanlara ilişkin belgeler incelenmiştir.

6.2.1. Evren ve Örneklem

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfın da vakıftan yardım alan toplam 3000 kişinin dosyası bulunmaktadır. Örneklem olarak tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır. Tesadüfi örnekleme tekniği; her bireyin örnekleme girme şansının eşit olduğu ve örneklemin evreni temsil etme gücünün yüksek olduğu bir tekniktir (Arıkan, 2004:141).

Araştırma kapsamına giren 3000 hanenin ne kadarının örnekleme alınacağı belirli olasılıklarla aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanabilir. Araştırmada kullanılacak

örneklem büyüklüğü aşağıdaki formüle bağlı olarak elde edilmiştir (http://www.istatistikanaliz.com/orneklem_buyuklugunu_saptanmasi.asp).

Örneklem büyüklüğünü belirlemek için:

— Hedef kitledeki birey sayısı bilinmiyorsa:

$$n = t^2pq / d^2$$

— Hedef kitledeki birey sayısı biliniyorsa:

$$(n = Nt^2pq / (N-1)d^2 + t^2pq)$$

Formülleri kullanılır. Formüllerde:

N: Hedef kitledeki birey sayısı,

n: Örneklem alınacak birey sayısı,

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı),

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı),

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer,

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen Örneklem hatasıdır.

$$p=0.20$$

$$q=0.80(1-0.20)$$

$t = 1,96$ ($\alpha = 0.05$ de? Serbestlik derecesinde teorik t değeri tablodan bulunmuştur.

Eğer $\alpha = 0.01$ seçilirse t değeri aynı serbestlik derecesinde 2.58 dir.

$d = 0.05$ (α %5 örneklem hatasını kabul ettiğimiz için)

$$n = 3000 * (1.96)^2 * (0.8 * 0.2) / (3000 - 1) * (0.05) + (1.96)^2 * (0.8 * 0.2)$$

$$= 227$$

Veriler iptaller de düşünülerek 230 haneden toplanmıştır.

6.2.2. Verilerin Toplanması

Saha çalışmasına başlarken görüşülecek yoksul haneleri belirleyebilmek için vakıf yetkililerinden, yardım alan kişilerin listeleri temin edilmiştir. Daha sonra bu listelerden rastgele seçim yapılarak görüşülecek kişiler belirlenmiş ve bu kişilerin buldukları adreslere gidilerek yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Anket yapılan hanelerin vakıf ile birlikte dosyalarının arşiv incelemesi yapılmıştır.

6.2.2.1. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırma anketinde toplam 60 soru bulunmaktadır. Anket, kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Verileri yorumlamak için betimsel istatistiklerden ve değişkenlerin birbirlerini etkileyip etkilemediğini, hanelerde yardımdan önce ve sonrasında önemli farkların olup olmadığını ortaya çıkarmak için de istatistiksel testlerden yararlanılmıştır. Betimsel istatistikler olarak bazı değişkenler için frekans ve yüzde istatistikleri, bazı değişkenler için de ortalama, standart sapma gibi istatistikler kullanılmıştır. İki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare testi uygulanmıştır. Hanelerde yardımdan önce ve sonrasında önemli değişimlerin olup olmadığını test etmek için de McNemar testi uygulanmıştır. Ayrıca veriler çapraz tablolar biçiminde sunulup sonuçlar ilişkisel olarak yorumlanmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan hipotez testleri: Ki-kare, McNemar testi ile değerlendirilmiştir. Manidarlıkları 0,05 düzeyinde sınanacaktır.

Verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi “**SPSS 11,5 Paket Programı**” aracılığıyla yapılmıştır.

6.3.Varsayım

Araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmanın evreni, Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıflarını ve bu vakıfların faaliyetlerini kapsamaktadır.
2. Anket sorularına verilen cevapların, vakıflardan yararlanan insanların düşüncelerini doğru yansıttığı varsayılmaktadır.
3. Araştırma tekniği olarak kullanılan anketin, araştırmanın amacına uygun olduğu kabulüne dayanmaktadır.
4. Araştırma tekniği olarak anketin kendisinin geçerli ve güvenli olduğu varsayımına dayanmaktadır.

6.4. Araştırmanın Hipotezleri

1. Toplumsal yapının en çok mağdur ettiği insan kitlesi, sosyal yardım hizmetlerinin önceliğini oluşturmaktadır.
2. Hane halkı büyüklüğü ile hanelerin gelirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.
3. Yoksul insanların emek pazarından dışlanmasının bir diğer önemli nedeni yetersiz eğitim durumlarıdır. Eğitim düzeyi ile çalışma durumu arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.
4. Sosyal yardımların, hanelerin yoksulluklarında bir azalma meydana getirmekten ziyade sadece asgari düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük bir işlevi vardır. Sosyal yardımlar, fayda sahiplerinin yoksulluk sarmalından kurtulmalarına yetmemektedir.
5. Proje destek yardımlarıyla kendi işyerlerine kavuşan kişiler, asgari geçim standardını aşan bir gelir elde edebilmektedirler. Bu durum yoksulluk sarmalını

kırmalarını sağlamakta, yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesine engel olmaktadır. Proje destekli yardımlar yoksulluk kültürünün aşılmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

6. Proje destek yardımı alanların geleceğe güvenle bakmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

7. Proje destekli yardımlar, yapılan sosyal yardımlara nazaran yoksullukla mücadelede daha etkilidir.

8. Verilen tüm sosyal içerikli ve proje destekli yardımların öncesi ile sonrasında, gıda ve yakacak ihtiyacını karşılama arasında anlamlı bir değişiklik vardır.

9. Genelde Türkiye'deki tüm il ve ilçelerde organize olmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yoksullukla mücadele konusunda çok önemli bir görev üstlenmektedirler.

10. Yoksullukla mücadele konusunda, araştırmayı yaptığımız bölgedeki Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yoksullukla mücadelede başarılıdır.

BÖLÜM VII

ARAŞTIRMANIN PROFİLİ

7.1 BULGULAR VE YORUM

Bu çalışma Şanlıurfa ili Hilvan İlçesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan aynı ve nakdi yardım alan 230 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada kantitatif araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Kantitatif araştırma yönteminde hazırlanan anket eşliğinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç HSYD Vakfı'ndan sosyal yardım ve proje desteği alanların sosyal içerikli ve proje destekli yardımlara ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada gerekli verileri elde edebilmek için HSYD Vakfı'nın kayıtlarının incelenmesiyle elde edilen bilgilerden ve yardım alanlara uygulanan görüşme formu sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca örnekleme girenlerin HSYD Vakfı'ndaki verileri de araştırmaya dahil edilmiştir.

7.1.1 Hanelerin Demografik Yapıları

Görüşülen kişilerin demografik yapılarının ne olduğunun bilinmesi, bu kişilerin genel bir profilinin çıkartılması açısından önemlidir. Böylece yardımlara ilişkin sayısal ve oransal büyüklüklerin neler olduğunu bilmemiz mümkün olacaktır.

Tablo 20: Görüşülen Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Bağlar	55	23,9	23,9
Bahçelievler	44	19,1	43,0
Karacurun	70	30,4	73,5
Yenimahalle	60	26,1	99,6
Belirtilmemiş	1	,4	100,0
Toplam	230	100,0	

Görüşülen kişilerin mahallere göre dağılımına bakıldığında; %30,4'ü Karacurun'da, %26,1'i Yenimahalle'de, %23,9'u Bağlar'da, %19,1'i ise Bahçelievler'de ikamet etmektedir.

Tablo 21: Görüşülen Kişilerin Hane Tipi Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Kişi	22	9,6	9,6
Tek Ebeveynli Aile	38	16,5	26,1
Çekirdek Aile (Anne, Baba, Çocuk)	127	55,2	81,3
Geniş Aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb)	42	18,3	99,6
Diğer	1	,4	100,0
Toplam	230	100,0	

Yardımların dağıtımında aile yapısının bilinmesi önem arz etmektedir. Görüşülen kişilere hanede yaşayanların sayısı sorulmuştur. Yardım alanların hane halkı tipine göre dağılımı şöyledir: %9,6 tek kişilik aile, %16,5 tek ebeveynli aile, %55,2 çekirdek aile, %18,3 Geniş Aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb) çıkmıştır. Değişen sosyo-ekonomik koşullar, bu bölgede çekirdek aile yapısının artmasına yol açmıştır. Yardımların dağıtımında aile yapısının bilinmesi büyük ölçüde önemlidir.

Tablo 22: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu ve Hane Halkı Büyüklüğü

			Hane Halkı Büyüklüğü					Toplam
			1-3 Kişi	4-6 Kişi	7-9 Kişi	10-12 Kişi	13-15 Kişi	
Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu	Hiç Geliri Yok	Sayı	7	6	0	0	0	13
			53,8%	46,2%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	150 TL'den Az	Sayı	27	9	3	0	0	39
			69,2%	23,1%	7,7%	,0%	,0%	100,0%
	150-250 TL	Sayı	11	18	15	4	1	49
			22,4%	36,7%	30,6%	8,2%	2,0%	100,0%
	251-500 TL	Sayı	5	28	19	4	1	57
			8,8%	49,1%	33,3%	7,0%	1,8%	100,0%
	501-750 TL	Sayı	2	20	13	5	1	41
			4,9%	48,8%	31,7%	12,2%	2,4%	100,0%
751-1000 TL	Sayı	2	6	6	1	0	15	
		13,3%	40,0%	40,0%	6,7%	,0%	100,0%	
1001-1500 TL	Sayı	0	3	0	1	1	5	
		,0%	60,0%	,0%	20,0%	20,0%	100,0%	
1501-2000 TL	Sayı	0	1	0	0	0	1	
		,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	
Cevap Vermek İstemiyor	Sayı	0	1	0	0	0	1	
		,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	
Bilmiyor	Sayı	0	5	3	1	0	9	
		,0%	55,6%	33,3%	11,1%	,0%	100,0%	
Toplam	Sayı	54	97	59	16	4	230	
		23,5%	42,2%	25,7%	7,0%	1,7%	100,0%	

$$\chi^2=94,632$$

$$\text{Ser. Der.} = 36$$

$$p < 0.05$$

Hane halkı büyüklüğü* ve tipi hanede yaşayan kişilerin gelirden aldıkları payı doğrudan etkilemektedir. Genellikle hane büyüklüğü ile ters orantılı olan ve olumsuz yönde olan bu etki, hanede çalışan kişi sayısı ile doğru orantılı olarak değişmektedir.

Hane halkı büyüklüğü ile hanelerin gelirleri arasında Ki-kare sonuçlarına göre yüksek düzeyde bir anlamlılık bulunmuştur ($p < 0.05$).

Görüşülen kişilerin hane halkı büyüklüğü arttıkça ailenin aylık gelir durumları artmaktadır. Görüşülen kişilerin çoğunluğunun mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaları ve

* Hane halkı büyüklüğü; bir hane halkını oluşturan kişilerin ortalama sayısıdır.

yapılan bu etkinliğe sadece hane reisi değil tüm aile bireylerin katılması durumu söz konusudur. Dolayısıyla hane halkı büyüklüğünün artmasıyla birlikte hanede çalışan kişi sayısı artmakta buna bağlı olarak da hanenin geliri artmaktadır.

Tablo 23: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	44	19,1	19,1
Çalışmıyor	186	80,9	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırmanın yapıldığı tarihten bir hafta önce çalışmayan ve bir işle bağlantısı olmayan kişilerin oranı; bir başka deyişle işsizlik oranı %80,9'dur. Şu an itibariyle çalışanların oranı ise %19,1'dir.

Tablo 24: Görüşülen Kişilerin Ne İş Yaptıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Ücretli-Maaşlı	12	27,3	27,3
Kendi Tarımsal İşinde Çalışan	1	2,3	29,5
Kendi Hesabına Çalışan	27	61,4	90,9
Geçici İşçi	4	9,1	100,0
Toplam	44	100,0	

Görüşülenler içerisinde çalışanların ne işle uğraştığına bakıldığında %61,3 gibi büyük bir oranın kendi işinde çalıştığı gözlenmektedir. Bunu, %27,3 oranında ücretli-maaşlı çalışanlar takip etmektedir.

Tablo 25: Görüşülen Kişiler Çalışmıyorsa Eğer, Ne Zamandır Çalışmadığı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hiç Çalışmamış	70	37,6	37,6
1-3 Ay	1	,5	38,2
4-7 Ay	53	28,5	66,7
8-12 Ay	10	5,4	72,0
1-3 Yıl	12	6,5	78,5
4-6 Yıl	7	3,8	82,3
7+ Yıl	33	17,7	100,0
Toplam	186	100,0	

Yardım alan kişilerin ne zamandan beri çalışmadığına bakıldığında %37,6'sı hiç çalışmamıştır. Hiç çalışmayanların büyük çoğunluğu, ev hanımlarından oluşmaktadır. %28,5 oranında kişi ise 4–7 aydır çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. 4–7 aydır çalışmadıklarını belirtenlerin büyük çoğunluğu mevsimlik tarım işçisi olarak yaz aylarında çalışmaktadır. Çünkü mevsimlik tarım işçiliği yapanlar yılın belirli dönemlerinde çalışmakta geriye kalan dönemde ise çalışmamaktadır.

Tablo 26: Görüşülen Kişilerin Şu An Neden Çalışmadığı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Sağlık Problemi	54	29,0	29,0
Emekli	1	,5	29,6
Ev Kadını	60	32,3	61,8
İş Bulamamış	13	7,0	68,8
Mevsimlik İşçi Olarak Çalışıyor	50	26,9	95,7
Bedensel Engelli	8	4,3	100,0
Toplam	186	100,0	

Araştırmanın yapıldığı dönemde çalışmadıklarını belirten hanelerin çoğunluğu belirli dönemlerde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar. Çalışmayanların sayısının bu denli yüksek çıkmasının nedeni; görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunun ev kadınları ve yaşlılık/sağlık problemlerinden ötürü çalışamayacak durumdaki kişilerden oluşmasıdır. Bu durum da özellikle yoksulluğun azaltılmasına yönelik yapılan yardımların ne denli önemli olduğunu ve yardımların yerini ne derece bulduğunu göstermektedir.

Mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştıklarını söyleyenler, araştırmanın yapıldığı tarihten bir hafta önce çalışmadıkları, bir işle bağlantısı olmadıkları ve kendilerini işsiz olarak tanımladıkları için çalışmayan grubuna dâhil edilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin bir kısmı yaz mevsimi ortalarında icarcı/yarıcı veya kürekçi olarak pamuk tarlalarında çalışmakta, büyük çoğunluğu da Şanlıurfa dışındaki illerde soğan, şeker pancarı ve fındık toplamaya gitmektedir. Sonbaharın ortalarına doğru sadece yevmiye usulü pamuk toplamak için geri dönmekte ve bahar mevsimi sonlarına kadar işsiz kalmaktadırlar.

Görüşülen kişilerden çalışmadıklarını belirtenlerin %32,3 ev hanımıdır. Mevsimlik tarım işçiliği dışında kadınların tamamı hiç çalışmamaktadır. Sağlık problemlerinden ötürü çalışmayanların oranı %29'dur. Yaşlılıktan ötürü çalışmayanlar da sağlık probleminden ötürü çalışmayanlar kategorisine alınmıştır. Şu an çalışmadıklarını belirtenlerin %26,9'u yılın belirli dönemlerinde mevsimlik tarım işçisi olarak il dışına çıkmaktadırlar. Çalışmadıklarını belirtenlerin %7'si iş bulamamış, %4,3'ü bedensel engelli, %0,5 gibi çok küçük bir oran ise emekli olmuş kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 27: Görüşülen Kişi Dışında Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Çalışan Yok	99	43,0	43,0
1 Kişi	51	22,2	65,2
2 Kişi	26	11,3	76,5
3 Kişi	17	7,4	83,9
4 Kişi	25	10,9	94,8
5 Kişi	9	3,9	98,7
6+ Kişi	3	1,3	100,0
Toplam	230	100,0	

Görüşülen kişilerin %43'ü kendisi dışında hanede çalışan birinin olmadığını belirtmiştir. Görüşülen kişi dışında hanede bir kişi çalışan %22,2, iki kişi çalışan %11,3, üç kişi çalışan %7,4, dört kişi çalışan %10,9 hane bulunmaktadır. Hanede altı ve daha fazla çalışan kişi sayısının oranı ise %1,3'tür.

Tablo 28: Görüşülen Kişi Dışındaki Hane Bireylerinin Çalışma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde%	Kümülatif %
Ücretli-Maaşlı	20	8,7	15,3	15,3
Mevsimlik Tarım İşçisi	74	32,2	56,5	71,8
Kendi Hesabına Çalışan	20	8,7	15,3	87,0
Geçici İşçi	17	7,4	13,0	100,0
Total	131	57,0	100,0	
Çalışan yok	99	43,0		
Toplam	230	100,0		

Görüşülen kişiler dışındaki haneye gelir getiren kişi sayısının fazla olması bizleri şaşırtmamalıdır. Çünkü görüşülen kişiler dışında, çalışan hane bireylerin nasıl işlerde çalıştıklarına bakıldığında, %56,5 gibi büyük bir oranının mevsimlik tarım işçisi oldukları

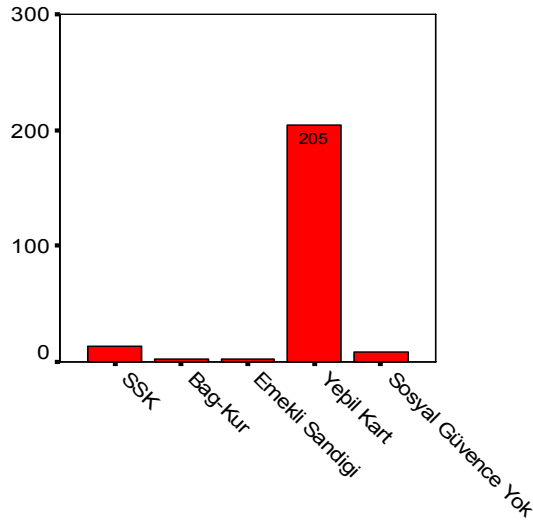
görülmektedir. Mevsimlik tarım işçiliği, sadece hane reisi tarafından yapılmamakta, yılın belirli bir aralığında tüm hane üyeleri tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Bu nedenle de haneye gelir getiren kişi sayısı görece olarak fazla çıkmaktadır. Oysa mevsimlik tarım işçisi olarak ailenin çoğu üyesi tarafından bir katılım sağlansa da yılın sadece belirli bir döneminde çalışılması, diğer dönemlerde iş yapılmaması ve yapılan işin fazla bir gelir getirmemesi ailenin yoksulluğunu kronik bir hale getirmektedir.

Kendi hesabına çalışan ile ücretli-maaşlı çalışanların oranı aynı çıkmıştır (%15,3). Görüşülen kişiler dışında çalışanların %13'ü ise geçici işçi olarak çalışmaktadır.

Sosyal güvenlik, her insan açısından önem taşıyan bir konudur. Herkesin sosyal güvenlik hakkı vardır. Hastalık, kaza, işsizlik, yaşlılık, özürllülük vb. durumlarda bireylerin sosyal güvenliğe sahip olması büyük önem kazanmaktadır. Yoksulluk, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmamanın sonucu ortaya çıkan ve sosyal güvence sağlanmadığı takdirde de gittikçe şiddetini artıracak bir sorundur.

Tablo 29: Görüşülen Kişinin Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
SSK	13	5,7	5,7
Bağ-Kur	2	,9	6,5
Emekli Sandığı	2	,9	7,4
Yeşil Kart	205	89,1	96,5
Sosyal Güvence Yok	8	3,5	100,0
Toplam	230	100,0	

Şekil 2: Görüşülen Kişinin Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu

Araştırma kapsamındaki kişilerin %96,5'i herhangi bir sosyal güvenliğe sahip olmadıklarından ve yoksul olmalarından dolayı kendilerine yeşil kart verilmiştir. %3,5'inin ise hiçbir şekilde sosyal güvencesi yoktur. Araştırma kapsamında olan ve Hilvan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfının yardım yaptığı vatandaşların büyük çoğunluğunun yeşil kart sahibi olması, Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yardım dağıtımında hakkaniyeti gözettiği, bir diğer deyişle yapılan yardımların yerini bulduğu söylenebilir.

Tablo 30: Görüşülen Kişilerin 2022 Yasa İle Maaş Alma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	68	29,6	100,0
Maaş Almıyor	162	70,4	
Toplam	230	100,0	

Emekli Sandığı, 1.7.1976 tarihli 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun"u uygulamakta ve esas itibariyle bir sosyal sigorta kuruluşu olduğu halde 2022 sayılı kanunun özü gereği bu bakımdan bir sosyal yardım kuruluşu gibi işlev görmektedir.

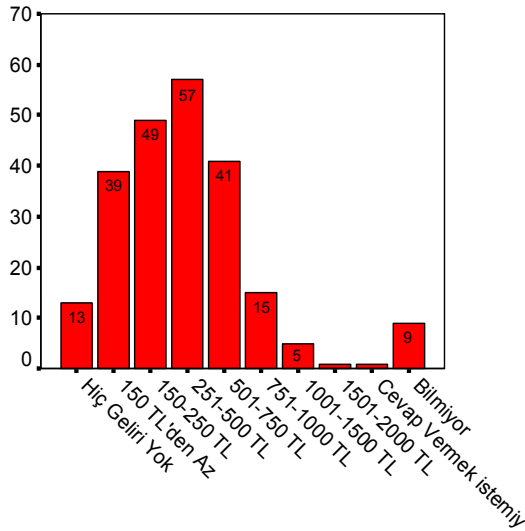
2022 sayılı kanun, esas itibariyle 65 yaşın üstündeki kişilere yönelik olmakla birlikte bazı istisnai halleri de kapsamaktadır. Kanunun istisnaları engellilerle ilgilidir.

Buna göre; “başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde malul olduğunu rapor ile belgeleyen” ve “durumuna uygun bir işe yerleştirilemeyen” engelli kişiler, kanunun gerekli gördüğü diğer şartları taşımaları halinde sosyal gelir elde etme hakkını kazanmaktadır.

Araştırma kapsamında yardım alanların %29,6’sı, 2022 sayılı yasadan faydalanmaktadır.

Tablo 31: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hiç Geliri Yok	13	5,7	5,7
150 TL'den Az	39	17,0	22,6
150–250 TL Arası	49	21,3	43,9
251–500 TL Arası	57	24,8	68,7
501–750 TL Arası	41	17,8	86,5
751–1000 TL Arası	15	6,5	93,0
1001–1500 TL Arası	5	2,2	95,2
1501–2000 TL Arası	1	,4	95,7
Cevap Vermek İstemiyor	1	,4	96,1
Bilmiyor	9	3,9	100,0
Toplam	230	100,0	

Şekil 3: Yardımlar Dâhil Hane Halkı Aylık Gelir Durumu

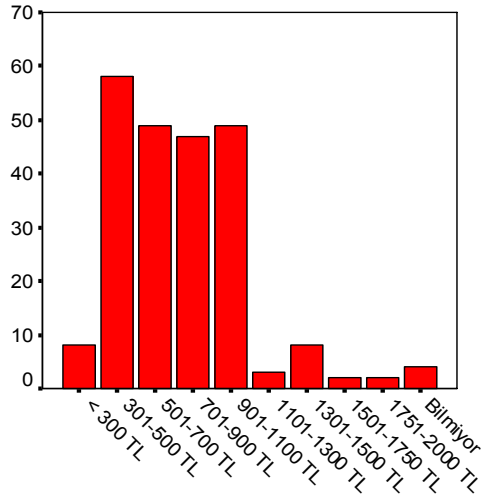
Araştırma kapsamına giren hanelerin, yardımlar dâhil aylık gelirlerine bakıldığında, %24,8 oranında ilk sırayı 251–500 TL arası geliri olanlar almaktadır. Sonraki sırada %21,3 oranında 150–250 TL arasında geliri olanlar bulunmaktadır. Hiç gelirin olmadığını belirtenlerin oranı ise %5,7'dir. Gelirleri açlık sınırının altında olanların oranı %43,9 gibi ciddi bir orandır. Gelirleri yoksulluk sınırının altında olanlar ise ortalama %86 gibi çok büyük bir rakama ulaşmaktadır. (TÜİK, dört kişilik bir ailenin 2008 yılı tahmini değerlere göre açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak hesaplamıştır.). Sendikaların hesaplamış olduğu açlık ve yoksulluk sınırı rakamları TÜİK' göre çok büyük farklılık göstermektedir. Eğer biz araştırmamızda TÜRK-İŞ'in yapmış olduğu açlık ve yoksulluk sınırı verilerini kullanmış olsaydık bu durumda araştırma kapsamındaki hanelerin %86'sı açlık sınırının, %100'üde yoksulluk sınırının altında olacaktı. Bizler resmi rakamları kabul etsek bile araştırma kapsamındaki hanelerin ne kadar zor koşullar altında oldukları net bir şekilde görülmektedir. TÜİK verilerine göre araştırma kapsamındaki hanelerin %14'lük gibi bir dilimi yoksulluk sınırının üzerindedir.

Asgari ücret, 16 yaşından büyükler için 1 Ocak 2009'dan itibaren brüt 666, net 527,13 TL olarak belirlenmiştir. Asgari ücret tespitinde, bir işçinin bakmakla yükümlü olduğu ailenin gereksinimi olan toplam harcama değil salt çalışan işçinin temel gereksinimleri esas alınmaktadır. Araştırma kapsamındaki hanelerin 158'i, oran olarak ise %70'ine yakını asgari ücretin altında bir gelire sahiptir. Bu gelire sahip ailelerin aile bireylerinin sayısının 4 kişiden fazla olduğu düşünülürse durumun ne kadar vahim bir hal aldığı açık bir şekilde görülebilir. Önlemi alınmadığı takdirde, gelecek yıllarda toplumsal barışa ve huzur ortamına tehdit oluşturacak tüm bu veriler, yoksulluğun Türkiye'de ve özelde Şanlıurfa/Hilvan ilçesinde ne kadar önemli bir sorun haline geleceğini göstermektedir.

Yoksulluk sınırının altında gelire sahip insanların sayısının çok yüksek olduğu ülkemizde, sosyal yardım ve proje desteklerinin yoksullukla mücadelede ne kadar önemli olduğunu bizlere açık bir şekilde göstermektedir.

Tablo 32: Dört Kişilik Bir Ailenin Kira Hariç Aylık Gelirin Ne olması Gerektiğine İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
< 300 TL	8	3,5	3,5
301-500 TL	58	25,2	28,7
501-700 TL	49	21,3	50,0
701-900 TL	47	20,4	70,4
901-1100 TL	49	21,3	91,7
1101-1300 TL	3	1,3	93,0
1301-1500 TL	8	3,5	96,5
1501-1750 TL	2	,9	97,4
1751-2000 TL	2	,9	98,3
Bilmiyor	4	1,7	100,0
Toplam	230	100,0	

Şekil 4: Dört Kişilik Bir Ailenin Kira Hariç Aylık Gelirin Ne Olması Gerektiğine İlişkin Görüşler

Dört kişilik bir ailenin sağlıklı ve dengeli olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereken aylık gelirlerinin ne olması gerektiği konusundaki görüşlere bakıldığında, araştırma kapsamında şu veriler ortaya çıkmaktadır: Yardım alan hanelerin %25,2'si gelirlerinin 301-500 TL olması, %21,3'ü 501-700 TL olması, %20,4'ü 701-900 TL ve %21,3'ü ise 901-1100 TL olması gerektiğini belirtmişlerdir. TÜİK'in, dört kişilik bir ailenin 2008 yılı tahmini değerlerine göre açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak hesapladığını daha önce belirtmiştik. Araştırma kapsamındaki hanelerin neredeyse %50'si yoksulluk sınırı ve altında bir gelirin kendilerine yetebileceğini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki yoksulların yeterli gelir konusundaki görüşlerini bu şekilde ifade etmelerinin nedenini; araştırma kapsamındaki yoksulların çok düşük bir gelire sahip olmalarına, olanakların ne olduğunu/ne olması gerektiği ve sağlıklı/dengeli bir yaşam sürdürmeleri için gereken gelirin ne kadar olması gerektiğini bilememeleri ve ülkenin şu andaki ekonomik koşullarına bağlayabiliriz. Araştırma grubundaki yoksulların, dört kişilik bir ailenin gelirinin ne kadar olması gerektiğinden anladıkları daha çok kıt kanaat, günü kurtaracak, asgari gıda harcamalarını temin edecek bir gelirin olmasıdır.

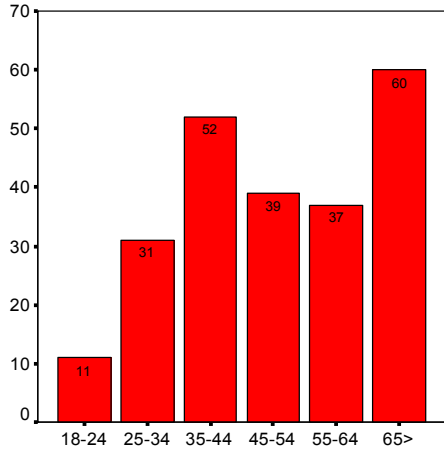
Tablo 33: Görüşülen Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Erkek	123	53,5	53,5
Kadın	107	46,5	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamındaki yardım alanların cinsiyet dağılımına bakıldığında %53,5'i erkek, %46,5'i ise kadındır. Burada her ne kadar erkek oranı fazlaysa da kadın oranının da ciddi bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 34: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
18-24	11	4,8	4,8
25-34	31	13,5	18,3
35-44	52	22,6	40,9
45-54	39	17,0	57,8
55-64	37	16,1	73,9
65>	60	26,1	100,0
Toplam	230	100,0	

Şekil 5: Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yardım alanların yaş dağılımlarına bakıldığında en fazla oranın (%26,1) 65 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. %22,6'ını 35–44 yaş aralığı oluşturmaktadır.

Tablo 35: Görüşülen Kişilerin Medeni Durumları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Eşi Ölmüş	72	31,3	31,3
Evli (nikâhsız, imam nikâhlı)	12	5,2	36,5
Evli (nikâhlı)	127	55,2	91,7
Bekâr	11	4,8	96,5
Boşanmış	8	3,5	100,0
Toplam	230	100,0	

Yardım alanların %55,2'si resmi nikâhlıdır. %31,3'ünün ise eşi ölmüştür. Yardım alanlardan eşi ölmüş olanların oranının bu denli yüksek çıkması, yardımların ne kadar önemli olduğu ve yardımların ihtiyacı olanlara ulaştığının açık ifadesidir. %3,5'i boşanmış, %5,2'si ise evli olup resmi nikâhları yoktur. Evlilik karı-kocaya sorumluluk yükleyen bir kurumdur. Evlilikte bu sorumlulukları yerine getirememek ya da ertelemek ciddi sorunlara sebebiyet verebilir. Bundan dolayı yardımlar yönlendirilirken hedef kitlelerin medeni durumları göz önünde bulundurulması, yardım miktarının ve türlerinin ayarlanmasında fayda sağlayacaktır.

Tablo 36: Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumlarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

			Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı					Toplam	
			Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul ve Dengi Mezunu	Lise ve Dengi Mezunu		Üniversite/ Yük. Okul
Görüşülen Kişilerin Şu An Çalışma Durumları	Evet	Sayı	8	9	15	5	6	1	44
			18,2%	20,5%	34,1%	11,4%	13,6%	2,3%	100,0%
	Çalışmıyor	Sayı	135	18	28	3	2	0	186
			72,6%	9,7%	15,1%	1,6%	1,1%	,0%	100,0%
Toplam		Sayı	143	27	43	8	8	1	230
			62,2%	11,7%	18,7%	3,5%	3,5%	,4%	100,0%

$$\chi^2=57,449$$

$$\text{Ser. Der.} = 5$$

$$p = 0.000$$

Bu insanların emek pazarından dışlanmasının bir diğer önemli nedeni yetersiz eğitim durumlarıdır. Görüşülen kişilerden çalışmayan konumda bulunanların %72,6'sının okuma-yazması yoktur. %9,7'si okula gitmemiş olup sadece okuma yazması vardır ve %15,1'i ilkokul mezunudur. Eğitim düzeyi ile çalışma durumu arasında Pearson ki-kare sonuçlarına göre çok önemli düzeyde ilgililik vardır ($p < 0,05$). Yardım alanların büyük bir oranının okur-yazar olmamasının sebebi; yardım alanların kimsesiz, yaşlı ve dul kadınlardan oluşmasıdır.

Tablo 37: Görüşülen Kişinin Hane Reisi Olup Olmadığı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	185	80,4	80,4
Hayır	45	19,6	100,0
Toplam	230	100,0	

Görüşülen kişilerin %80,4'ü hane reisidir. %19,6'sı ise hane reisi değildir.

Görüşülen kişilerin %46,5'i kadın olmasına rağmen hane reisliğinin yüksek oranda çıkması, bizleri görüşülen kadınların ciddi bir oranının hane reisi oldukları sonucuna götürmektedir. Fakat buradaki kadınların hane reisi olmaları zorunlu nedenlerden ötürüdür. Hane reisi olan kadınların çoğunun kocası vefat etmiş, kendileri dul kalmıştır. Bazılarının ise kocası hapisaneye düşmüştür.

7.1.2. Sosyal Yardımlar

Bu bölümde sosyal yardımlar olarak tarif edilen yardım çeşitlerinden yararlanan kişilere ilişkin araştırmada elde edilen bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

7.1.2.1. Aile Yardımları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen sosyal yardımları genel olarak aile, eğitim, sağlık/özürlü ve aşevi yardımları olarak ayırabiliriz. Sosyal yardımlar içerisindeki aile yardımları; gıda, yakacak, sosyal destek nakdi yardımı olarak türlere ayrılmaktadır.

Tablo 38: Aile Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	221	96,1	96,1
Hayır	9	3,9	100,0
Toplam	230	100,0	

Görüşülen hanelerin %96,1 gibi çok ciddi bir oranı aile yardımı almaktadır. Görüşülen kişilerden %3,9 gibi çok cüzi bir oranı ise aile yardımlarından faydalanmamaktadır.

Tablo 39: Aile Yardımlarından Faydalananların Mahallelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Bağlar	52	23,5	23,5
Bahçelievler	43	19,5	43,0
Karacurun	69	31,2	74,2
Yenimahalle	56	25,3	99,5
Belirtilmemiş	1	,5	100,0
Toplam	221	100,0	

Tablo 40: Aile Yardımlarından Faydalananların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Kişi	22	10,0	10,0
Tek Ebeveynli Aile	37	16,7	26,7
Çekirdek Aile (Anne, Baba, Çocuk)	119	53,8	80,5
Geniş Aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb)	42	19,0	99,5
Diğer	1	,5	100,0
Toplam	221	100,0	

Araştırma kapsamındaki aile yardımından faydalanan hanelerin; %53,8'i çekirdek aile, %19'u geniş aile, %16,7'si ise tek ebeveynli aileden oluşmaktadır. Tek kişilik ailelerin yardımdan faydalanma oranları ise %10,0'dır.

7.1.2.1.1. Gıda Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, 2008 yılı Haziran ayından itibaren gıda yardımları için üçer aylık periyotlarla yılda 4 kez, Fon'dan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına kaynak gönderilmektedir.

7.1.2.1.2. Yakacak Yardımları

Vakıflar aracılığı ile ihtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımları, 2003 yılından itibaren Türkiye Kömür İşletmeleri'nden sağlanan kömürün, Türkiye genelindeki ihtiyaç sahibi ailelere, aile başına 500 kg. olarak dağıtılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

7.1.2.1.3. Sosyal Destek Nakdi Yardımları

Aile yardımları içinde en önemli yardım türlerinden biridir. Yardım alan kişilerin maddi yönden sıkıştığı ve zorda kaldığı dönemlerde ihtiyaçlarını gidermede oldukça yararlı bir yardım türüdür.

Tablo 41: Aile Yardımı Alanların Ne tür Aile Yardımları Aldıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Yakacak	12	5,4	5,4
Sosyal Destek Yardımı	1	,5	5,9
Gıda+Yakacak	9	4,1	10,0
Gıda+ Sosyal Destek Yardımı	1	,5	10,4
Yakacak+Sosyal Destek Yardımı	27	12,2	22,6
Hepsi	171	77,4	100,0
Toplam	221	100,0	

Görüşülen kişiler “Hangi tür aile yardımından faydalanmaktasınız?” sorusuna karşılık aynı anda birden çok aile yardım kaleminden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Aile yardımı aldıklarını ifade edenlerin % 77,4 gibi çok ciddi bir oranı aynı anda hem yakacak hem gıda hem de nakdi yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Hem yakacak hem de nakdi yardım alanların oranı % 12,2’dir.

Tablo 42: Aile Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	6	2,7	2,7
Hayır	82	37,1	39,8
Kararsızım	71	32,1	71,9
Evet	61	27,6	99,5
Kesinlikle Evet	1	,5	100,0
Toplam	221	100,0	

Aile yardımlarına ilişkin görüşlerin tespitinde kesinlikle hayırdan, kesinlikle evet cevaplarına doğru giden 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. Bu tür yardımların hane üzerindeki etkisinin ne olduğunu belirtmek için yaşam kalitesine yönelik sorular sorulmuştur.

Aile yardımlarından aynı anda hem yakacak hem gıda hem de nakdi yardım alma oranı %77,4 gibi çok ciddi bir oran olmasına rağmen “aile yardımları yaşamlarınızı rahatlattı mı?” sorusuna “hayır” diyenlerin oranı %37,1, “kesinlikle rahatlatmadı” diyenlerin oranı ise %2,7’dir. Rahatlatıp rahatlatmadığı konusunda kararsız olanların oranı ise %32,1’dir. Bu durum aile yardımlarının, yoksul kesimin ancak çok cüzi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini göstermektedir. Yapılan aile yardımlarının önemli olmakla birlikte yoksul hanelerin hayatlarında önemli sayılabilecek olumlu değişiklikler oluşturmadığını

söyleyebiliriz. Görüşülen kişilerden aile yardımlarının yaşamlarını rahatlatanların oranı ise toplamda %28,1'dir.

Tablo 43: Aile Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	10	4,5	4,5
Hayır	115	52,0	56,6
Kararsızım	48	21,7	78,3
Evet	48	21,7	100,0
Toplam	221	100,0	

“Aile yardımlarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna “kesinlikle hayır” diyenlerin oranı %4,5'tir. “Hayır” diyenlerin oranı ise %52,0'dır. Toplamda yeterli bulmayanların oranı ise %56,6 gibi ciddi bir orandır. Aile yardımlarını yeterli bulup bulmama konusunda kararsız olanların oranı %21,7'dir. Yeterli bulanların oranı ise %21,7'dir.

Tablo 44: Aile Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	6	2,7	2,7
Hayır	79	35,7	38,5
Kararsızım	69	31,2	69,7
Evet	67	30,3	100,0
Toplam	221	100,0	

Aile yardımlarından genel itibariyle memnun olup olmama durumuna baktığımızda burada da genel anlamda memnun olmadıklarını söyleyenlerin oranı %38,5 gibi ciddi bir orandır. Kararsız olduklarını belirtenlerin oranı %31,2, genel itibariyle memnun olduklarını belirtenlerin oranı ise %30,3'tür. Buradan görülmektedir ki aile yardımları yoksul olan hanelerin yaşamlarında pek bir değişiklik yaratmamıştır.

Aile yardımlarını yeterli bulmayan ve genel itibariyle memnuniyetsizliklerini belirtenlerin oranı yüksek düzeydedir.

Tablo 45: Aile Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu Anda Gıda İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

			Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi	Evet	Sayı	15	0	0	15
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu	Hayır	Sayı	13	33	26	72
		%	18,1%	45,8%	36,1%	100,0%
	Kısmen	Sayı	40	0	94	134
		%	29,9%	,0%	70,1%	100,0%
Toplam		Sayı	68	33	120	221
		%	30,8%	14,9%	54,3%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli

Aile yardımı alanların, yardım öncesi ve şu anda temel gıda ihtiyaçlarını karşılama durumu incelenmiş buna göre yardım almadan önce temel gıda ihtiyaçlarını karşılama durumları, yardım sonrasında önemli bir değişime göstermiştir. Diğer bir ifadeyle yardım sonrasında gıda ihtiyaçlarını karşılamada bir artış gözlemlenmiştir ($p=0,003 < 0,05$).

Yardım öncesi ve sonrasında gıda ihtiyaçlarını karşılama oranları arasında bir değişim olmasının sebebi aile yardımı alanların birçoğunun diğer yardım türlerinden de aynı zamanda faydalanmalarındır.

Tablo 46: Aile Yardımlarında Faydalananların Yardımlar Öncesi ve Şu An Düzenli Beslenme Durumu

			Şu An Düzenli Beslenme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi	Evet	Sayı	1	0	1	2
		%	50,0%	,0%	50,0%	100,0%
Düzenli Beslenme Durumu	Hayır	Sayı	3	70	29	102
		%	2,9%	68,6%	28,4%	100,0%
	Kısmen	Sayı	12	0	105	117
		%	10,3%	,0%	89,7%	100,0%
Toplam		Sayı	16	70	135	221
		%	7,2%	31,7%	61,1%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli

Ki-kare sonuçlarına bakıldığında aile yardımı alanlar içerisinde, yardım öncesi ve

şu anda düzenli beslenme arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır (p=0,036<0,05).

Tablo 47: Aile Yardımı Alanların Yardımlar Öncesi ve Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi	Evet	Sayı	23	0	0	23
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu	Hayır	Sayı	82	5	14	101
		%	81,2%	5,0%	13,9%	100,0%
	Kısmen	Sayı	75	0	22	97
		%	77,3%	,0%	22,7%	100,0%
Toplam		Sayı	180	5	36	221
		%	81,4%	2,3%	16,3%	100,0%

McNemar testine göre değişim çok önemli

Ki-kare sonuçlarına göre Aile yardımı alanların yardım öncesi ve sonrası yakacak ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında çok önemli düzeyde farka rastlanmıştır (P=0,000<0,05). Bu durum Aile yardımlarının yakacak ihtiyacını karşılamaya ne kadar olumlu etkide bulunduğunu açıkça göstermektedir.

Görüşülen haneler, yakacak yardımını gayet önemli görmektedirler. Yakacak yardımı her ne kadar yoksulluklarında görece olarak bir iyileşme sağlansa da kışın soğuktan korunmak için etkili bir yardım türüdür. Aileler yakacak yardımının kış sürecinde yetmediğini ayrıca belirtmişlerdir.

7.1.2.2. Eğitim Yardımları

Yoksulluğun kendini sürekli olarak üretmesinin, kuşaktan kuşağa aktarmasının en temel nedenlerinden biri; yeterli eğitimin alınmaması olarak görülmektedir. Araştırma kapsamına giren yoksulların eğitim almadıkları/alamadıkları konusunda çok ciddi problemler görülmektedir. İyi ve sürekli bir gelire sahip olmanın ve iş bulmanın yeterli bir eğitim düzeyinin alınmasıyla olan ilgisi oldukça açıktır.

Yoksul olan hane reislerinin düşük gelire sahip olmaları nedeniyle çocukları da eğitimlerine devam edemeyip okulu bırakmakta, bu durum çocuğun iyi bir gelecekte mahrum kalması sonucunu doğurmanın yanı sıra yoksulluğun çocuğa aktarılmasında etkin bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda düşünecek olursak yapılan eğitim yardımları, azımsanmayacak bir öneme sahiptir.

Tablo 48: Eğitim Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	116	50,4	50,4
Hayır	114	49,6	100,0
Toplam	230	100,0	

Görüşülen hanelerin eğitim yardımları alıp almama durumlarına bakıldığında %50,4'ü bu yardımlardan faydalanırken, %49,6'sı bu yardımlardan faydalanmamaktadır.

Tablo 49: Eğitim Yardımları Alanların Mahallelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Bağlar	31	26,7	26,7
Bahçelievler	27	23,3	50,0
Karacurun	32	27,6	77,6
Yenimahalle	25	21,6	99,1
Belirtilmemiş	1	,9	100,0
Toplam	116	100,0	

Tablo 50: Eğitim Yardımları Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Ebeveynli Aile	19	16,4	16,4
Çekirdek Aile (Anne, Baba, Çocuk)	81	69,8	86,2
Geniş Aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb)	16	13,8	100,0
Toplam	116	100,0	

Araştırma kapsamında eğitim yardımı alan hanelerin % 69,8'si çekirdek aileden oluşmaktadır.

Tablo 51: Eğitim Yardımı Alanların Ne Tür Eğitim Yardımı Aldıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Eğitim Yardımı	58	50,0	50,0
Yüksek Öğrenim Yardımı	3	2,6	52,6
Öğr. İhtiyaç Yard.+ŞNT	51	44,0	96,6
Öğr. İhtiyaç Yard.+Yüksek Öğrenim Yard.	1	,9	97,4
ŞNT+Yüksek Öğrenim Yard.	1	,9	98,3
Hepsi	2	1,7	100,0
Toplam	116	100,0	

Araştırma kapsamındaki eğitim yardımı alan hanelerin %47,5'i eğitim yardımlarının birden fazla alt yardım türlerinden aynı ayna faydalanmaktadır. Eğitim yardımı alan 116 hanenin 112'si, yani %96,6 gibi büyük bir oranı, Şartlı Nakit Transferi eğitim yardımından faydalanmaktadır. Bunu %46,6 oranında öğrenci ihtiyacı yardımı takip etmektedir. Yüksek öğrenim yardımından faydalananlar ise %6,1 gibi bir oranla en düşük paya sahiptir.

Tablo 52: Eğitim Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	4	3,4	3,4
Hayır	31	26,7	30,2
Kararsızım	30	25,9	56,0
Evet	51	44,0	100,0
Toplam	116	100,0	

Araştırma kapsamında eğitim yardımı alan hanelerin, almış oldukları eğitim yardımlarının yaşamlarını rahatlatıp rahatlatmadığı konusundaki görüşlerine bakıldığında; %3,4'ü “kesinlikle hayır.” derken %26,7'si ise “hayır” demiştir. Toplamda “yaşamımızı rahatlatmadı.” diyenlerin oranı %30,2'dir. “Ne rahatlatı ne de rahatlatmadı.” diyenlerin oranı ise %25,9 çıkmıştır. “Yaşamımızı rahatlatı.” diyenlerin oranı ise %44'dür.

Tablo 53: Eğitim Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	4	3,4	3,4
Hayır	40	34,5	37,9
Kararsızım	30	25,9	63,8
Evet	42	36,2	100,0
Toplam	116	100,0	

Araştırma kapsamındaki eğitim yardımı alan hanelerin eğitim yardımlarını yeterli bulup bulmamaya ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorulduğunda; %3,4'ü “kesinlikle yetmedi.” derken %34,5'i ise “yetmedi.” demişlerdir. Toplamda eğitim yardımını yeterli bulmayanların oranı ise %37,9'dur. Yetip yetmediği konusunda kararsız olduklarını belirtenlerin oranı %25,9 iken eğitim yardımlarını yeterli bulanların oranı ise %36,2'dir. Eğitim yardımını yeterli bulanların oranı ile yeterli bulmayanların oranı birbirine yakın çıkmıştır.

Tablo 54: Eğitim Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	4	3,4	3,4
Hayır	31	26,7	30,2
Kararsızım	29	25,0	55,2
Evet	52	44,8	100,0
Toplam	116	100,0	

Araştırma kapsamındaki eğitim yardımı alanların, bu yardımlardan memnuniyet derecesi ölçülmek istendiğinde; “kesinlikle memnun değilim.” diyenlerin oranı %3,4 iken “memnun değilim.” diyenlerin oranı ise %26,7'dir. Toplamda memnun olmayanların oranı %30,2'dir. Memnun olup olmama konusunda kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise %25'dir. Eğitim yardımlarından memnun kalanların oranı %44,8'dir. Burada memnun olanların oranının, memnun olmayanların oranından fazla olduğunu söyleyebiliriz. Yardımlardan memnun olmayanların çoğunluğunun neden memnun olmadıklarına bakıldığında, genellikle verilen yardımların ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini belirtmişlerdir. Özellikle çok çocuklu ailelerde, “ihtiyacı karşılamıyor.” diyerek memnuniyetsizliklerini belirtenlerin oranı daha fazladır. Ayrıca çocukların eğitim düzeyi

yükseldikçe eğitim ihtiyaçlarının çeşitlenmesi ve harcamaların artması memnuniyetsizliği artırmaktadır.

7.1.2.3. Sağlık Yardımları

Sağlık yardımları, sosyal güvencesi olmayan ve yeşil kart almaya hak kazanamayan vatandaşların ödeme güçlerini aşan sağlık harcamalarının karşılanmasını içeren yardımlardır. Yeşil kart sahibi yoksullara verilen sağlık yardımları ise 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir.

Tablo 55: Sağlık Yardımlarından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	43	18,7	18,7
Hayır	187	81,3	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamındaki yardım alan hanelerin %18,7 sağlık yardımlarından faydalandıklarını söylerken %81,3 ise sağlık yardımlarından faydalanmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer sosyal yardımlara nazaran sağlık yardımından faydalananlar daha azdır. Sağlık yardımından faydalananların diğer sosyal yardım alanlara nazaran az olmasının nedeni; araştırma kapsamındaki hanelerin çok büyük bir oranının yeşil kart sahibi olmasıdır. Yeşil kart sahibi olanlara verilen sağlık yardımları, 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı'na devredilmesiyle SYD Vakfı'ndan yardım alanların sayısında azalma olmuştur. Yinede yeşil kart uygulaması dışında kalanların tedavi giderleri, halen SYD Vakıfları tarafından karşılanmaya devam edilmektedir.

Tablo 56: Sağlık Yardımı Alanların Hane Tipine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Tek Kişi	2	4,7	4,7
Tek Ebeveynli Aile	6	14,0	18,6
Çekirdek Aile (Anne, Baba, Çocuk)	29	67,4	86,0
Geniş Aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb)	6	14,0	100,0
Toplam	43	100,0	

Sağlık yardımı alan hanelerin hane tipi dağılımlarına bakıldığında; %67,4'ü çekirdek aile, %14'ü geniş aile, %14'ü tek ebeveynli aile, %4,7'si ise tek kişilik ailelerden oluşmaktadır.

Tablo 57: Sağlık Yardımı Alanların Ne Tür Sağlık Yardımı Aldıkları

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Sağlık Yardımı (Tedavi Destek, İlaç, Cihaz)	29	67,4	67,4
ŞNT Sağlık Yardımı	12	27,9	95,3
Sağlık Yardımı+ŞNT Sağlık	2	4,7	100,0
Toplam	43	100,0	

Araştırma kapsamında sağlık yardımı alanların hangi alt sağlık yardımı türünden faydalandıklarına bakıldığında; %67,4'ü tedavi destek yardımından, %27,9'u ŞNT sağlık yardımından, %4,7'side aynı anda hem tedavi destek hem de ŞNT sağlık yardımlarından faydalanmaktadır.

Tablo 58: Sağlık Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	5	11,6	11,6
Kararsızım	17	39,5	51,2
Evet	21	48,8	100,0
Toplam	43	100,0	

Araştırma kapsamındaki sağlık yardımı alan hanelerin %48,8'i, yapılan sağlık yardımlarının yaşamlarını rahatlatmadığını, %39,5'i bu konuda kararsız olduklarını, %11,6'sı ise yaşamlarını rahatlatmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 59: Sağlık Yardımlarını Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	8	18,6	18,6
Kararsızım	18	41,9	60,5
Evet	17	39,5	100,0
Toplam	43	100,0	

Araştırma kapsamındaki sağlık yardımı alan hanelerin %39,5'i yapılan sağlık yardımlarını yeterli bulduklarını, %41,9'u bu konuda kararsız olduklarını, %18,6'sı ise yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 60: Sağlık Yardımlarından Genel Memnuniyet Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	5	11,6	11,6
Kararsızım	15	34,9	46,5
Evet	23	53,5	100,0
Total	43	100,0	

Araştırma kapsamındaki sağlık yardımı alan hanelerin; %53,5'i yapılan sağlık yardımlarından memnun kaldıklarını, %34,9'u kararsız olduklarını, %11,6'sı ise yapılan sağlık yardımlardan memnun kalmadıklarını belirtmişlerdir. Sağlık yardımlarından memnuniyet derecesi diğer sosyal yardımlara nazaran yüksektir.

7.1.2.4. Aşevi Yardımı

İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, aşevleri aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine günlük sıcak yemek verilmektedir.

Görüşülen kişilerden, Aşevinden faydalananların oranı %35,7'dir.

Tablo 61: Aşevi Yardımı Alanların Aldıkları Yardımların Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	3	3,7	3,7
Kararsızım	13	15,9	19,5
Evet	66	80,5	100,0
Toplam	82	100,0	

Araştırma kapsamındaki aşevi yardımından faydalananların %80,5'i gibi çok büyük bir oranı, aşevinin günlük gıda ihtiyacını karşılama anlamında yaşamlarında kolaylık sağladığını, %15,9'u kararsız olduklarını, %3,7 gibi küçük bir kesimi ise aşevinden aldıkları günlük sıcak yemeğin yaşamlarını rahatlatmadığını belirtmişlerdir.

Burada şunu söylemek mümkündür aşevinden faydalananlar, SYD Vakfı'ndan yardım alan hanelerin en yoksul olanlarıdır. Ayrıca araştırma kapsamındaki hanelerin birçoğunun aynı ayna birçok yardım türünden faydalandığını daha önce belirtmiştik. Aşevinden verilen günlük sıcak yemeğin ve ekmeğin, yoksulların yaşamlarında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Tablo 62: Aşevi Yardımını Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	1	1,2	1,2
Hayır	7	8,5	9,8
Kararsızım	11	13,4	23,2
Evet	63	76,8	100,0
Toplam	82	100,0	

Araştırma kapsamındaki aşevinden faydalananların %76,8'i, aşevinden verilen günlük yiyeceğin kendilerine yettiğini belirtmişlerdir. Toplamda aşevi yardımının yetmediğini belirtenlerin oranı ise %9,8'dir.

Tablo 63: Aşevi Yardımından Genel Memnuniyet Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	6	7,3	7,3
Kararsızım	11	13,4	20,7
Evet	65	79,3	100,0
Toplam	82	100,0	

Görüşülen kişilerden aşevinden faydalananların %79,3'ü genel itibariyle bu yardımlardan memnuniyetlerini belirtmişlerdir. % 13,4'ü kararsız olduklarını, %7,3'ü ise aşevi yardımından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 64: Aşevinden Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	2	0	0	2
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	9	15	13	37
		%	24,3%	40,5%	35,1%	100,0%
	Kısmen	Sayı	17	0	26	43
		%	39,5%	,0%	60,5%	100,0%
Toplam		Sayı	28	15	39	82
		%	34,1%	18,3%	47,6%	100,0%

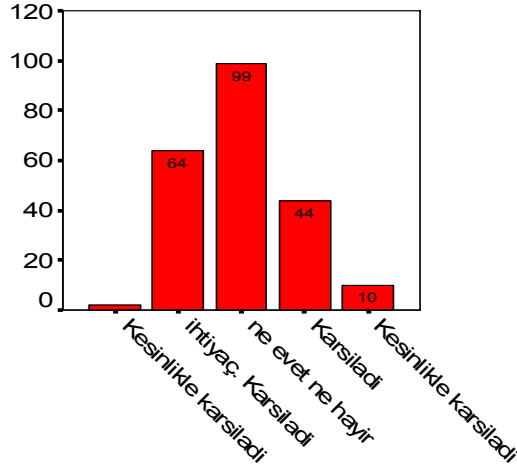
McNemar testine göre değişim önemsiz

Aşevinden faydalananların yardım öncesi ve sonrası gıda ihtiyaçları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ki- kare sonuçlarına göre incelendiğinde, anlamlı bir farkın olmadığı göze çarpmaktadır ($p=0,053>0,05$). Diğer bir ifadeyle aşevinden faydalanma; gıda ihtiyaçlarını karşılama konusunda bir değişiklik yahut bir artış meydana getirmemiştir.

7.1.2.5. Sosyal Yardımlara İlişkin Genel Bulgular

Tablo 65: Alman Sosyal Yardımların İhtiyaçları Karşılama Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle İhtiyaçlarımı Karşıladı	2	,9	,9
İhtiyaçlarımı Karşıladı	64	29,2	30,1
İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	99	45,2	75,3
İhtiyaçlarımı Karşılamadı	44	20,1	95,4
Kesinlikle İhtiyaçlarımı Karşılamadı	10	4,6	100,0
Toplam	219	100,0	

Şekil 6: Alınan Sosyal Yardımların İhtiyaçları Karşılama Durumu

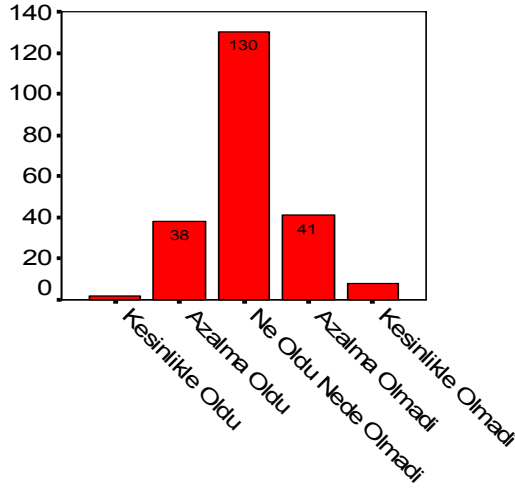
Araştırma kapsamında sosyal yardım alanların %45,2'si, alınan sosyal yardımların ihtiyaçları ne karşıladığını ne de karşılamadığını ifade ederken toplamda %30,1'i ihtiyaçlarının karşılandığını, toplamda %24,8'i ise ihtiyaçlarının karşılanmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan sosyal yardımların sadece asgari düzeyde ihtiyaçları karşılayabildiğini, genel itibariyle ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığını belirtebiliriz.

Ki-kare sonuçlarına göre sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile ihtiyaçların karşılanma durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=23,875$; Ser. Der.= 4; $p=0,000<0.05$).

Tablo 66: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Yoksulluğumda Kesinlikle Azalma Oldu	2	,9	,9
Yoksulluğumda Azalma Oldu	38	17,4	18,3
Yoksulluğumda ne Azalma Oldu Nede Olmadı	130	59,4	77,6
Yoksulluğumda Azalma Olmadı	41	18,7	96,3
Yoksulluğumda Kesinlikle Azalma Olmadı	8	3,7	100,0
Toplam	219	100,0	

Şekil 7: Alınan Sosyal Yardımların Yoksulluğu Azaltma Durumu

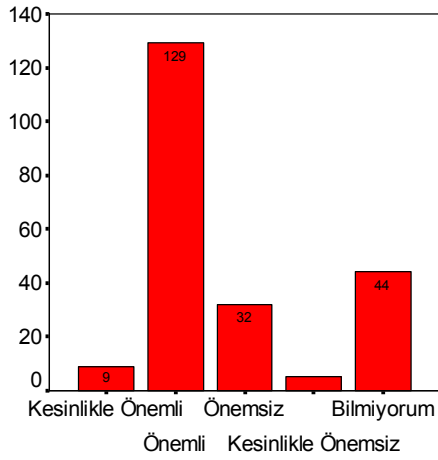
Araştırma kapsamında sosyal yardımlardan faydalananların %59,4'ü, yoksulluklarında azalma olup olmadığı konusunda hiçbir değişikliğin olmadığını belirtirken %18,7'si, yoksulluklarında bir azalma olmadığını; %3,7'si, yoksulluklarında kesinlikle bir azalma olmadığını ifade etmişlerdir. Sosyal yardım alanların %17,4'ü, yoksulluklarında bir azalma meydana geldiğini söylerken, %0,9 gibi çok küçük bir kesimi ise yoksulluklarında kesinlikle bir azalma meydana geldiğini ifade etmişlerdir.

Ki-kare sonuçlarına göre sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile yoksulluklarında azalma durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=34,364$ Ser. Der.= 4; $p=0,000<0,05$).

Sosyal yardımlardan faydalanıp yoksulluklarında bir azalma olmadığını belirtenlerin oranı; yoksulluklarında bir azalma olduğunu söyleyenlerin oranından fazla çıkmıştır. Bu durum, yapılan sosyal yardımların; hanelerin yoksulluklarında bir azalma meydana getirmekten ziyade sadece asgari düzeyde temel ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük bir işlevi olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 67: Alınan Sosyal Yardımların Topluma Katkısına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Önemli	9	4,1	4,1
Önemli	129	58,9	63,0
Önemsiz	32	14,6	77,6
Kesinlikle Önemsiz	5	2,3	79,9
Bilmiyorum	44	20,1	100,0
Toplam	219	100,0	

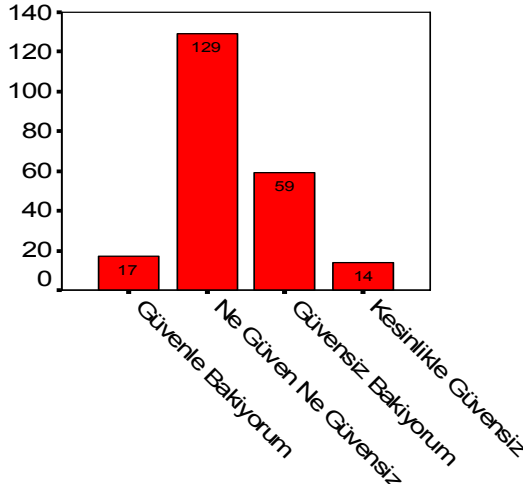
Şekil 8: Alınan Sosyal Yardımların Topluma Katkısına İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamında sosyal yardım alanların %63'ü, sosyal yardımların topluma önemli bir katkısının olduğunu belirtmişlerdir. %16,9'u ise topluma herhangi bir katkısının olmadığını, %20,1'i ise bu konuda herhangi bir fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu konuda "bilmiyorum." diyenlerin çoğu ya yaşlılıktan ya da eğitim düzeyinin düşüklüğünden ötürü toplum gibi soyut bir kavramı ifadelendirememektedir. Bu yardımların kendisi için ne kadar önemli olduğunu belirtebiliyorken, topluma yönelik önemine dair bir yorum getirememektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre; sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile alınan bu sosyal yardımların topluma katkısına ilişkin görüşleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=15,175$; Ser. Der.= 4; $p=0,004<0.05$).

Tablo 68: Alınan Sosyal Yardımlardan Dolayı Geleceğe Güvenle Bakma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Güvenle Bakıyorum	17	7,8	7,8
Ne Güvenle Ne de Güvensiz Bakıyorum	129	58,9	66,7
Güvensiz Bakıyorum	59	26,9	93,6
Kesinlikle Güvensiz Bakıyorum	14	6,4	100,0
Toplam	219	100,0	

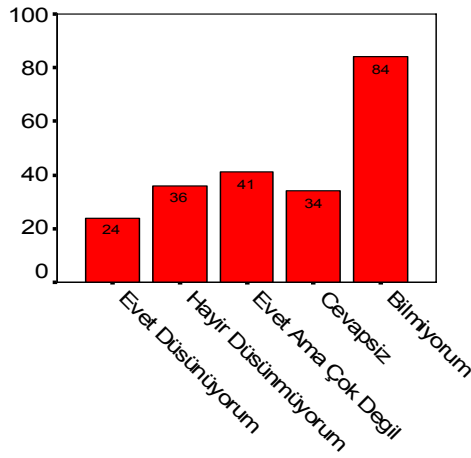
Şekil 9: Alınan Sosyal Yardımlardan Dolayı Geleceğe Güvenle Bakma Durumu

Araştırma kapsamında sosyal yardım alanların %58,9'u, geleceğe ne güvenle ne de güvensiz baktığını; %26,9'u, geleceğe güvensiz baktığını; %6,4'ü, geleceğe kesinlikle güvensiz baktığını belirtmişlerdir. Geleceğe güvenle bakanların oranı %7,8 gibi çok küçük bir kesimi oluşturmaktadır. Bu durum yoksulların, yoksulluğun kuşaktan kuşağa taşınacağına yönelik bir inancı taşıdıkları anlamına gelmektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre alınan sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile alınan bu sosyal yardımlardan dolayı geleceğe güvenle bakma durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=46,161$; Ser. Der.= 3; $p=0,000<0,05$).

Tablo 69: Sosyal Yardımları Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet Düşünüyorum	24	11,0	11,0
Hayır Düşünmüyorum	36	16,4	27,4
Evet, Ama Çok Değil	41	18,7	46,1
Cevapsız	34	15,5	61,6
Bilmiyorum	84	38,4	100,0
Toplam	219	100,0	

Şekil 10: Sosyal Yardımları Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri

Araştırma kapsamında sosyal yardım alan kişilerin %11'i, çocuklarının kendilerine nazaran daha rahat bir hayat yaşayabileceğini belirtmişlerdir. %16,4'ü, çocuklarının şu anki durumdan daha rahat bir hayat yaşayabileceklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. %18,7'si, biraz daha rahat bir hayat yaşayabileceklerini ama çokta rahat olamayacaklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. %15,5'i ya tek kişi olarak yaşadığı ya da çocuklarının hepsi evlendiği için yanıt vermemişlerdir. %38,4 gibi büyük bir oran ise bunu kendilerinin bilemeyeceğini, bunu kendilerinin de deyimiyle 'ancak Allah'ın bileceğini' ifade etmişlerdir.

Ki-kare sonuçlarına göre alınan sosyal yardımlardan faydalanma durumu ile bu sosyal yardımları alanların çocuklarının daha rahat bir hayat yaşayabileceğine dair görüşleri arasında, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=20,312$; Ser. Der.=4; $p=0,000<0,05$).

7.1.3. Proje Destek Yardımları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yoksul insanların asgari yaşam standartlarını sağlamaya yönelik sosyal yardımlar yapmasının yanı sıra yoksulların **sürdürülebilir bir gelir** elde etmelerini sağlayacak proje destek yardımları da sağlamaktadır.

Araştırmayı yürüttüğümüz yerde proje destek yardımı olarak Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) **Yerel Girişimler Bileşeni** kapsamındaki sadece Gelir getirici Projeler desteklenmektedir.

Tablo 70: Eğitim düzeylerinin Proje Destek Yardımından Haberdar Olma Durumuna Göre Dağılımı

			Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı					Toplam	
			Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul mezunu	Ortaokul ve Dengi Mezunu	Lise ve Dengi Mezunu		Üniversite/ Yüksekokul
Proje Destek Yardımından Haberdar Olma Durumu	Evet	Sayı	12	4	18	3	6	1	44
		%	27,3%	9,1%	40,9%	6,8%	13,6%	2,3%	
Haberdar Olma Durumu	Hayır	Sayı	131	23	25	5	2	0	186
		%	70,4%	12,4%	13,4%	2,7%	1,1%	,0%	
Toplam		Sayı	143	27	43	8	8	1	230
		%	62,2%	11,7%	18,7%	3,5%	3,5%	,4%	

$$\chi^2=47,458$$

$$\text{Ser. Der.} = 5$$

$$p < 0.05$$

Görüşülen kişilerin proje destek yardımından, Gelir Getirici Proje Desteklerinden haberdar olma durumlarına bakıldığında; %80,9 gibi büyük bir oranı, bu desteklerden haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir.

Eğitim düzeyleri ile proje destek yardımından haberdar olma durumu arasında Pearson ki-kare sonuçlarına göre çok önemli düzeyde anlamlılık tespit edilmiştir ($p=0,000<0,05$). Diğer bir ifade ile eğitim düzeyi düştükçe proje destek yardımlarından haberdar olma durumu da düşmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden proje destek yardımından haberdar olmayanların 143 kişisi yani %62,2'si, okur-yazar değil; %11,7'si, okula gitmeyip sadece okur-yazar; %18,7'si, İlkokul mezunu; %7'si, ortaokul ve lise mezunu; %0,4'ü ise üniversite/yüksek okul mezunudur.

Tablo 71: Proje Destek Yardımından Faydalanma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	11	4,8	4,8
Hayır	219	95,2	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamında SYD Vakfı'ndan yardım alan toplam 230 kişiden 11 kişi (%4,8), proje destek yardımından faydalanmaktadır. Proje destek yardımından haberdar olan 44 kişiden sadece 11 kişi proje destek yardımından faydalanmıştır. Haberdar oldukları halde proje destek yardımından faydalanılmamasının sebepleri arasında; nasıl başvurulacağını bilememe, sonradan ödeyememe korkusu, sağlık problemlerinden ötürü iş yapamama gibi sebepler bulunmaktadır.

Özellikle bu proje yardımlarının neler olduğu, 3294 sayılı yasa kapsamına giren, yani hiçbir sosyal güvencesi olmayan yoksul vatandaşlara anlatılmalıdır. Bu kişilerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu hesap edilerek proje destek yardımı almak için rutin bürokratik işler azaltılmalıdır.

Tablo 72: Proje Destek Yardımından Faydalananların Mahallelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Bağlar	6	54,5	54,5
Karacurun	1	9,1	63,6
Yenimahalle	4	36,4	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki Proje destek yardımından faydalananların hepsi çekirdek ailedir.

Tablo 73: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

			Proje Destek Yardımından Faydalanma Durumu
Görüşülen Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	18–24	Sayı	2
		%	18,2%
	25–34	Sayı	6
		%	54,5%
	35–44	Sayı	3
		%	27,3%
	45–54	Sayı	0
	%	,0%	
	55–64	Sayı	0
		%	,0%
	65>	Sayı	0
		%	,0%
Toplam		Sayı	11
		%	100,0%

$$x^2 = 25,734$$

$$\text{Ser. Der.} = 5$$

$$p < 0.05$$

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımından faydalananların yaş dağılımına baktığımızda %54,5'i, 25–34 yaş aralığında; %27,3'ü, 35–44 yaş aralığında ve %18,2'sinin ise 18–24 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Buda göstermektedir ki proje destek yardımı alanlar genç, üretmek isteyen kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca proje destek yardımı alanların hepsi erkektir. Bu durum araştırmanın yapıldığı yerde ataerkil bir yapılanmanın olduğunu ve ancak erkeklerin iş yaşamına katıldıklarını göstermektedir. Kadınlar, ancak tüm aile bireylerinin katıldığı, mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadırlar. Bunun dışında kendi işlerini kurup işletebilecekleri toplumsal yapıdan uzaktırlar. Kadınların kendileri proje destek yardımından faydalanmak istese dahi buna diğer aile üyeleri tarafından izin verilmeyeceği, derinlemesine yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu ataerkil yapının kırılıp kadınlarında iş yaşamına katılması, araştırmanın yapıldığı yerleşim yerinde oldukça zor görünmektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımı alanlar ile yaş grupları arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p=0,000 < 0,05$).

Tablo 74: Proje Destek Yardımı Alanların Aldıkları Yardımlarının Yaşamlarını Rahatlatma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kararsızım	3	27,3	27,3
Evet	7	63,6	90,9
Kesinlikle Evet	1	9,1	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alanların %72,7'si, bu destek yardımının yaşamlarını rahatlattığını belirtmişlerdir. %27,3 ise bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. “Yaşamımı rahatlatmadı.” diyene rastlanılmamıştır. Bu durum proje destek yardımlarının ne kadar etkili olduğunu, yoksulluğun giderilmesinde ne kadar önemli bir rol üstlendiğini apaçık göstermektedir.

Tablo 75: Proje Destek Yardımını Yeterli Bulma Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır	7	63,6	63,6
Kararsızım	1	9,1	72,7
Evet	3	27,3	100,0
Total	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alanların, aldıkları bu destek yardımlarının yeterli olup olmadığına bakıldığında olumsuz bir durumla karşılaşmaktayız. %63,6'sı proje destek yardımlarının yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Proje destek yardımı alanlar bir defaya mahsus az miktarda yardım aldıklarını, aldıkları yardımın işyerlerini büyütme yetmediğini, işyeri için masrafların çok olduğunu bunu karşılamak için daha fazla krediye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Proje destek yardımları, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamına dahil olan, yani hiçbir sosyal güvencesi olmayan kişilere verilmektedir. Kişi, bu yardımı aldıktan sonra işyerini açtığı zaman mali kaydını yapması gerekmekte, mali kaydını yapan kişi, 3294 sayılı kanun kapsamından çıktığı için bir daha yardım alamamakta, bu durum işyerini büyütmesini ve tümüyle yoksulluktan kurtulmasını zorlaştırabilmekte, küçük bir işyeriyle hayatını idame etmek zorunda kalmaktadır. Yoksulluğun giderilmesi, üretime dönük istihdamın artması için SYD Vakfı'nın proje

destekleri konusunda daha fazla miktarda kredi vermesi yoksullukla mücadelenin başarısı açısından çok yerinde olacaktır. Ayrıca, işyeri kurulduktan çok sonra bile kişiye, kendisine verilen krediyi düzenli ödemesi şartı konularak tekrar kredi isteme imkânı tanınması ve SYD vakıflarının kredi vermesi, kişinin yoksulluk sarmalından kurtulması için önemli bir katkı sağlayacaktır.

Tablo 76: Proje Destek Yardımından Genel Memnuniyet Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kararsızım	2	18,2	18,2
Evet	9	81,8	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımından faydalananların %81,8'i genel olarak destek yardımlarında memnun olduklarını, %18,2'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Genel itibariyle memnun olmadıklarını belirtenlere rastlanılmamıştır. Bu durum, proje destek yardımlarının yetersiz bulunmasına rağmen bundan ne kadar memnun kalındığını göstermektedir.

SYD vakıfları tarafından verilen sosyal yardımlar; yoksul hanelerin ancak asgari geçim koşullarına cevap vermeye çalıştığı için haneler, bu sosyal yardımlardan ne kadar faydalansalar da yapılan sosyal yardımlar yoksul hanelerin yaşamlarını rahatlatmaya ve onların yoksulluk sarmalından kurtulmalarına yetmemekte, bu durum genel bir memnuniyetsizliğe yol açmaktadır.

Oysaki proje destek yardımlarıyla kendi işyerlerine kavuşan kişiler, asgari geçim standardını aşan bir gelir elde edebilmektedir. Bu durum yoksulluk sarmalını kırmaları için fırsat olmakta, tembel ve üretken olmaktan uzak, pasif bir şekilde yardım almaktansa, çalışkan, üretken ve aktif bir duruma geçmektedirler. Bu da zihinlerde geleceğe yönelik umudu artırmaktadır. Üretimin olması, yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesini engellenmekte yoksulluğun artık bir kader olmadığı algısını oluşturmakta ve güçlendirmektedir.

Elbette sosyal yardımların etkililiği de yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle çalışamayacak durumda olanlara, yaşlılara, kimsesizlere, engelli olanlara, ev hanımlarına,

vs gibi kimselere ve çocukların eğitim harcamalarının karşılanması adına yapılan sosyal yardımların büyük bir önemi vardır. Ancak SYD Vakıflarının sosyal yardımlardan ziyade proje temelli destek yardımlarına ağırlık vermesi toplumda yoksulluğun azaltılması ve nihayetinde de tüketilmesi açısından daha faydalı olacaktır.

Tablo 77: Proje Destek Yardımı Alanların Geri Ödemeyi Düzenli Yapabileceğini Düşünme Durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet	9	81,8	81,8
Kısmen	2	18,2	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki Proje destek yardımı alanların %81,8 gibi büyük bir çoğunluğu, almış oldukları destek yardımını günü geldiğinde düzenli bir şekilde ödeyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu durum proje destek yardımı alanların durumlarında iyileşme olduğunu, yaptıkları işten zarar etmediklerini göstermektedir.

Tablo 78: Proje Destek Yardımı Alanların Geleceğe Güvenle Bakmaya İlişkin Görüşleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Güvenle Bakıyorum	8	72,7	72,7
Ne Güvenle Ne de Güvensiz Bakıyorum	3	27,3	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamında proje destek yardımı alanların %72,7'si, almış oldukları destek yardımın, geleceğe daha güvenle bakmalarını sağladığını ifade etmişlerdir. %27,3'ü ise geleceğe ne güvenle ne de güvensiz baktıklarını ifade etmişlerdir. Tümüyle güvensiz bakarlara rastlanılmamıştır. Bu durum proje destek yardımlarının ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımı alanlar ile geleceğe güvenle bakmaya ilişkin görüşleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=46,161$; Ser. Der.= 3; $p=0,000<0.05$).

Tablo 79: Proje Destek Yardımı Alanların Çocuklarının Daha Rahat Bir Hayat Yaşayabileceğine Dair Görüşleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet Düşünüyorum	6	54,5	54,5
Evet, Ama Çok Değil	3	27,3	81,8
Bilmiyorum	2	18,2	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamında proje destek yardımı alanların %54,5'i, çocuklarının kendilerine nazaran daha iyi bir hayat yaşayabileceğini vurgulamışlardır. %27,3'ü, çocuklarının rahat bir hayat yaşayabileceğini ama çokta rahat yaşayamayacaklarını; %18,2'si ise bu konuda bir fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımından faydalanma durumu ile çocuklarının daha rahat bir hayat yaşayabileceğine dair görüşleri arasında, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=20,312$; Ser. Der.= 4; $p= 0,000<0.05$).

O. Lewis, yoksulluğu “kendi çevresi içinde ve rasyonel olarak kuşaktan kuşağa geçen bir yaşam tarzı” olarak tanımlamaktadır. Lewis, burada yoksulluğu bir alt kültür olarak görmektedir (O. Lewis 1971; s:L).

O. Lewisin belirttiği yoksulluk kültürünün aşılması konusunda, proje destek yardımlarının oldukça etkili olduğu görülmektedir. Proje destek yardımları; artık yoksulluğun bir kader olmadığı, kuşaktan kuşağa aktarılmasının engellenebileceği, çalışıldığı takdirde yoksulluktan kurtulmanın mümkün olduğu algısının oluşması ve yoksulluk kültürünün aşılmasında önemli bir işlev üstlendiği açıkça ortadadır.

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alan kişilerin %100'ü, alınan bu yardımın genel olarak ihtiyaçlarını karşıladığını vurgulamışlardır.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımından faydalanma durumu ile ihtiyaçların karşılanma durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=23,875$; Ser. Der.= 4; $p=0,000<0.05$).

Tablo 80: Proje Destek Yardımı Alanların Yoksulluklarının Azalıp Azalmadığına İlişkin Görüşleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Yoksulluğumda Azalma Oldu	10	90,9	90,9
Yoksulluğumda ne Azalma oldu ne de Olmadı	1	9,1	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alanların %90,9'u, alınan bu destek yardımının yoksulluklarında bir azalma meydana getirdiğini ifade etmişlerdir. %9,1 ise yoksulluklarında ne azalma ne de artma olduğunu ifade etmişlerdir.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımından faydalanma durumu ile yoksulluğu azaltma durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=34,364$ Ser. Der.= 4; $p=0,000<0.05$).

Tablo 81: Proje Destek Yardımlarının Topluma Katkısına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Önemli	3	27,3	27,3
Önemli	8	72,7	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma kapsamında Proje destek yardımı alanların %72,7'si, bu yardımların topluma katkısının önemli olduğunu söylerken %27,3'ü ise çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle proje destek yardımı alanların eğitim düzeyinin, sosyal yardım alanlara nazaran daha yüksek olması ve daha genç bir yaş grubunda olmaları, proje desteklerinin topluma katkısına ilişkin daha net yorumlar yapmalarını sağlamıştır. Hatırlanacağı üzere sosyal yardım alanların, yardımların topluma katkısının ne olduğu konusunda bir bilgisinin olmadığını belirtenlerin oranı yüksek çıkmıştı.

Ki-kare sonuçlarına göre proje destek yardımından faydalanma durumu ile yardımların topluma katkısına ilişkin görüşler arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=15,175$; Ser. Der.= 4; $p=0,004<0.05$).

Tablo 82: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi Ve Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu		Toplam
			Evet	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	1	0	1
		%	100,0%	,0%	100,0%
Toplam	Kısmen	Sayı	9	1	10
		%	90,0%	10,0%	100,0%
Toplam			Sayı	1	11
			%	9,1%	100,0%

McNemar Testine göre değişim önemli

Proje destek yardımı alanların, yardım almadan önce ile yardım sonrası gıda ihtiyaçlarını karşılama durumu arasında McNemar test sonuçlarına göre anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0,004 < 0,05$). Proje destek yardımı alanlar; yardım öncesinde kısmen de olsa gıda ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak yardım sonrasında gıda ihtiyaçlarını karşılamada artış olmuştur.

Tablo 83: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi Ve Şu An Düzenli Beslenme Durumu

			Şu An Düzenli Beslenme Durumu		Toplam
			Evet	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Düzenli Beslenme Durumu	Evet	Sayı	1	0	1
		%	100,0%	,0%	100,0%
Toplam	Hayır	Sayı	1	1	2
		%	50,0%	50,0%	100,0%
Toplam	Kısmen	Sayı	4	4	8
		%	50,0%	50,0%	100,0%
Toplam			Sayı	5	11
			%	45,5%	100,0%

McNemar Testi uygulanamadı

Proje destek yardımı alanların yardım öncesi ve yardım sonrası düzenli beslenme durumları arasında McNemar testi uygulanamadı. Pearson Ki-Kare sonuçlarına göre de anlamlı bir ilişkinin olduğunu söyleyemeyiz ($P=0,632 > 0,05$).

Tablo 84: Proje Destek Yardımından Faydalananların Yardım Öncesi ve Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu		Toplam
	Evet	Kısmen			
Yardımlar Öncesi Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	2	0	2
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	0	1	1
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam	Kısmen	Sayı	5	3	8
		%	62,5%	37,5%	100,0%
		Sayı	Sayı	4	11
		%	%	36,4%	100,0%

McNemar Testi uygulanamadı

Proje destek yardımı alanların yardım öncesi ve yardım sonrasında yakacak ihtiyaçlarını karşılama durumu arasında McNemar testi uygulanamadı. Pearson Ki-Kare sonuçlarına göre de anlamlı bir ilişkinin olduğunu söyleyemeyiz ($P=0,235 > 0,05$).

Proje desteği alanların, bu yardımı almadan önceki durumda da yakacak konusunda pek sıkıntılarının olmadığı söylenebilir.

7.1.4. Görüşülen Kişilerin Hane ve Yaşam Bilgileri

Yoksulların oturdukları konutlara özgü tüm özellikler, bir bakıma yoksulların içinde yaşadıkları şartların göstergesidir.

Günümüz koşullarında, yetersiz gelire koşut olarak bir ev sahibi olmak pek kolay görünmemektedir. Araştırma kapsamındaki yoksul haneler, yetersiz gelire sahip oldukları ve zor şartlar altında yaşamlarını sürdürdükleri için babadan kalma, derme çatma ve pek de sağlıklı olmayan evlerde oturarak bir şekilde konut sorunlarını çözebilmektedirler.

Tablo 85: Konut Mülkiyet Durumu

			Şu An Konut Mülkiyet Durumu				Toplam
			Ev Sahibi	Kira	Kira Ödemiyor	Diğer	
	Ev Sahibi	Sayı	191	0	0	0	191
		%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Kira	Sayı	0	14	0	0	14
		%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Yardımlar Öncesi Konut Mülkiyet Durumu	Kira Ödemiyor	Sayı	0	0	23	0	23
		%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	Diğer	Sayı	1	0	0	1	2
		%	50,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
Toplam		Sayı	192	14	23	1	230
		%	83,5%	6,1%	10,0%	,4%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz

Yardım öncesi konut mülkiyet durumu ile yardım sonrası konut mülkiyet durumu arasında McNemar test sonuçlarına göre hiçbir değişiklik olmamıştır ($p=1,000>0,05$). Bu durum yapılan yardımların konut mülkiyeti konusunda herhangi olumlu bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Yapılan yardımların, kiracıların ev sahibi olmasına yetmediğini belirtebiliriz. Yardım alanların, evlerinin olması ya da kira ödemiyor olması yoksullukla çelişkili bir durum gibi gözükebilir. Fakat durum böyle değildir. Ev sahibi olarak görünenlerin çoğunluğunun evleri, babadan kalmadır. Kira ödemiyor olanlar ise ya hala baba evinde oturmakta ya da akrabayla yaşamaktadırlar. Ev sahibi olanların çoğu sağlıklı evlerde oturmaktadır. Ayrıca ev sahibi olup yaşlı, tek başına yaşayan ve sosyal bir güvencesi olmayan kişilerde mevcuttur.

Tablo 86: Yaşanılan Konuttaki Oda Sayısı

			Şu An Yaşanılan Konuttaki Oda Sayısı				Toplam
			1 Oda	2 Oda	3 Oda	3+ Oda	
Yardımlar Öncesi Yaşanılan Konuttaki Oda Sayısı	1 Oda	Sayı	14	2	0	0	16
		%	87,5%	12,5%	,0%	,0%	100,0%
	2 Oda	Sayı	0	114	0	0	114
		%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	3 Oda	Sayı	0	0	77	0	77
		%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	3+ Oda	Sayı	0	0	0	23	23
		%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam	Sayı	14	116	77	23	230	
	%	6,1%	50,4%	33,5%	10,0%	100,0%	

McNemar testine göre değişim önemsiz

Yardımlar öncesi yaşanılan konuttaki oda sayısı ile yardım sonrası yaşanılan konuttaki oda sayısı değişmemiştir ($p=0,5>0,05$).

Tablo 87: Verilen Yardımların Gıda İhtiyacını Karşılama İlişkin Görüşler

			Şu An Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Gıda İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	17	0	0	17
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	13	33	26	72
		%	18,1%	45,8%	36,1%	100,0%
	Kısmen	Sayı	46	0	95	141
		%	32,6%	,0%	67,4%	100,0%
Toplam	Sayı	76	33	121	230	
	%	33,1%	14,3%	52,6%	100,0%	

McNemar testine göre değişim önemli

Verilen tüm sosyal içerikli ve proje destek yardımları öncesi ile sonrası gıda ihtiyacını karşılama durumu arasında McNemar test sonuçlarına göre oldukça önemli bir değişikliğin olduğunu vurgulayabiliriz ($p = 0,000 < 0,05$). Diğer bir ifadeyle, verilen yardımların gıda ihtiyacını karşılamada önemli ölçüde artış meydana getirdiğini söyleyebiliriz. Yardım öncesi gıda ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını ifade eden 72 hane, yapılan yardım sonrasında 33 haneye düşmüştür. Yardımlar öncesinde de gıda ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirten 17 hane gibi çok küçük bir sayı iken yardım sonrasında gıda ihtiyaçlarını karşılayabildikleri söyleyenlerin sayısı 76'ya çıkmıştır.

Tablo 88: Yapılan Yardımlarla Düzenli Beslenmeye İlişkin Görüşler

			Şu An Düzenli Beslenme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Düzenli Beslenme Durumu	Evet	Sayı	3	0	1	4
		%	75,0%	,0%	25,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	4	70	29	103
		%	3,9%	68,0%	28,2%	100,0%
Toplam	Kısmen	Sayı	15	0	108	123
		%	12,2%	,0%	87,8%	100,0%
		Sayı	22	70	138	230
		%	9,6%	30,4%	60,0%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz

Yapılan yardımlar, hanelerin asgari temel ihtiyaçlarının karşılanmasına dönüktür. Düzenli beslenme ise bu haneler için daha lüks bir durumu ifade etmektedir. Asgari temel ihtiyaçların karşılanması bile haneler için zor görülürken, hanelerin bu yoksul durumlarında, düzenli beslenebilmeleri pek düşünülemez. Yardım öncesi kısmen düzenli beslendiklerini söyleyen hanelerin sayısı 123 iken; yardım sonrasında ise bu sayı 138 hanedir. Yardım öncesi düzenli beslenemediklerini belirten hane sayısı 103 iken yardım sonrası düzenli beslenemediklerini belirten hane sayısı 70 tir. Görece olarak bir iyileşme olmakla beraber bu değişiklik McNemar testi sonuçlarına göre anlamlı bir değişim değildir ($p=0,152 > 0,05$).

Tablo 89: Yardımlar Öncesi ile Şu Anki Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An Kışlık Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Yakacak İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	26	0	0	26
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	82	5	14	101
		%	81,2%	5,0%	13,9%	100,0%
	Kısmen	Sayı	79	0	24	103
		%	76,7%	,0%	23,3%	100,0%
Toplam		Sayı	187	5	38	230
		%	81,3%	2,2%	16,5%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli

Yardım öncesi yakacak ihtiyaçlarını karşılama durumu ile yardım sonrası yakacak ihtiyaçlarını karşılama durumu arasında McNemar testi sonuçlarına göre çok önemli düzeyde bir değişiklik gözlenmiştir ($p=0,000 < 0,05$). Diğer bir ifadeyle yardım sonrası yakacak ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir artış yaşanmıştır. Yardım öncesi yakacak ihtiyacını karşıladığını söyleyen 26 hane, yardım sonrasında 187 haneye yükselmiştir (%81,3). Yardım öncesi yakacak ihtiyacını karşılayamadığını belirten 101 hane, yardım sonrasında 5 haneye (%2,2) düşmüştür.

Tablo 90: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Sağlık Sorunlarını Çözme Durumu

			Şu An Sağlık Sorunlarını Çözme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar Öncesi Sağlık Sorunlarını Çözme Durumu	Evet	Sayı	170	0	0	170
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	7	6	3	16
		%	43,8%	37,5%	18,8%	100,0%
	Kısmen	Sayı	24	0	20	44
		%	54,5%	,0%	45,5%	100,0%
Toplam		Sayı	201	6	23	230
		%	87,4%	2,6%	10,0%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli

Yardım öncesi sağlık sorunlarını çözme durumu ile yardım sonrası sağlık sorunlarını çözme durumu arasında çok önemli düzeyde bir değişiklik olduğu saptanmıştır. (p=0,000 <0.05)

Yardım öncesinde ve sonrasında sağlık sorunlarını çözme oranının yüksek olması, 3294 sayılı yasa kapsamında olanlara, diğer bir ifadeyle hiçbir sosyal güvencesi olmayan yoksul insanlara yeşil kart verilmesi ile olmuştur. Sağlık yardımları ise 2005 yılından itibaren Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. 5222 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile yeşil kartlıların Fondan karşılanan ayakta tedavi masrafları ile ilaçları 3816 sayılı kanun kapsamına alınmış, böylece yeşil kart uygulamasının tek elden yürütülmesi sağlanmıştır. Bu nedenle artık sağlık sorunlarının çözümü SYD Vakıfları tarafından verilen yardımlardan bağımsız bir şekilde yürütülmektedir.

Tablo 91: Yardımlar Öncesi ve Sonrası İlaç İhtiyacını Karşılama Durumu

			Şu An İlaç İhtiyacını Karşılama Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Yardımlar öncesi İlaç İhtiyacını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	155	0	0	155
		%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	6	6	1	13
		%	46,2%	46,2%	7,7%	100,0%
	Kısmen	Sayı	26	0	36	62
		%	41,9%	,0%	58,1%	100,0%
Toplam	Sayı	187	6	37	230	
	%	81,3%	2,6%	16,1%	100,0%	

McNemar testine göre değişim önemli

Yardım öncesi ilaç ihtiyaçlarını karşılama ile yardım sonrası ilaç ihtiyaçlarını karşılama durumları arasında McNemar testi sonuçlarına göre çok önemli düzeyde değişiklik meydana gelmiştir (p=0,000 <0,05). Diğer bir ifadeyle yardım sonrası ilaç ihtiyaçlarını karşılamada önemli oranda artış gözlenmiştir.

Tablo 92: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

			Şu An Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu				Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	Böyle Bir Durum Yok	
Yardımlar Öncesi Eğitim İhtiyaçlarını Karşılama Durumu	Evet	Sayı	4	0	0	0	4
		%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Hayır	Sayı	10	11	10	0	31
		%	32,3%	35,5%	32,3%	,0%	100,0%
	Kısmen	Sayı	33	0	55	0	88
		%	37,5%	,0%	62,5%	,0%	100,0%
Toplam	Böyle Bir Durum Yok	Sayı	0	0	0	107	107
		%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	47	11	65	107	230
		%	20,4%	4,8%	28,3%	46,5%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli

Yardımlar öncesi eğitim ihtiyaçlarının karşılanma durumu ile yardımlar sonrası eğitim ihtiyaçlarının karşılanma durumu arasında McNemar testi sonuçlarına göre çok önemli düzeyde değişiklik meydana gelmiştir ($p=0,000 < 0,05$). Yani diğer bir ifadeyle yardım sonrası eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilme oranında önemli bir artış söz konusudur.

Yardımlar öncesi eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilen 4 hane iken yardımlar sonrası 47 haneye yükselmiştir (%20,4). Ya çocukları olmadığı ya da okula giden çocukları olmadığı için eğitim ihtiyaçları için böyle bir durumumuz yok diyen toplam 107 hane vardır.

Tablo 93: Yardımlar Öncesi ve Sonrası Evin Ne İle Isıtıldığı Durumu

			Şu An Evin Ne İle Isıtıldığı Durumu		Toplam
			Odun/Kömür	Elektrik Sobası	
Yardımlar	Tezek/Talaş	Sayı	112	1	113
		%	99,1%	,9%	100,0%
Öncesi Evin Ne İle Isıtıldığı Durumu	Odun/Kömür	Sayı	100	0	100
		%	100,0%	,0%	100,0%
Toplam	Elektrik Sobası	Sayı	13	4	17
		%	76,5%	23,5%	100,0%
Toplam		Sayı	225	5	230
		%	97,8%	2,2%	100,0%

 $\chi^2=39,561$

Ser. Der.= 2

p =0.000

Kent yoksulları için kışın oturdukları konutları ısıtmak başlı başına büyük bir sorundur. Oturdukları konutların plansız ve sağlıksız oluşu ısıtmayı daha da olumsuz etkilemektedir.

Yoksul hanelerin ısınmada kullandığı odun/kömür oranlarının bu denli yüksek olması, odun ve kömürün yoksullar için ne kadar önemli bir enerji kaynağı olduğunun göstergesidir. Yardım öncesi tezek/talaş kullanan 113 aile varken yardım sonrası araştırma kapsamındaki ailelerden hiçbiri artık tezek/talaş kullanmamaktadır. Yardım öncesi 100 aile odun/kömür kullanırken yardım sonrası odun/kömür kullanan aile sayısı 225 gibi çok yüksek bir rakama çıkmıştır (%97,8). Yardım öncesine nazaran odun/kömür kullanımının bu denli artmasında, verilen yakacak yardımlarının önemi çok büyüktür. Pearson Ki-Kare sonuçlarına göre yardım öncesi ve sonrası evin ne ile ısıtıldığı arasında yüksek düzeyde anlamlılık vardır (p <0,05).

Tablo 94: HSYD Vakfını Tanıma Düzeyleri

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Evet Tanıyorum	198	86,1	86,1
Kısmen Tanıyorum	32	13,9	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamında yardım alan kişilerin %86,1'i, Hilvan Sosyal Yardımlaşma

ve Dayanışma Vakfını tanıdıklarını, %13,9'u ise kısmen tanıdığını belirtmiştir. Vakfın tanınma oranı yüksektir. Yardım alanlar doğrudan vakıflarla iletişim halinde oldukları için kurumu tanıdıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 95: HSYD Vakfının Yardımlarından Haberdar Olma Kanalı

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Muhtar	45	19,6	19,6
Akraba/komşu/Tanıdık	179	77,8	97,4
TV/Radyo	6	2,6	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamında yardım alanların %77,8 gibi yüksek bir oranı verilen yardımları akraba/komşu/tanıdıklardan öğrendikleri, %19,6'sı muhtardan, %2,6 gibi çok küçük bir kesimi ise TV/Radyodan öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu da ilçede akraba/komşu ilişkilerinin hala güçlü olduğunu göstermektedir.

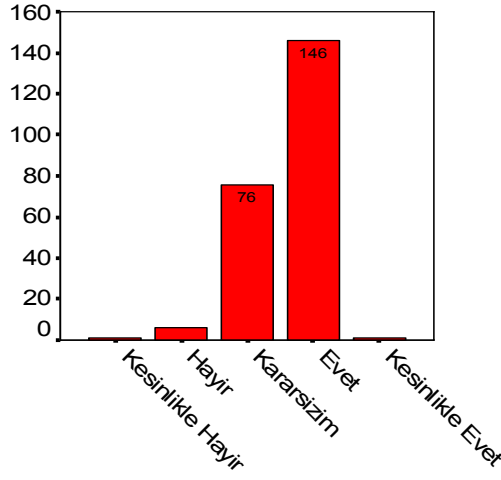
Tablo 96: Son 5 Yılda Başka Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alanlar

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Hayır Almadım	189	82,2	82,2
Evet Aldım	41	17,8	100,0
Toplam	230	100,0	

Araştırma kapsamında yardım alan hanelerin %82,2 gibi büyük bir oranı, SYD Vakfı'nın verdiği yardımlar dışında herhangi bir yerden yardım almadıklarını, %17,8'si ise başka yerden de yardım aldığını ifade etmiştir. Bu durum yoksul insanlar için SYD vakfının verdiği yardımların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 97: Yardımlardan Sadece İhtiyacı Olanların Faydalanıp Faydalanmadığına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	1	,4	,4
Hayır	6	2,6	3,0
Kararsızım	76	33,0	36,1
Evet	146	63,5	99,6
Kesinlikle Evet	1	,4	100,0
Toplam	230	100,0	

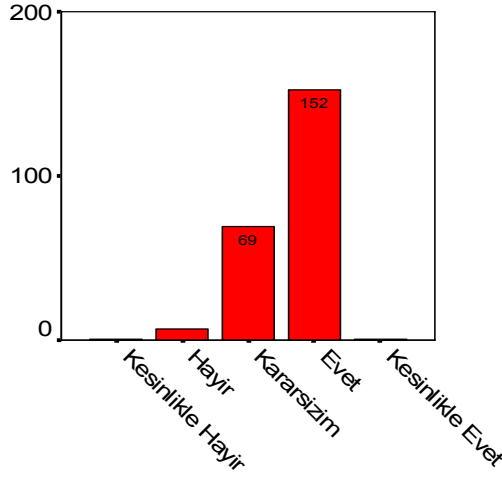

Şekil 11: Yardımlardan Sadece İhtiyacı Olanların Faydalanıp Faydalanmadığına İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki yardım alan kişilerin %63,9 gibi büyük bir oranı, yardımlardan sadece ihtiyacı olanların faydalandığını, %33'ü bu konuda kararsız olduğunu, %2,9 gibi çok küçük bir kesimi de yardımların sadece ihtiyacı olanlara verilmediğini belirtmişlerdir. Yardımların sadece ihtiyacı olanlara verildiği anlayışı yaygındır. Fakat kararsız olanların yadsınamayacak düzeyde olması, ihtiyacı olmayanların ayıklanması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 98: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız Davranılıp Davranılmadığına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	1	,4	,4
Hayır	7	3,0	3,5
Kararsızım	69	30,0	33,5
Evet	152	66,1	99,6
Kesinlikle Evet	1	,4	100,0
Toplam	230	100,0	

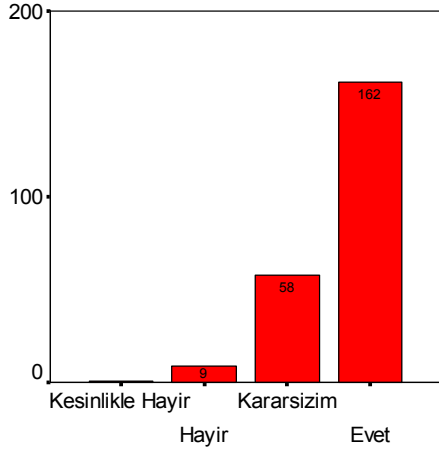
Şekil 12: Yardım Alan Kişiler Belirlenirken Tarafsız Davranılıp Davranılmadığına İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki yardım alanların %66,5 gibi büyük bir oranı, yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranıldığını, %30'u bu konuda kararsız olduğunu, %3,4 gibi küçük bir kesimi de yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılmadığını ifade etmişlerdir. Yardımların bazı çevrelerce istismar edilmesi, yardım alanların bu hizmete ilişkin görüşlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Yardımların ve proje desteklerinin verilme koşulları hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması, yardım ve proje desteklerinin durumu iyi olanlara ya da tanıdıklara verildiği yolunda önyargılar oluşturmaktadır.

Tablo 99: Yardımların Zamanında Dağıtılıp Dağıtılmadığına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	1	,4	,4
Hayır	9	3,9	4,3
Kararsızım	58	25,2	29,6
Evet	162	70,4	100,0
Toplam	230	100,0	

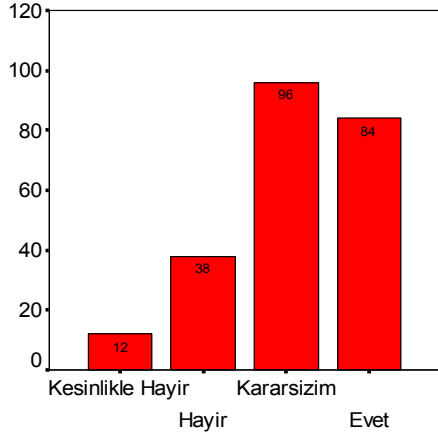

Şekil 13: Yardımların Zamanında Dağıtılıp Dağıtılmadığına İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamındaki yardım alan kişilerin %70,4'ü, verilen yardımların zamanında dağıtıldığını; %25,2'si, bu konuda kararsız olduğunu; %4,3'ü ise verilen yardımların zamanında dağıtılmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmayı yaptığımız Hilvan ilçesin de HSYDV'nin, gerek yapılan yardımların sadece ihtiyacı olanlara verilmesi gerek tarafsız davranılması gerekse yardımların zamanında dağıtılması konularında azami derecede titiz davrandığı, görüşülen vatandaşların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu konuda araştırmayı yaptığımız bölgede SYD Vakfı'nın başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 100: Yardım Tanıtımların Yeterince Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşler

	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif %
Kesinlikle Hayır	12	5,2	5,2
Hayır	38	16,5	21,7
Kararsızım	96	41,7	63,5
Evet	84	36,5	100,0
Toplam	230	100,0	

Şekil 14: Yardım Tanıtımların Yeterince Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Görüşler

Araştırma kapsamında yardım alan kişilerin %36,5'i, yapılan yardımların tanıtımlarının yeterince yapıldığını ifade ederken, %41,7'si ise bu konuda kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. %16,5'i yapılan yardımların tanıtımlarının yapılamadığını, %5,2'si ise yardım tanıtımlarının kesinlikle yapılmadığını ifade etmişlerdir. Yardım tanıtımlarının yapılmadığını belirtenlerin ve kararsız olduklarını ifade edenlerin eğitim düzeylerinin oldukça düşük olması dikkat çekicidir.

7.1.4. 1. Yardım Öncesi ve Şu Anki Eşya Sahipliliğinin Karşılaştırılması

Mutlak yoksulluk; hane halkı ya da fertlerin biyolojik olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Fakat yoksulluk, yalnızca bireylerin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamakla giderilemez. Bunun yanı sıra bireyin insanca bir yaşam sürdürebilmesi için gerekli yaşam standartlarının da artırılması gerekmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yardım alan hanelerin, gündelik yaşamlarında kullandıkları eşyalara ilişkin kazanımları da yoksullukla mücadelede önemli görülmektedir. Araştırma kapsamındaki yardım alan hanelerin, insanca bir yaşam sürdürebilmesi için gerekli yaşam standartlarına, yapılan yardımların bir etkisinin olup olmadığını bilebilmek için eşya sahibi olma düzeyleri, yardım öncesi ve

sonrası eşya sahibi olma sorularıyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Hanedeki eşyaların durumu aynı zamanda yoksullukla ilgili önemli göstergelerden birisidir.

Tablo 101: Yardım öncesi ve Şu Anki Buzdolabı Sahipliği Durumu

			Şu Anki Buzdolabı		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Buzdolabı	Yok	Sayı	18	2	20
		%	90,0%	10,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	210	210
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	18	212	230
		%	7,8%	92,2%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,5>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin % 92,2'si buzdolabı sahibidir. %7,8'i ise buzdolabı sahibi değildir.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası buzdolabı sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır. Yani yapılan yardımlar öncesinde buzdolabı sahipliği durumu ne ise yardım sonrasında da aynı kalmıştır.

Tablo 102: Yardım Öncesi ve Şu Anki Televizyon Sahipliği Durumu

			Şu An Televizyon		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Televizyon	Yok	Sayı	17	0	17
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	213	213
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	17	213	230
		%	7,4%	92,6%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin %92,6'sının televizyonu vardır. %7,4'ünün ise televizyonları yoktur.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası televizyon sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 103: Yardım Öncesi ve Şu Anki Oto. Çamaşır Mak. Sahipliği Durumu

			Şu an Oto. Çamaşır Mak.		Toplam
			Yok	Var	
Yardım Öncesi Oto. Çamaşır Mak.	Yok	Sayı	95	4	99
		%	96,0%	4,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	131	131
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	95	135	230
		%	41,3%	58,7%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,125>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin %58,7'sinin otomatik çamaşır makinesi vardır. %41,3'ün ise yoktur.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası otomatik çamaşır makinesi sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunamamıştır.

Tablo 104: Yardım Öncesi ve Şu Anki Merdaneli Çam. Mak. Sahipliği Durumu

			Şu an Merdaneli Çam. Mak.		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Merdaneli Çam. Mak.	Yok	Sayı	217	2	219
		%	99,1%	,9%	100,0%
	Var	Sayı	0	11	11
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	217	13	230
		%	94,3%	5,7%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,5>0,05$

Araştırma kapsamındaki kişilerden merdaneli çamaşır makinesine sahip olanlar azdır. Bunun sebebi; çamaşır makinesi sahibi olanların çoğunun evinde merdaneli değil de otomatik çamaşır makinesi olmasıdır.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası merdaneli çamaşır makinesi sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 105: Yardım Öncesi ve Şu Anki Bulaşık Mak. Sahipliği Durumu

			Şu an Bulaşık Mak.		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Bulaşık Mak.	Yok	Sayı	226	0	226
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	4	4
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	226	4	230
		%	98,3%	1,7%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin %1,7 gibi çok küçük bir kesiminin bulaşık makineleri vardır.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası bulaşık makinesi sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 106: Yardım Öncesi ve Şu Anki Dikiş Mak. Sahipliği Durumu

			Şu an Dikiş Mak.		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Dikiş Mak.	Yok	Sayı	184	4	188
		%	97,9%	2,1%	100,0%
	Var	Sayı	0	42	42
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	184	46	230
		%	80,0%	20,0%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,125>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin %20'si dikiş makinesine sahiptir. %80'inin ise dikiş makineleri yoktur.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası dikiş makinesi sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 107: Yardım Öncesi ve Şu Anki Telefon Sahipliği Durumu

			Şu an Telefon		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Telefon	Yok	Sayı	202	4	206
		%	98,1%	1,9%	100,0%
Toplam	Var	Sayı	0	24	24
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	202	28	230
		%	87,8%	12,2%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,125>0,05$

Görüşülen kişilerin %12,2'sinin sabit ev telefonu vardır. Oranın bu denli az çıkmasının sebebi ise kişilerin artık sabit telefon yerine daha kullanışlı olan cep telefonuna yönelmeleridir.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası sabit ev telefonu sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 108: Yardım Öncesi ve Şu Anki Cep Telefonu Sahipliği Durumu

			Şu an Cep Telefonu		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Cep Telefonu	Yok	Sayı	56	11	67
		%	83,6%	16,4%	100,0%
Toplam	Var	Sayı	2	161	163
		%	1,2%	98,8%	100,0%
Toplam		Sayı	58	172	230
		%	25,2%	74,8%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli $p=0,02>0,05$

Görüşülen kişilerin %74,8'inin cep telefonu mevcuttur. Cep telefonu kullanımını bilmediği için cep telefonu olmadığını söyleyenlerde mevcuttur. Ancak cep telefonu olmadığını söyleyenlerin, diğer aile üyelerinin cep telefonları vardır. Aynı hanede, birden çok cep telefonu kullanımı olduğunu da ayrıca söylemek gerekir.

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası cep telefonu sahipliği durumunda önemli bir değişim bulunmuştur.

Tablo 109: Yardım Öncesi ve Şu Anki Fırınlı Ocak Sahipliği Durumu

			Şu an Fırınlı Ocak		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Fırınlı Ocak	Yok	Sayı	101	12	113
		%	89,4%	10,6%	100,0%
Yardım öncesi Fırınlı Ocak	Var	Sayı	0	117	117
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	101	129	230
		%	43,9%	56,1%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli $p=0,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası fırınlı ocak sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmuştur. Yardım öncesi fırınlı ocağa sahip olmadığını söyleyen 113 hane, yardım sonrası 101 haneye düşmüştür.

Tablo 110: Yardım Öncesi ve Şu Anki Elektrikli Süpürgesi Sahipliği Durumu

			Şu an Elektrikli Süpürge		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Elektrikli Süpürge	Yok	Sayı	94	9	103
		%	91,3%	8,7%	100,0%
Yardım öncesi Elektrikli Süpürge	Var	Sayı	0	127	127
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	94	136	230
		%	40,9%	59,1%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli $p=0,004>0,05$

Araştırma kapsamındaki hanelerin %59,1'i elektrik süpürgesine sahiptir. McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası elektrikli süpürge sahipliği durumu önemli bir değişim göstermiştir.

Tablo 111: Yardım Öncesi ve Şu Anki VSD-DVD Sahipliği Durumu

			Şu an VSD-DVD		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi VSD-DVD	Yok	Sayı	192	4	196
		%	98,0%	2,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	34	34
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	192	38	230
		%	83,5%	16,5%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,125>0,05$

Yardım öncesi ve sonrası VSD-DVD sahipliliği durumunda McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 112: Yardım Öncesi ve Şu Anki Müzik Seti Sahipliği Durumu

			Şu an Müzik Seti		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Müzik Seti	Yok	Sayı	196	0	196
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	34	34
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	196	34	230
		%	85,2%	14,8%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası müzik seti sahipliliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 113: Yardım Öncesi ve Şu Anki Uydu Anteni Sahipliği Durumu

			Şu an Uydu Anteni		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Uydu Anteni	Yok	Sayı	120	4	124
		%	96,8%	3,2%	100,0%
	Var	Sayı	3	103	106
		%	2,8%	97,2%	100,0%
Toplam		Sayı	123	107	230
		%	53,5%	46,5%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası uydu anteni sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 114: Yardım Öncesi ve Şu Anki Güneş Enerji Sistemi Sahipliği Durumu

			Şu an Güneş. Enerji Sistemi		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Güneş. Enerji Sistemi	Yok	Sayı	207	5	212
		%	97,6%	2,4%	100,0%
	Var	Sayı	0	18	18
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	207	23	230
		%	90,0%	10,0%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,06>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası Güneş Enerji Sistemi sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 115: Yardım Öncesi ve Şu Anki Bilgisayar Sahipliği Durumu

			Şu an Bilgisayar		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Bilgisayar	Yok	Sayı	227	0	227
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	3	3
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	227	3	230
		%	98,7%	1,3%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası bilgisayar sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 116: Yardım Öncesi ve Şu Anki Traktör Sahipliği Durumu

			Şu an Traktör		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Traktör	Yok	Sayı	229	0	229
		%	100,0%	,0%	100,0%
	Var	Sayı	0	1	1
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	229	1	230
		%	99,6%	,4%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası traktör sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 117: Yardım Öncesi ve Şu Anki Binek Oto Sahipliği Durumu

			Şu an Binek Oto		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Binek Oto	Yok	Sayı	220	2	222
		%	99,1%	,9%	100,0%
Oto	Var	Sayı	0	8	8
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	220	10	230
		%	95,7%	4,3%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=0,500 > 0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası binek oto sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 118: Yardım Öncesi ve Şu Anki Dükkân Sahipliği Durumu

			Şu an Dükkân		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi Dükkân	Yok	Sayı	220	6	226
		%	97,3%	2,7%	100,0%
Dükkân	Var	Sayı	0	4	4
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	220	10	230
		%	95,7%	4,3%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemli $p=0,031 > 0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası dükkân sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmuştur. Proje destek yardımı alanlar, kendi işyerlerini açtıkları için yardım sonrası dükkân sahipliğinde artış olmuştur.

Tablo 119: Yardım Öncesi ve Şu Anki Arazi/Tarla Sahipliği Durumu

			Şu an Arazi/Tarla		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi	Yok	Sayı	229	0	229
		%	100,0%	,0%	100,0%
Arazi/Tarla	Var	Sayı	0	1	1
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	229	1	230
		%	99,6%	,4%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası Arazi/Tarla sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

Tablo 120: Yardım Öncesi ve Şu Anki Küçükbaş Sahipliği Durumu

			Şu an Küçükbaş		Toplam
			Yok	Var	
Yardım öncesi	Yok	Sayı	225	1	226
		%	99,6%	,4%	100,0%
Küçükbaş	Var	Sayı	0	4	4
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	225	5	230
		%	97,8%	2,2%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

Tablo 121: Yardım Öncesi ve Şu Anki Büyükbaş Sahipliği Durumu

			Şu an Büyükbaş		Toplam
			Yok	Var	
Yardım Öncesi	Yok	Sayı	215	1	216
		%	99,5%	,5%	100,0%
Büyükbaş	Var	Sayı	0	14	14
		%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı	215	15	230
		%	93,5%	6,5%	100,0%

McNemar testine göre değişim önemsiz $p=1,000>0,05$

McNemar test istatistiğiyle elde edilen sonuçlara göre yardım öncesi ve sonrası küçükbaş ve büyükbaş hayvan sahipliği durumunda anlamlı bir değişim bulunmamıştır.

McNemar test istatistiği sonucuna göre yardım öncesi ve sonrası buzdolabı, televizyon, otomatik/merdaneli çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, dikiş mak, telefon, VSD-DVD, müzik seti, uydu anteni, güneş enerjisi, bilgisayar, traktör, binek oto, ev, arazi/tarla ve küçükbaş/büyükbaş hayvan sahipliğine ilişkin anlamlı bir değişim söz konusu değildir. Yani yapılan yardımların eşya sahipliliği durumu üzerinde pek katkısının olmadığını söyleyebiliriz. Bunların dışında Cep Telefonu, Fırınlı Ocak, elektrik süpürgesi, dükkân sahipliğine ilişkin ise anlamlı bir değişim olduğunu söyleyebiliriz. Yardım ncesi ve sonrası oluşan bu değişimde sosyal ve proje destek yardımlarının büyük etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüz koşullarında evlerde mutlaka bulunması gereken eşyalardan buzdolabı, televizyon, otomatik çamaşır makinesi, cep telefonu, fırınlı ocak, elektrik süpürgesi ve uydu anteni sahibi olma oranları yüksek çıkmıştır. Fakat oranın yüksek çıkmasının, yapılan yardımlarla pek bir ilgisinin olmadığını McNemar test sonuçlarına göre söyleyebilmekteyiz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yoksulluk, insanlık tarihiyle yaşıt olan ve diğer toplumsal problemlerin temel odağındaki en önemli olgulardan biridir. Bir sorun olarak yoksulluğu, ortak mülkiyet anlayışının özel mülkiyet anlayışına dönüşmeye başladığı zamanlara kadar götürebiliriz. Fakat içinde bulunduğumuz dönemde, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ya da geri kalmış tüm ülkeleri, kısaca tüm dünya sistemini içine alan küresel bir boyut kazanmıştır.

Yoksulluk olgusu, toplumda var olan diğer sosyal sorunları artırmakta ve derinleştirmekte, hatta bir çeşit kısır döngüye yol açmaktadır. Tarihsel süreç içinde yoksulluğun önlenmesi için evrensel dinlerin, siyasal yöntemlerin gündeme getirmiş oldukları geniş çaplı önlem ve girişimler mevcuttur. Aç insanların doyurulması, onlara aş ve iş bulunması, refah içinde yaşamaları ve insan onuruna yakışır bir konuma ulaştırılmaları tüm sistemlerin temel felsefesini oluşturmuştur. Günümüzün önemli konularından olan küreselleşme süreci, bu kısır döngüyü daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Bu nedenle uluslararası pek çok kuruluş, hükümetler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları yoksulluk sorununu gündemlerine almakta ve yoksullukla mücadele yolları aramaktadırlar.

Yoksullukla mücadelede temel amaç, sadece yoksulluğu gidermek olmamalıdır. Bunun yanı sıra yoksulluğa yol açan ekonomik, kültürel ve siyasal nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik uzun vadeli toplumsal hedef ve programlara ağırlık verilmelidir.

Yoksulluğun objektif ve üzerinde görüş birliğine varılan bir tanımının olmaması, bir belirsizliği beraberinde getirmektedir. Bu durum yoksulluğun çözümüne yönelik politikalar üretilmesini ve bu politikalara işlerlik kazandırılmasını oldukça güçleştirmektedir.

Yoksulluğun Türkiye'deki görünümüne bakıldığında, durum pek iyi görülmemektedir. TÜİK'in açıklamasına göre, 2007 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0.54'ü, temel gıda ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun olarak açlık sınırının altında; yüzde 18.56'sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında

yaşamaktadır (TÜİK 2008 yılı için dört kişilik bir ailenin açlık sınırını 255 TL, yoksulluk sınırını 660 TL olarak belirlemiştir.). TÜİK'in hesaplamalarına göre, kişi başı günlük 4,3 doların altında gelir elde edenlerin oranı, nüfusun yüzde 9.53'ünü oluşturmaktadır.

TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre, 2007 yılsonu itibarıyla Türkiye nüfusunun 70 milyon 586 bin kişi olduğu dikkate alınırca Türkiye'de, 2007 yılı itibarıyla açlık sınırının altında 381 bin, yoksulluk sınırının altında da 13 milyon 108 bin kişi bulunuyor.

Türkiye'nin gelir dağılımındaki durumuna bakıldığında, gelir dağılımındaki adaletsizlik belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik açısından ülkemizin, dünyadaki ilk 10 ülke arasında yer aldığı bilinen bir gerçektir. TÜİK'in Hane Halkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre 2005 yılında, hane halkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik hane halkı grupları bulunmaktadır. Bu gruplardan, birinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay %6,1 iken beşinci gruptaki hane halklarının gelirden aldığı pay %44,4'tür.

Toplumsal dengeyi olumsuz yönde etkileyen tüm bu durumları önlemek ve toplumsal barışı sağlamak için özellikle hükümetlerin ve diğer toplumsal organizasyonların müdahalesi zorunlu hale gelmiştir. Özellikle hükümetler, yoksullukla mücadelede "sosyal fonları" faaliyete geçirmişlerdir. Bu sosyal fonların kullanımı; ülkelerin sosyo-ekonomik düzeylerine, yönetim anlayışlarına, sosyal politikaların niteliğine göre değişiklik göstermektedir. Yoksulluğun ciddi boyutlara ulaştığı ülkemizde, sosyal fonların en önemlilerinin devlet eliyle oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu fonların en başta geleni; yoksullukla mücadelede dolaysız yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirebileceğimiz, yoksul ve yardıma muhtaç kişileri ilgilendiren geniş kapsamlı sosyal yardım kuruluşu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından kullanılan Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Teşvik Fonudur. SYDGM tüm sosyal yardım faaliyetlerini 973 birim sayesinde il ve ilçelerde, her ilde vali ve her ilçede kaymakam'ın başkanlığında oluşturduğu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütmektedir. Bu Vakıflar, devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi

görmektedirler. Bu araştırma, yoksullukla mücadelede SYD Vakıfları aracılığıyla yapılan yardımların oynadığı rolün ne olduğunu ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.

Vakıfların temsil ettiği “devlet güvencesi”, kurum imajının en güçlü ögesi olarak ortaya çıkmaktadır. SYDV’lerin sosyal devlet ilkesini somutlaştıran en önemli kurumlardan biri olduğu ve sosyal dayanışma alanında önemli bir boşluğu doldurduğu görüşü araştırmacılarca sık sık gündeme getirilmekle beraber Vakıfları “devlet tarafından kurulmuş devlet dışı örgütlenmeler” kavramına dâhil etmek de mümkün gözükmemektedir. Örgütlenme biçimi ve yapısı yönünden ne tam anlamıyla özel hukuk tüzel kişisi ne de kamu hukuku tüzel kişisi olarak nitelendirilmeyeceğimiz Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları oldukça özgün bir sosyal yardım aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla beraber SYDGM tarafından SYDV eliyle yürütülen yardımların, zamanla yoksul vatandaşlarca devletin nimet bölüştüren bir hayır kurumu olarak görüldüğü, yardım bağımlılığı için kültürel bir zemin oluşturduğu, yoksul vatandaşları tembelleğe ittiği ve çalışmaktan alıkoyduğu gerekçesiyle SYDGM ve SYD Vakıflarının yoksullukla mücadele için uyguladıkları politikalar eleştirilmektedir. Bu konuda birçok araştırmacı tarafından “Balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek.” gerektiği vurgusu sürekli olarak gündeme gelmektedir. Şu da bir gerçektir ki bu tür kurumlar gelişmekte olan birçok ülkede mevcuttur. Bu kurumların temel amacı da yoksulluğu azaltmaktır. Bu nedenle bu araştırma; genelde Türkiye’nin özeldde Hilvan İlçe’sinin gelişim stratejilerinin çerçevesini ve SYD Vakıflarının yoksullukla mücadeledeki yerini belirleme açısından oldukça önemli görülmektedir.

SYDGM tarafından SYDV’ler aracılığıyla yürütülen sosyal ve proje destekli yardımların, yoksul hanelerin yaşamlarında ne tür değişimler meydana getirdiği, yapılan yardımların fayda sahipleri üzerindeki etkililiğinin araştırılarak SYD Vakıflarının yoksullukla mücadelede ne kadar başarılı olduğuna yönelik bir saha araştırması düzenlenmiştir. Saha araştırması, Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan fayda sahipleriyle sınırlı tutulmuştur. Araştırma toplam 230 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada kantitatif araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kantitatif araştırma yönteminde hazırlanan anket eşliğinde, yüz yüze

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç HSYD Vakfı'ndan sosyal yardım ve proje desteği alanların sosyal ve proje destekli yardımlara ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada gerekli verileri elde edebilmek için HSYD Vakfı'nın kayıtlarının incelenmesiyle elde edilen bilgilerden ve yardım alanlara uygulanan görüşme formu sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca örnekleme girenlerin HSYD Vakfı'ndaki verileri de araştırmaya dahil edilmiştir.

Yardımların dağıtımında, aile yapısının bilinmesi büyük ölçüde önem arz etmektedir. Yardım alanların hane halkı tipine göre dağılımına bakıldığında %55,2 çekirdek aile, %18,3 geniş aile (Anne, Baba, Hala, Dede, Çocuk vb) çıkmıştır. Değişen sosyo- ekonomik koşullar, bu bölgede çekirdek aile yapısının artmasına yol açmıştır.

Görüşülen kişilerin hane halkı büyüklüğü arttıkça ailenin aylık geliri artmaktadır. Görüşülen kişilerin çoğunluğunun mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaları ve bu çalışmaya sadece hane reisinin değil tüm aile bireylerinin katılması, hane halkı büyüklüğünün artmasıyla hanede çalışan kişi sayısının ve buna bağlı olarak da hane gelirinin artmasını sağlamaktadır.

Araştırmanın yapıldığı tarihten bir hafta önce çalışmayan ve bir işle bağlantısı olmayan kişilerin oranı, bir başka deyişle işsizlik oranı, %80,9'dur. Şu an itibariyle çalışanların oranı ise %19,1'dir.

Yardım alan kişilerin ne zamandan beri çalışmadığına bakıldığında %37,6'sı hiç çalışmamaktadır. Hiç çalışmayanların büyük çoğunluğunu ev hanımları oluşturmaktadır. Yardım alan kişilerin %28,5'i ise 4-7 aydır çalışmadıklarını ifade etmişlerdir, 4-7 aydır çalışmadıklarını belirtenlerin büyük çoğunluğu yılın belli zamanlarında mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmakta geriye kalan dönemde ise çalışmamaktadırlar.

Çalışmayanların oranının bu denli çok yüksek çıkması, yardım alanların büyük çoğunluğunun ev kadınları ve yaşlılık/sağlık problemlerinden ötürü çalışamayacak durumda olanlardan oluşmasındandır. Bu da yoksulluğun azaltılmasına yönelik yapılan yardımların ne denli önemli olduğunu ve isabetli olarak yerini bulduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamına giren hanelerin, yardımlar dâhil aylık gelirlerine bakıldığında %24,8 oranıyla ilk sırayı 251–500 TL arası geliri olanlar, sonraki sırayı %21,3 oranıyla 150–250 TL arasında geliri olanlar almaktadır. Gelirleri açlık sınırının altında olanlar, %43,9 gibi ciddi bir rakamdır. Gelirleri yoksulluk sınırının altında olanlar ise ortalama %86 gibi çok büyük bir rakama ulaşmaktadır. (TÜİK, dört kişilik bir ailenin 2008 yılı tahmini değerlere göre açlık sınırını 255, yoksulluk sınırını 660 YTL olarak hesaplamıştır.)

Yardım alanların yaş dağılımlarına bakıldığında en fazla orana sahip yaş gurubunun (%26,1) 65 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Yardım alanların %55,2'si resmi nikâhlıdır. %31,3'ünün ise eşi ölmüştür. Evlilik karı-kocaya sorumluluk yükleyen bir kurumdur. Evlilikte bu sorumlulukları yerine getirememek ya da ertelemek ciddi sorunlara sebebiyet verebilir. Bundan dolayı yardımlar yönlendirilirken hedef kitlelerin medeni durumları göz önünde bulundurularak yardım miktarları ve türlerinin ayarlanmasında fayda olacaktır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen Sosyal yardımları; genel olarak aile, eğitim, sağlık/özürlü ve aşevi yardımları olarak ayırabiliriz. Toplumsal yapının en çok mağdur ettiği insan kitlesi sosyal yardım hizmetlerinin önceliğini oluşturmaktadır.

Görüşülen hanelerin hangi tür yardımlardan faydalandıklarına bakıldığında %96,1 gibi çok ciddi bir oranla aile yardımı ilk sırada gelmektedir. Sosyal yardımlar içerisindeki aile yardımları; gıda, yakacak, sosyal destek nakdi yardımı olarak türlere ayrılmaktadır. Bu yardımların bazıları aynı bazıları da nakdi verilmektedir.

Yoksulluğun kendini sürekli olarak üretmesinin, kuşaktan kuşağa aktarmasının en temel nedenlerinden biri; yeterli eğitimin alınamaması/verilememesi olarak görülmektedir. Araştırma kapsamına giren yoksulların eğitim almadıkları/alamadıkları konusunda çok ciddi problemler görülmektedir. Yoksul olan hane reislerinin düşük gelire sahip olmaları nedeni ile çocuklarının eğitimi aksamakta ve çocuklar zorunlu eğitimden sonra okulu bırakmakta, ilerde uygun bir iş bulabilmeleri için yeterli eğitimi alamamaktadır. Bu durum çocuğun iyi bir gelecekte mahrum kalması sonucunu doğurmanın yanı sıra yoksulluğun

sonraki kuşaklara aktarılmasında etkin bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda düşünenecek olursak yapılan eğitim yardımlarının önemi azımsanmayacak kadar önemlidir.

Sosyal yardımlara ilişkin genel bulgulara baktığımızda; araştırma kapsamında sosyal yardım alanların %45,2'si, alınan bu yardımların ihtiyaçlarını hem karşılayıp hem de karşılamadığını ifade ederken, %30,1'i, ihtiyaçlarını karşıladığını, %24,8'i ise yardımların ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. Yapılan sosyal yardımların önemli olduğunu ifade etmekle beraber bu yardımların yoksul kesimin sadece asgari düzeyde ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük bir işlevi olduğunu, genel itibariyle ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığını belirtebiliriz.

Araştırma kapsamında sosyal yardım alanlardan %58,9'u, geleceğe ne güvenle ne de güvensiz baktığını; %26,9'u, geleceğe güvensiz baktığını; %6,4'ü, ise geleceğe kesinlikle güvensiz baktığını belirtmişlerdir. Geleceğe güvenle bakanların oranı ise %7,8 gibi çok küçük bir oranda kalmıştır. Bu durum sosyal yardım alanların yoksulluklarının kuşaktan kuşağa taşınacağına yönelik bir inancı taşıdıkları anlamına gelmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yoksul insanlara onların asgari yaşam standartlarını sağlamaya yönelik sosyal yardımlar sağlamanın yanı sıra sürdürülebilir gelir elde etmeleri için proje destek yardımları da sağlanmaktadır. “Proje Destek Yardımları”; bir yandan söz konusu yoksul bireylerin ekonomik anlamda bağımlı konumlarından kurtulup onları üretken hale getirerek düzenli bir gelir sahibi olmalarını sağlamakta, diğer yandan üretim sürecine katılan yeni iş gücü sayesinde mevcut üretim kapasitesini arttırarak büyüme ve kalkınma gibi diğer makro ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine de yardımcı olmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi, Bilişim Çıraqları Projesi, Sertifikalı Tarım İşçileri Projesi, İş Destek Projesi, Gelir Getirici Projeler, İstihdam Eğitimi Projeleri, İşbirliğine Yönelik Sosyal Hizmet Projeleri, Geçici İstihdam Projeleri ve Toplum Kalkınması Projeleri desteklenmektedir. Fakat araştırmayı yürüttüğümüz ilçede Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) **Yerel Girişimler Bileşeni** kapsamındaki sadece “Gelir Getirici Projeler” desteklenmektedir.

Araştırma kapsamında SYD Vakfı'ndan yardım alan toplam 230 kişiden 11'i (%4,8) proje destekli yardımlardan faydalanmaktadır. Bu durum Proje destekli yardımlardan az sayıda yoksul kesimin faydalandığını bizlere göstermektedir. Özellikle proje destekli yardımların neler olduğu, nasıl faydalanılacağı, 3294 sayılı yasa kapsamına giren yoksul kesime ısrarla anlatılmalıdır.

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alanların %72,7'si, proje destek yardımlarının yaşamlarını rahatlattığını belirtmişlerdir. Yaşamlarını rahatlatmadığını söyleyenlere rastlanılmamıştır. Bu durum sosyal yardımlara nazaran proje destekli yardımların yoksullukla mücadelede ne kadar etkili bir rol üstlendiğini bizlere göstermektedir.

İş kurmak için proje destekli yardımlardan faydalanan kişilerin, aldıkları bu destek yardımlarının yeterli olup olmadığına bakıldığında olumsuz bir tabloyla karşılaşmaktayız. %63,6'sı proje destek yardımlarının yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Proje destek yardımı alanlar, bir defaya mahsus ve az miktarda yardım almaktadırlar. Bir işyeri açmak ve devam ettirmek için masrafların çok olduğunu, bunu karşılamak için daha fazla krediye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Yoksulluğun giderilmesi, üretime dönük istihdamın artması için SYD Vakfı'nın proje destek konusunda daha fazla kredi vermesi ve işyeri kurulduktan sonra bile kişinin kendisine verilen krediyi düzenli ödemesi şartının kabulüyle tekrar kredi istemesi halinde, SYD Vakıflarının kredi vermesi, kişinin yoksulluk sarmalından kurtulması için önemli görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımlarından faydalananların %81,8'i genel olarak destek yardımlarında memnun olduklarını, % 18,2'si kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak memnun olmadıklarını belirtenlere rastlanılmamıştır. Bu durum proje destek yardımlarının yetersiz bulunmasının yanı sıra yoksul insanlarımızın bu yardımlardan memnun kaldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında proje destek yardımı alanların %72,7'si almış oldukları proje destek yardımının, geleceğe daha güvenle bakmalarını sağladığını ifade etmişlerdir.

%27,3'ü ise geleceğe ne güvenle ne de güvensiz baktıklarını ifade etmişlerdir. Tümüyle güvensiz bakanlara rastlanılmamıştır. Bu durum proje destek yardımlarının ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki proje destek yardımı alanların %90,9'u, alınan bu destek yardımının yoksulluklarında bir azalma meydana getirdiğini ifade etmişlerdir. %9,1 ise yoksulluklarında ne azalma ne de artma olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyal yardımlar yoksulluğu ortadan kaldırmayan, sadece asgari geçim koşullarına cevap vermeye çalışan, geçici çözüm noktasında işlevsel olan uygulamalardır. Buradaki amaç; ihtiyaç sahiplerinin anlık ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmaktır. Fakat bu şekilde yoksulluğun giderilmesi söz konusu olmayacaktır. Oysaki proje destekli yardımlarla kendi işyerlerine/işlerine kavuşan kişiler, asgari geçim standardını aşan bir gelir elde edebilmektedirler. Bu durum yoksul insanlarımızın yoksulluk sarmalını kırmalarını sağlamakta, tembel ve üretken olmaktan uzak, pasif bir şekilde yardım almaktansa çalışkan, üretken ve aktif bir duruma geçmelerine yardımcı olmaktadır. Üretimin olması; yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesini engellemekte, yoksulluğun artık bir kader olmadığı algısını oluşturmaktadır. Proje destekli yardımlar, geleceğe yönelik yoksullukla mücadele ve istihdam yaratma odaklı olduklarından daha kesin çözüm unsurları sunmaktadır.

Elbette sosyal yardımların etkililiği de yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle çocukların eğitim harcamalarına, çalışamayacak durumda olan yaşlılara, kimsesizlere, engelli olanlara, vb. kimselere yapılan sosyal yardımların büyük bir önemi vardır. Ancak SYD Vakıflarının sosyal yardımlardan ziyade proje destekli yardımlara ağırlık vermesi yoksullukla mücadelede daha etkili ve kalıcı bir yol olacaktır.

Araştırma kapsamındaki fayda sahiplerinin sosyal/proje destekli yardımlardan yararlanmadan önceki ve sonraki sosyo-ekonomik durum karşılaştırmasına ve yararlanıcıların sosyal/proje destekli yardımlara ilişkin görüşlerine bakıldığında, genelde Türkiye'deki tüm il ve ilçelerde organize olmuş Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının, yoksullukla mücadele konusunda çok önemli bir görevi üstlendiğini söyleyebiliriz.

Sosyal ve proje destekli yardımların birçok işlevi oluşmuştur. Sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunma, yoksulluğu azaltma, yoksul insanlara gelir sağlama, dayanışmayı pekiştirme, sosyal patlamaları ve sosyal dışlanmayı önleme gibi başlıkları saymak mümkündür. Yardımların planlanmasında bölgedeki iş ve pazar olanaklarının incelenerek doğrudan istihdam artırıcı proje destekli yardımlara ağırlık verilmesi, yoksullukla mücadelede büyük ölçüde başarı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abay, Ali Rıza (2004), “Bir Sosyal Politika Olarak Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yeri”, **Sivil Toplum Dergisi**, Nisan Eylül 2004–07–16
- Acar, M. ve Demir, Ö. (1992), **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ağaç Yayınları, İstanbul.
- Ağırman, C. “Yoksullukla Mücadelede infakın Rolü”,
http://www.cemalagirman.com/kd_inrolu_04.html (02.02.2009)
- Akhun, İ. (1991), **İstatistiklerin Manidarlığı ve Örneklem**, Kendi Basımı, Ankara.
- Aktan Coşkun Can (2002), “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara.
- Alper, Y. (1986), “Bursa Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı: Monografik Bir Çalışma”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2, 143/152
- Altan, Ömer Z. (2004), **Sosyal Politika Dersleri**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1592, Eskişehir.
- Altay, A. (2005), “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, 2005–2, ss. 189–152.
- Apan, A. (2007), **AB’de ve Ülkemizde Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler**, İdarecinin Sesi (Eylül – Ekim), s. 6–11
- Arıcı, K. (1999), **Sosyal Güvenlik**, Tes-iş Eğitim Yayınları, Ankara.
- Arıkan, R. (2004), **Araştırma Teknikleri Ve Rapor Hazırlama**, Asil Yayın, Ankara.

- Arın, Hünler (2005), “Yoksullukla Mücadele–Yoksulluk Yönetimi Ayrımında Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”, **Türk İdaresinin Güncel Sorunları Seminer Çalışması**, Ankara.
- Biçerli, Mustafa K.(2004), **İssizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları**, İİBF Yayınları, No: 184, Eskişehir.
- Birleşmiş Milletler (2008), **2007–2008 İnsani Gelişmişlik Raporu**, Çeviren: Ercan Han, Türkiye Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi, Ankara.
- Boratav K.(2005), **1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Buğra Ayşe (2005), **Yoksulluk Ve Sosyal Haklar**, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara.
- Chossudovsky, M. (1999), **Yoksulluğun Küreselleşmesi**, (çev. N. Domaniç), Çivi yazısı, İstanbul.
- Cohen, Daniel (2000), **Dünyanın Zenginliği Ulusların Fakirliği**, Çev., Dilek Hattatoğlu, İletişim Yayınları, Ankara.
- Coskun, Can Aktan (2003), “Yoksulluk Sorununun Nedenleri Ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, **Yoksulluk, C:1**, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.
- Coşkun Selim, S.,Güneş (2009), “Dünyadaki Gelişmeler Çerçevesinde Ülkemizdeki Sosyal Yardımları İyileştirme Çalışmalarının Değerlendirmesi”, www.sydg.gov.tr/upload/mce/birimler/strateji/yayinlar/sosyal_yardimlari_iyilestirme_cabalari.pdf (04.03.2009)
- Dağdemir, Ö. (2002), “Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi:1987–1994”, İçinde Aktan, C.C. **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Dansuk, E. (2003), “Yoksullukla Mücadelede Kurumsal Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi”, **Yoksulluk, C.1**. Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

- Dayanışma (SYDGM Yayın Organı) (2008), **Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi Çalıştay Toplantısı Yapıldı**, Sayı: 1, No:1, ss. 10–12, Ankara.
- DİE, 1998 **Tarım İstatistikleri Özeti 1979–1998**, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
- Dumanlı, Recep (1996), **Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları**, DPT Yay., No: 2449, Ankara.
- DPT (2004), **İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Ankara.
- DPT (2006), **Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı 2006- 2010**, DPT, Yayın no: 2698, Ankara.
- DPT (2007), **Dokuzuncu Kalkınma Planı Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayınları, Ankara.
- Erdoğdu S. (2004), “Sosyal Politikada Sosyal Dışlanma”, **Çalışma Ortamı Dergisi**(Temmuz ağustos), Sayı: 75, <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=38> (25.12.2008)
- EŞ, M. ve Güloğlu, Tuncer. (2003), “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk”, www.bilgiyonetimi.org (26.12.2008)
- GAP-BKİ, (1994), **GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması(Özet)**, Ankara.
- Gerek, Nüvit (2002), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, T.C.Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1178, Eskişehir.
- Gül Sallan Songül (2002), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları** (Editör: Yasemin Özdek), TODAİE Yayınları, Ankara.
- Gülcan E. ve Arkadaşları (2002), **Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Tarım Teknolojilerindeki Değişimin Üretici Davranışlarına ve Bunun Çevreye Olası Etkileri**, ÇESAV, Ankara.

- Gündoğan, N. (2008), **Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele**, Ankara Sanayi Odası, Ankara.
- Gündoğan N. (2007), **Yoksulluğın Değişen Yüzü: Çalışan Yoksullar**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gündüz, A. Yılmaz, (2006), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, www.e-sosder.com ISSN:1304–0278 K1s–C.5 S.15(34–55) (26.12.2008)
- Gürses, D. (2007), “Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt 17 Sayı 1, ss. 59–74
- Güven, Sami (2001), **Sosyal Politikanın Temelleri**, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Güzel, A.-Okur (2003), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 9.Baskı.
- http://www.istatistikanaliz.com/orneklem_buyuklugunu_saptanmasi.asp (05.01.2009)
- <http://www.sanliurfa.gov.tr/> (07.01.2009)
- [http://www.comcec.org/en/belge/arsiv/doc/turkey%2023-07%20cr\(1\)tr.doc](http://www.comcec.org/en/belge/arsiv/doc/turkey%2023-07%20cr(1)tr.doc) (27.12.2008)
- <http://www.virahaber.com/haber/krizin-turkiyeye-etkileri-9649.htm> (08.01.2009)
- <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=91159&Date=06.12.2008&CategoryID=101> (05.03.2009)
- <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/195/JIM+Belgesi/> (03.01.2009)
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=5053788> (11.02.2009)
- <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/224/SYDTF/> 10.02.2009)
- <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/225/Fon+Kurulu/> 28.12.2008)
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=4901434> (12.02.2009)
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=4987366> 11.02.2009)

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/236/Aile+Yardimlari/06.01.2009>

<http://www.mevzuatdergisi.com/2009/05a/02.htm> (02.03.2009)

İkizoğlu, Musa (2001), “Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamalarının Bugünkü Durumu”, **İnsanî Gelişme ve Sosyal Hizmet**: Prof. Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Hacettepe Üniversitesi-Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Yayın No: 009, Ankara.

İlik, B. (1992), **Yoksulluğun Genel Belirleyicileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Ankara.

İnsel, Ahmet (2001), “İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri”, **Toplum ve Bilim**, 89, ss. 62–73.

İşık, O., Pınarcıoğlu, M.M. (2001), **Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kazıcı, Z. (1991), **İslam Müesseseleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul.

KORAY, M. (2005), **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, Ankara.

Korkmaz, T., Bayramoğlu, M. F. (2007), “Yoksullukla Mücadele Mikrofinans Modeli ne Mikrofinans Kuruluşlarının Finansal İşlevleri”, **Mufad Dergisi**, Sayı 34.

Koşar, G. N. (2000), **Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı (Yoksulluk ve Sosyal Hizmet)**, Şafak Matbaacılık, Ankara.

Lewis, Oscar (1971), **İşte Hayat**, Çev.: Leyla Ragıp, e Yayınları, İstanbul.

Ökten, M. Salih (2004), **Türkiye’de Kentsel Yoksulluk: Şanlıurfa Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Ökten Şevket, Sedat Benek (2008), “Hilvan İlçesinin Sosyo-Ekonomik Profili”, **GAP Ekseninde Gelişen/Değişen Hilvan Sempozyumu**, ed. S. Benek, Melisa Matbaacılık, s.223–236 Şanlıurfa.

- Önder H., Fikret Şenses (2006), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi”, **İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar**, s.199-221
- Öner E., Pınar Okan ve diğer. (2008), “Mikro finans Sistemi Ve Ticari Bankaların Mikro finans Sistemindeki Yeri”, **Sosyoekonomi Dergisi**, sayı 2, ss 55–74.
- Ozankaya, Ö. (1975), **Toplumbilim terimler sözlüğü**, TDK Yay., . Ankara.
- Özdek, Y. (2002), “Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kıskaçında İnsan Hakları”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, ed. Y. Özdek, TODAİE, s.1–22 Ankara.
- Saran, M. U. (1995), “Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakıfları Hakkında Bir Değerlendirme”, **Türk İdaresi Dergisi**, Sayı: 607.
- Seyrek S. (2004), “Sosyal Güvenlik Sistemi, Aile ve Yoksulluk”, **IV. Aile Şurası, “Aile ve Yoksulluk” Bildirileri**, Editör: Rahime Beder Sen, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Genel Yayın No:122, Ankara.
- Seyyar, A. (2003), “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele”, **Yoksulluk, C.1**, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.
- SYDGM (2008), **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeli Eğitim Kitabı** Ankara,
- SYDGM (2009), “Mali Yılı Performans Programı”, www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/strateji/plan_programlar/2009_mali_yili_performans_programi.pdf (06.03.2009)
- SYDGM (2007), **SYDV Personeline Yönelik Sosyal Çalışmacı Eğitim Programının Geliştirilmesi Projesi**, İstanbul.
- SYDGM (2008), **Stratejik Plan 2009- 2013**, İsmat Matbaacılık, Ankara.
- SYDTF (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu) (2002b), **Yerel Girişimler EI Kitabı**.
- Şaylan, G. (1999), **Postmodernizm**, İmge Kitabevi Yay., Ankara.

- Şenses, F. (2001), **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şenses, F. (1999), “Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 26 (3–4), 427–451.
- Şenses F. (2003), “Yoksullukla Mücadelenin Neresindeyiz? Gözlemler ve Öneriler”, **İktisat Üzerine Yazılar I, Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar**, Korkut Boratav’a Armağan, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şenses F. (2005), “Yoksullukla Mücadele: Temel Yaklaşımlar, Sorunlar, Kurumlar ve Öneriler”, (http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/YazilarGazete/Senses_31Ocak05.pdf) (15.02.2009)
- Tekeli, İlhan (2000), “Kent Yoksulluğu ve Modernite’nin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine”, **Devlet Reformu Yoksulluk içinde**, Koord. Halis AKDER ve Murat GÜVENÇ, TESEV ss: 139–159.
- Türkiye İstatistik Yıllığı (2004), **Gelir Yoksulluk, Tüketim**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayını Ankara.
- TÜSİAD Raporu (2000), **Türkiye’de Yoksulluk**, İstanbul.
- TÜİK, 2002–2003–2004–2005 “Hane halkı Bütçe Anketleri”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=22&ust_id=7 (24.02.2009)
- TÜİK (2009), “Hane halkı İşgücü Araştırması 2009 Şubat Dönemi Sonuçları (Ocak, Şubat, Mart 2009)”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 (03.04.2009)
- TÜİK (2008), “Hane halkı İşgücü Araştırması 2008 Yıllık Sonuçları”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 23.03.2009)
- TÜİK (2008) “2007 Yoksulluk Çalışması Sonuçları” Sayı: 192, 5 Aralık <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2080> (22.03.2009)
- TÜİK (2006), “2005 Gelir Dağılımı Sonuçları” Sayı:207 25 Aralık <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408> (25.03.2009)

- Uçarcı R. Ali (2003), “Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Fonu Ve Vakıfları”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 438, ss 29/63
- Uygur Tazebay (1997), “Türk Örf Ve Adetlerine Göre Sosyal Yardım Kurumları”, **Bilig (Bilim Ve Kültür Dergisi)**, Sayı 6.
- Yazgan, T. (1977), **Görüşler**, Kutsun Yayınevi, İstanbul.
- Yılmaz, V., Çakar Yakut, B. (2008), “Türkiye’de Merkezi Devlet Üzerinden Yürütülen Sosyal Yardımlar Üzerine”, **Dayanışma Dergisi** (SYDGM Yayın Organı) Sayı: 1, No:1, ss. 78–84.
- Yunus, Muhammed (2003), **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Çev., Gülten Şen, Doğan Kitap, İstanbul.
- Zabcı, Filiz Çulha (2003), “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58-1, s.215-239.
- 2007 Yıllık Programı (2006), **19 Ekim 2006 Gün ve 26324 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 16 Ekim 2006 Gün ve 2006/11105 Sayılı 2007 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı.**

Ek: YOKSULLUK ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümünde “**Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi**” adlı yüksek lisans tezi için bir araştırma yürütüyoruz. Bu konuda sizlerde görüşlerini almak istiyoruz. Görüşleriniz sosyal yardım ve proje desteklerinin ihtiyaç sahibi vatandaşlara daha etkin ve daha yaygın biçimde ulaşmasına katkıda bulunacaktır. Teşekkürler.

Anket no	Tarih	Başlama saati	Bitiş saati	Mahalle/Köy

1- Cinsiyet

Cinsiyet	Erkek	Kadın
	1	2

2- Yaşınızı öğrenebilir miyim?(.....) (yaşı açık olarak yazınız!)

Kod	1	2	3	4	5	6
Yaş	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+

3- Medeni durumunuzu öğrenebilir miyim?

Medeni Hali	Kod
Eşi ölmüş	1
Evli (nikâhsız, imam nikâhlı)	2
Evli (nikâhlı)	3
Bekâr	4
Boşanmış	5
Diğer.....	.....

4- Öğrenim durumunuzu öğrenebilir miyim?

Eğitim durumu	Kod
Okur-yazar değil	1
Okur-yazar	2
İlkokul mezunu	3
Ortaokul ve dengi mezunu	4
Lise ve dengi mezunu	5
Üniversite/yüksek okul	6

5- Hane halkı reisi siz misiniz?

Evet benim	1 Soru 7'e Geçin
Hayır, ben değilim	2

6- Cevap hayırsa hane halkı reisinin eğitim durumunu öğrenebilir miyim?

Eğitim durumu	Kod
Okur-yazar değil	1
Okur-yazar	2
İlkokul mezunu	3
Ortaokul ve dengi mezunu	4
Lise ve dengi mezunu	5
Üniversite/yüksek okul	6

7- Aldığınız yardımlar nelerdir? (yardım türlerini hatırlatın!!) DİKKAT: Çok Cevap)

YARDIM TÜRÜ		SOSYAL YARDIMLAR	Kodu
Aile Yardımları	1	Gıda yardımı	SY1
		Yakacak yardımı	SY2
		Sosyal destek nakdi yardımı	SY3
		Diğer aile yardımları	SY4
Eğitim Yardımları	2	Öğrenci ihtiyaç yardımı (kırtasiye, okul kıyafeti vb)	SY5
		Şartlı nakit transferi eğitim yardımı (nakit yardım)	SY6
		Yüksek öğrenim için nakdi yardım	SY7
		Diğer eğitim yardımları	SY8
Sağlık Yardımı/ Özürlü Yardımı	3	Sağlık yardımı (tedavi destek, ilaç, tıbbi malzeme, cihaz)	SY9
		Gebelik yardımı	SY10
		Şartlı nakit transferi sağlık yardımı (nakit yardım)	SY11
		Diğer sağlık yardımları	SY12
Özel Amaçlı Yard.	4	Aşevi faaliyetleri	SY13
YARDIM TÜRÜ		PROJE DESTEKLEME YARDIMLARI	Kodu
Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)	5	Yerel girişimcilik (bireysel ya da grup bazlı veriliyor)	PY1
Kırsal alanda sosyal destek projesi (KASDEP)	6	Koyunculuk (sadece kooperatiflere veriliyor)	PY2
		Süt sığırcılığı (sadece kooperatiflere veriliyor)	PY3

AİLE YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
8- Aldığınız aile yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
9- Aile yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
10- Genel olarak aile yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
11- (DİKKAT: Verilen cevap 1, 2, 3 ise sorunuz!) Neden memnun değilsiniz?	.....				
EĞİTİM YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
12- Aldığınız eğitim yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
13- Eğitim yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
14- Genel olarak eğitim yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
15- (DİKKAT: verilen cevap 1, 2, 3 ise sorunuz!) Neden memnun değilsiniz?	.....				
SAĞLIK/ ÖZÜRLÜ YARDIMLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
16- Aldığınız sağlık/ özürlü yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
17- Sağlık/ özürlü yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
18- Genel olarak sağlık/ özürlü yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
19- (DİKKAT: verilen cevap 1, 2, 3 ise sorunuz!) Neden memnun değilsiniz?	.....				

AŞEVİ / DİĞER YARDIMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
20- Aldığınız aşevi yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
21- Aşevi yardımını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
22- Genel olarak aşevi yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
23- (DİKKAT: verilen cevap 1, 2, 3 ise sorunuz!) Neden memnun değilsiniz?	.....				
PROJE DESTEK YARDIMLARINA İLİŞKİN SORULAR					
	Kesinlikle Hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle Evet
24- Aldığınız proje destek yardımı yaşamınızı rahatlatmış mı?	1	2	3	4	5
25- Proje destek yardımını yeterli buluyor musunuz?	1	2	3	4	5
26- Genel olarak proje destek yardımından memnun musunuz?	1	2	3	4	5
27- (DİKKAT: verilen cevap 1, 2, 3 ise sorunuz!) Neden memnun değilsiniz?	.....				

(28. 29. Ve 30. Soruları Proje Destek Yardımı Almamış Olanlara Sor!)

28- SYDV'nin iş kurmak için faizsiz destek projelerinden haberiniz var mı?

Evet	1
Hayır	2 SORU 34'E GEÇİNİZ

29- Evetse SYDV'nin bu destek projelerinden (iş kurma vb) hiç faydalanmayı düşündünüz mü?

Evet düşündüm	1
Hayır düşünmedim	2

30- Değilse neden düşünmediniz? (açık bir şekilde belirtiniz.) .....

31. 32. 33. Ve 34. Soruları Proje Destek Yardımı Almış Olanlara Sor!

31- Aldığınız proje destek yardımını geri ödemeye başladınız mı?

Evet	1
Hayır	2 SORU 33'E GEÇİNİZ

32- Aldığınız proje destek yardımının geri ödemelerini düzenli yapabiliyor musunuz?

Evet, düzenli yapabiliyorum	1 SORU 34' GEÇİNİZ
Hayır, düzenli yapamıyorum	2

33- Aldığınız proje destek yardımının geri ödemelerini düzenli yapabileceğinizi düşünüyor musunuz?

Evet, düzenli yapabileceğimi düşünüyorum	1
Kısmen yapabileceğimi düşünüyorum	2
Hayır, düzenli yapabileceğimi düşünmüyorum	3

34- Aldığınız yardımın ihtiyacınızı ne ölçüde karşıladığını düşünüyorsunuz?

Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşıladı	1
İhtiyaçlarımı karşıladı	2
İhtiyaçlarımı ne karşıladı ne de karşılamadı	3
İhtiyaçlarımı karşılamadı	4
Kesinlikle ihtiyaçlarımı karşılamadı	5

35- Aldığınız yardımlardan dolayı hanenizin yoksulluğunda bir azalma olduğunu düşünüyor musunuz?

Yoksulluğumda kesinlikle azalma oldu	1
Yoksulluğumda azalma oldu	2
Yoksulluğumda ne azalma oldu ne de olmadı	3
Yoksulluğumda azalma olmadı	4
Yoksulluğumda kesinlikle azalma olmadı	5

36- Yardım almadan önceki ve sonraki durumunuzu düşündüğünüzde hanenizi ve kendinizi ekonomik açıdan nasıl ifade edersiniz?

	Şu Anki Durum				Yardım Almadan Önce			
	Evet	Hayır	Kısmen	Böyle bir durum yok	Evet	Hayır	Kısmen	Böyle bir durum yok
Temel gıda ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
Düzenli besleniyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
Kışlık yakacaklarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
Sağlık sorunlarınızı çözümlüyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
İlaç ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
Eğitim ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9
Hayvan yetiştiriyor musunuz?	1	2	3	9	1	2	3	9

37- Yardım aldığınız “sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfını” tanıyor musunuz?

Evet tanıyorum	1
Kısmen tanıyorum	2
Hayır tanımıyorum	3

38- Sosyal yardım alınabileceğinden nasıl haberdar oldunuz? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.)

Muhtardan	1
İmamdan	2
Akraba/komşu/tanıdıklardan	3
TV-radyo	4
Dergi/gazete	5
Diğer (belirtiniz).....	.....

39- Son beş yıl içinde başka bir yerden yardım aldınız mı? (DİKKAT: Birden çok cevap işaretlenebilir.)

Hayır almadım	1
Belediyeden	2
Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumundan	3
Hayırsever insanlardan	4
Diğer (belirtiniz).....	.....

40- Yardımların topluma önemli bir katkısının olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle önemli bir katkısının olduğunu düşünüyorum	1
Önemli katkısının olduğunu düşünüyorum	2
Önemli katkısının olmadığını düşünüyorum	3
Kesinlikle önemli katkısının olmadığını düşünüyorum	4
Bilmiyorum	99

41- Aldığınız yardımlar geleceğe güvenle bakmanızı sağlıyor mu?

Kesinlikle güvenle bakıyorum	1
Güvenle bakıyorum	2
Ne güvenle bakıyorum ne de güvensiz bakıyorum	3
Güvensiz bakıyorum	4
Kesinlikle güvensiz bakıyorum	5

42- Çocuklarınızın sizden daha rahat bir hayat yaşayabileceğini düşünüyor musunuz?

Evet düşünüyorum	1
Hayır düşünmüyorum	2
Evet, ama çok da rahat değil	3
Bilmiyorum	99

43- Şimdi size okuyacağım ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtebilir misiniz?

	Kesinlikle hayır	Hayır	Kararsızım	Evet	Kesinlikle evet
Yardımlardan ihtiyacı olanlar faydalanıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardım alan kişiler belirlenirken tarafsız davranılıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardımlar zamanında dağıtılıyor mu?	1	2	3	4	5
Yardım tanıtımları yeterince yapılıyor mu?	1	2	3	4	5

44- Evinizin mülkiyeti kime aittir?

Mülkiyet durumu	Şu anki durum	Yardım almadan önce
Ev sahibi	1	1
Kira	2	2
Kira ödemiyor	3	3
Diğer (belirtiniz.....)	.....	.....

45- Evinizin salon dâhil oda sayısı nedir?

Oda sayısı	Şu anki durum	Yardım almadan önce
1 oda	1	1
2 oda	2	2
3 oda	3	3
3 +oda	4	4

46- Evi nasıl ısıtıyorsunuz?

	Şu anki durum	Yardım almadan önce
Sobalı	1	1
Elektrik sobası	2	2
Diğer (belirtiniz).....	.....	.....

47- Evi ne ile ısıtıyorsunuz?

	Şu anki durum	Yardım almadan önce
Tezek/talaş	1	1
Odun kömür	2	2
Elektrik sobası	3	3
Diğer (belirtiniz).....	.....	.....

48- Evinizde şimdi sayacağım eşyalardan hangilerine sahipsiniz?

Eşya	Şu anki durum		Yardım almadan önce	
	Var	Yok	Var	Yok
Buzdolabı	1	0	1	0
Televizyon	1	0	1	0
Otomatik çamaşır makinesi	1	0	1	0
Merdaneli çamaşır makinesi	1	0	1	0
Bulaşık makinesi	1	0	1	0
Dikiş makinesi	1	0	1	0
Telefon	1	0	1	0
Cep telefonu	1	0	1	0
Fırınlı ocak	1	0	1	0
Elektrikli süpürge	1	0	1	0
VSD-DVD	1	0	1	0
Müzik seti	1	0	1	0
Uydu anteni	1	0	1	0
Güneş enerji sistemi	1	0	1	0
Bilgisayar	1	0	1	0
Traktör	1	0	1	0
Binek oto	1	0	1	0
Diğer (belirtiniz).....	1	0	1	0

49- Hane halkının sahip olduğu gayrimenkul durumu nedir?

	Şu anki durum		Yardım almadan önce	
	Var	Yok	Var	Yok
Ev	1	0	1	0
Dükân	1	0	1	0
Bağ/bahçe	1	0	1	0
Arazi/tarla	1	0	1	0

50- Hane halkına ait hayvan cinsi ve miktarı nedir?

	Şu anki durum			Yardım almadan önce		
	Var	Miktarı (adet)	Yok	Var	Miktarı (adet)	Yok
Küçükbaş	1		0	1		0
Büyükbaş	1		0	1		0

51- Hane halkı tipini belirtiniz?

Hane tipi	Kod
Tek kişi	1
Tek ebeveynli aile	2
Çekirdek aile (Anne, baba, çocuk)	3
Geniş aile (Anne, baba, hala, dede, çocuk vb)	4
Diğer (belirtiniz).....	.....

52- Şu an çalışıyor musunuz?

Evet (Ne iş yaptığımı belirtiniz).....	1 (SORU 55'E GEÇİNİZ)
Hayır	2

53- Çalışmıyorsanız ne zamandan beri çalışmıyorsunuz?

Kod	1	2	3	4	5	6	7
	Hiç çalışmadım	1-3 ay	4-7 ay	8-12 ay	1-3 yıl	4-6 yıl	7 yıl +

54- Çalışmama nedeninizi öğrenebilir miyim?

Çalışmama nedeni	
Sağlık problemi	1
Emekli	2
Ev kadını	3
İş bulamamış	4
Mevsimlik çalışıyor	5
Bedensel engelli	6
Diğer.....	.....

55- Hanenizde kaç kişi yaşıyor? ..... (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
1-3 kişi	1
4-6 kişi	2
7-9 kişi	3
10-12 kişi	4
13-15 kişi	5
16-18 kişi	6
19-21 kişi	7
22+ kişi	8

56- Hanenizde çalışan kaç kişi var? ..... (rakamla belirtiniz.)

Kişi sayısı	Kod
Çalışan yok	1
1 kişi	2
2 kişi	3
3 kişi	4
4 kişi	5
5 kişi	6
6 + kişi	7

57- Hanenizdeki kişilerin çalışma durumlarını belirtir misiniz?

	Kod	Kişi sayısı	Yaş(lar)
Ücretli-maaşlı	1		
Kendi tarımsal işinde çalışan	2		
Mevsimlik tarım işçisi	3		
Kendi hesabına çalışan	4		
Geçici işçi	5		
Emekli	6		
Diğer (belirtiniz)	.....		

58- Sosyal bir güvenceniz var mı?

	Kod
SSK	1
Bağ-kur	2
Emekli sandığı	3
Yeşil kart	4
Sosyal güvencesi yok	5

59- Sosyal yardımlar dâhil ailenizin tüm çalışanlarıyla birlikte aylık geliriniz ne kadardır?

Hiç geliri yok	1	1001–1500	7
150 TL'den az	2	1501–2000	8
150–250 TL arası	3	Cevap vermek istemiyor	9
251–500 TL arası	4	Bilmiyor	99
501–750 TL arası	5	Diğer (belirtiniz)	
751–1000 TL arası	6		

60- Sizce dört kişilik bir ailenin (kira hariç) normal bir yaşam sürmesi için gereken bir aylık para ne olmalıdır? (.....)

Görüşme Formunu Uygulayanın Adı/Soyadı/İmzası

.....

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Seydişehir’de doğan Ali Yılmaz, ilköğrenimini Seydişehir’de, ortaöğrenimini Konya Lisesi’nde tamamladı. Yüksek öğrenimini Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde tamamlayan Ali Yılmaz 2001 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde Kaymakam adayı olarak göreve başladı. Bir yıl süreyle yabancı dil eğitimi için İngiltere de bulundu. Muğla-Kavaklıdere Kaymakam vekilliği, Kırıkkale-Çelebi Kaymakamlığı, Van-Saray Kaymakamlığı görevlerinde bulundu. Halen Şanlıurfa-Hilvan Kaymakamı olarak görev yapmaktadır.